

1 SOIHTU

1978 Sosialistisen Opiskelijaliiton julkaisu • 42. vuosikerta

60 vuotta 1918 vallan- kumouksesta

**Työväenluokka ja filosofia
Porvarillisen taloustieteen
umpikuja**

**Etelä-Afrikan
vapautusliike**

**Keskustelua filosofiasta
ja opiskelijaliikkeestä**

1 SOIHTU

1978 Perustettu 1931

JULKAISIJA SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

SISÄLLYS

Keskustelu yhteiskuntasopimuksen kourissa	1
Työväenluokka ja filosofia, Vesa Oittinen	6
Porvarillisen taloustieteen umpikuja, Karl-Heinz Schwank	23
Etelä-Afrikan vapautusliikkeen nousu, Mikko Lohikoski	38
Suomen työväen vallankumouksen kokemuksesta, Kimmo Henriksson	48

RAPORTTEJA

Brzezinskin strategia kapitalismin pelastamiseksi, Jorma Lindfors	62
---	----

KESKUSTELUA

Sivistys — toiminnan voima, Eero Ojanen, Toivo Salonen	64
Teoriako käytäntöä? Pertti Rovamo	68
Arvot ovat teoriaa ja käytäntöä, Eero Ojanen, Toivo Salonen	70
Marxismi-leninismien määrittelystä, Vesa Oittinen	72
Pitäisikö ylä:stä luopua, Matti Hyvärinen	74

KIRJOJA

Teorian ja käytännön kriisi, Jussi Kotkavirta	77
Kehumatta parempi, Olavi Pohjola	81
Uudistajan ongelmia, Pauli Toikka	86
Pamfletti humanismista, Kimmo Sarje	89
Muut lehdet	91
Svenskt sammandrag, English Summary, Русское резюме	95

Toimitus

Pertti Rovamo (vastaava), Kimmo Sarje (toimitussihteeri), Petteri Baer, Christian Blom, Asko Helminen, Marjut Helminen, Kimmo Henriksson, Paavo Joensuu, Jussi Kotkavirta, Jorma Lindfors, Reijo Miettinen, Kalevi Rantanen, Jukka-Pekka Takala, Kari Toikka.

Graafinen asiantuntija: Mika Launis.

Levikki: Mirjam Korhonen.

Toimitus ja konttori

3. linja 7 b 37 00530 Helsinki 53 puh. (90) 736 112

Tilaushinnat

Vuosikerta 1978 (6 numeroa)

— kotimaahan 48.—

— ulkomaille 60.—

— tukitilaus 100.—

Tilaukset ps-tilille 762 69—4, korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soihdun tilaus"

Osoitteenmuutoksen

pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä.

Lukijain kannanotot

ja toivomukset lehden sisällön suhteen ovat tervetulleita. Lähettäkää toimituksen osoitteeseen. Pyydämme lähettämään myös lehden ulkoasua ja mahdollisia painoteknisiä puutteita koskevat huomautukset.

Kirjapaino Sanan Tie, Tampere

Keskustelu yhteiskuntasopimuksen kourissa

Maahan on perustettu uusi keskusteleva kulttuurilehti "Näköpiiri". Ensimmäisen numeronsa perusteella lehti valitettavasti ilmentää nykyisen suomalaisen kulttuuri- ja yhteiskunnallisen keskustelun yleistä ongelmaa: Kaikki, jotka pitävät itseään kulttuuri-ihmisinä vannovat keskustelun nimeen ja manaavat sitä esiin. Keskustelun takana siis näyttäisi olevan suuret voimavarat, mutta kumma kyllä, tuloksena on tavatonta aneemisuutta tai keskustelua keskustelun välttämättömyydestä. Todellakin, vuoret ovat syntytuskissaan, mutta syntyy vain vaivainen hiiri.

Suomessa eletään vuosikymmeniin suurimpien taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien keskellä: lama, työttömyys, näiden aiheuttama moraalinen ja kulttuurin kriisi. Mutta maassa keskustellaan kuin olisi vain pikkuongelmia:

— Suomen nykyisyyden ja tulevaisuuden suuria linjakysymyksiä ei "keskustelussa" juurikaan käsitellä. Juuri kukaan keskustelun profeetta ei julkisesti keskustele edes siitä perustavasta asiasta, voidaanko yhteiskunnalliseen kehitykseen vaikuttaa, puhumattaakaan siitä, miten maan katastrofia kohti kulkevaan kehitykseen voitaisiin työtätekevien etujen mukaisella tavalla tarttua. Kukaan ei aseta kyseenalaiseksi läpiajettavaa yhteiskuntasopimuksen ideologiaa, kukaan ei pohdi kapitalismin kyvykkyyttä tai kyvyttömyyttä nykyisen kriisin edessä.

— Esiintyy selvää tendenssiä siihen suuntaan, että silloin, kun tällaista keskustelua jossain käydään, pidetään huolta siitä, että siihen osallistuvat *vain* voimat, jotka ovat pääpiirteissään harjoittavan politiikan kannalla.

— Keskustelussa ei uskalleta *väitellä*, argumentoida. Ei siitä kuka todella edustaa yhteiskunnallista edistystä ja kuka edustaa sitä johdonmukaisimmin. Ei väitellä siitä, mikä on tie ulos nykyisestä kriisistä ja kuka siitä kykenee näyttämään tien ulos. Esimerkiksi laajoja piirejä yhdistävällä Näköpiirillä luulisi olevan luonteva mahdollisuus väittelyyn.

Nykyisen keskustelun perusongelmaksi hahmottuu siis se, että puuttuu rohkeus asettaa totutut arvot kyseenalaiseksi. Siitä puuttuu radikaali kritiikki. Näin keskustelijoiden tahdosta riippumatta keskustelusta tulee nykyisen hallitsemistavan apologiaa, siitä tulee yhteiskuntasopimuksen läpiviemisen instrumentti. Tällaisilla ehdoilla ei voi syntyä kiinnostavaa, ei avantgardistista keskustelua. Siitä syntyy vain alistumisen ja perspektiivittömyyden manifesti.

Tässä suhteessa kaikessa kesyydessään valitettavan tyypillinen on Näköpiirin ensimmäinen numero ja kuvaavaa nykyiselle ilmapii-
rille on Näköpiirin toimituksen esittely pyrkimyksistään: "Suomalaisessa demokratiassa on alkanut esiintyä piirteitä, joista on syytä olla huolissaan ja joiden esiinkaivamiseen lehdistömme ei jostain syystä paneudu... Pyrimme avoimen vilpittömän keskustelun aikaansaamiseen ja katsomme, että lehdellä on oltava oikeus tarkastella kriittisesti myös edistyksellisten ihmisten töitä ja puheita."

Vainko "piirteitä" ja mistä syystä lehdistö ei paneudu? Ja ennen kaikkea onko Suomessa jotenkin vaikea hankkia oikeutta arvostella edistyksellisten ihmisten töitä? Eikö lehdelle olisi ollut kunniakkaampaa osoittaa omaa linjaansa ja avantgardistisuuttaan vaikka ilmoittamalla, että sillä täytyy olla oikeus jopa maan hallituksen linjan arvosteluun tai vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän arvosteluun? Ja eikö se sitä paitsi olisi ollut paljon hämmästyttävämpi ilmoitus?

Soihdulla ei tietysti ole mitään syytä iloita keskustelun latteudesta ja toivomme Näköpiirille rämäkämpää jatkoa. Mutta havainnollistaaksemme vielä sitä, mistä kenkä puristaa, viittaamme vielä erääseen 1960-luvun keskustelun piirteeseen — 60-lukuahan yleisesti pidetään eräänä keskustelun ihannetilana. Silloisessa keskustelussa oli eräs ominaisuus, joka niihin aikoihin kohdistuvassa nostalgiassa on usein jäänyt liian vähälle huomiolle. 1960-luvun keskustelu kumpusi opiskelijoiden ja sivistyneistön yhteiskunnallisen aseman muutoksesta ja sitä seuranneesta näiden väestökerrosten radikalisoitumisesta. Siksi tuo keskustelu oli kaikesta vaistonvaraisuudestaan ja keveydestään huolimatta olemassa olevien olojen ja kapitalismin *kritiikkiä*. Ja juuri tuossa radikaalissa kritiikissä oli 1960-luvun keskustelun liikevoima ja sen myönteinen merkitys.

Niinpä 60-luvun keskusteluilmapiiriä ei myöskään voida luoda ilman tuon hengen kantavaa sisältöä, sen kriittisyyttä ja parem-

man vaihtoehdon etsimistä. Mutta sitä ei tietenkään millään voida palauttaa sellaisenaan, ilman niitä tekijöitä, jotka syntyivät jo silloin. Kuten tunnettua juuri 1960-luvun radikalismiin pinnallisen kriittisyyden ja tästä seuranneiden käytännöllisten virheiden voittamiseksi silloinen radikalismi johti marxismi-leninismiin. Ja kiteytetysti voidaan sanoa: uutta todellista keskustelua ei voida luoda ilman leniniläisten voimien mukanaoloa, eikä ilman sitä, että uusi keskustelun aalto voimistaa välttämättä leniniläisten voimien asemia. Ja tällainen keskustelu on tulossakin, kaikesta alkukankeudesta huolimatta. Sillä itse todellisuus pakottaa jokaisen vastuuntuntoisen kansalaisen pohtimaan mihin tämä politiikka vie. Se pakottaa etsimään ulospääsytieta.

* * *

On samalla huomattava, että opiskelijaliikkeen piirissä käytävässä keskustelussa on edellisten piirteiden lisäksi joitakin erityispiirteitä, jotka perustuvat ensinnäkin opiskelijoiden huomattavasti keskimääräistä suurempaan ideologiseen herkkyyteen ja toiseksi opiskelijapolitiikassa viime vuosien aikana — ja yleispolitiikkaa paljon nopeammin tapahtuneeseen taantumuskäänteeseen. Onhan arvioitu, että opiskelijaliike törmäsi yhteiskunnallisessa taistelussaan selvästi taantumukselliseen yhteiskunnalliseen voimasuhteeseen ensimmäisen kerran vuoden 1973 hallinnonuudistustaistelujen aikana ja oikeiston vyörytys lähti opiskelijaliikkeen kohdalla käyntiin kiihtyvällä voimalla vuodesta 1974 alkaen.

Voimakas taantumuskäänte on aiheuttanut passivoitumista, uskonpuutetta ja menneen perinnön kieltämistä opiskelijoiden keskuudessa. Kaikille ei ole ollut selvää, että taantumuksen voimistuvaan hyökkäykseen voidaan vastata vain entistä kovemalla taistelulla, ei periksi antamalla, sillä taantumuksen päämääränä ei ole vähempi kuin opiskelijaliikkeen likvidoiminen. Tätä taantumuspainetta marxilaisten keskuudessa heijastavat klassisessa muodossa mm. Kansandemokraattisten Opiskelijajärjestöjen julkaisema Yhteisrintama-lehti ja KOJ:n vasta valmistama periaateteesiluonnos. Niiden olennainen piirre on opiskelijaliikkeen vanhan taistelutradition väheksyntä ja vaikeuksien edessä ruikuttaminen. Samalla teesien laatijat ovat asettuneet aatteellisen luopumisen linjalle. He eivät halua korvata leninismia jollain paremmalla ideologialla vaan luopua yleensä kaikesta ideologiasta. Näin he ovat joutuneet tilanteeseen, jossa he eivät lainkaan kykene antamaan opiskelijaliikkeelle *eteenpäin suuntautuvaa* näköalaa.

KOJ:n teeseihin soveltuvat hyvin Leninin 1907 jälkeisenä taantumuksellisena aikana taisteluun väsyneisiin "marxilaisiin", likvidaattoreihin, kohdistamat sanat: "Väsyneet (varsinkaan toimetto- muudesta väsyneet) eivät huolehdi siitä, että antaisivat itselleen *tarkan* vastauksen ajankohdan taloudellista ja poliittista tilanne- arviota koskevaan kysymykseen . . . he kaikki jopa pelkäävät aja- tellakin sellaista, että asettaisivat vastapainoksi *oman* tarkan arvi- onsa . . . Väsyneet jankaavat: entistä ei ole olemassa, entinen on elinkyvyytön, kuollut jne., yms. mutta he eivät aio vaivata itseään antaakseen vastauksen, puhtaasti poliittisen, tarkasti muotoillun vastauksen ehdottomaan kysymykseen: mitä nimenomaan tarvi- taan vanhan asemsta." (Lenin: Lakkauttajamme, Kootut teokset osa 17, s. 54.) KOJ on mennyt tässä aatteellisessa velttoudessaan jopa niin pitkälle, ettei sen Yhteisrintama-lehti ole edes asettanut kysymystä siitä, millainen *poliittinen* tilanne maassa on, mitä sen *muuttaminen* edellyttää.

Taantumuksellinen tilanne luo erityistä ajankohtaisuutta SOL:n käynnissä olevalle periaateohjelman uudistamiselle: On muistetta- va, että SOL hyväksyi marxilais-leniniläisen periaateohjelmansa 1971 yhteenvetona juuri mainitusta 1960-luvun aatteellisesta har- hailusta. SOL totesi että, jotta opiskelijoille voitaisiin antaa *todel- linen* eikä *luuloteltu* taistelutunnus, tarvitaan opiskelijoiden *jouk- kotaistelun* ja tieteellisen sosialismin yhdistämistä, vain näin pääs- tään näennäisradikalismista todelliseen radikalismiin, kyvykkyy- teen yhteiskunnan perusteelliseen muuttamiseen.

Tällä hetkellä SOL:lle on kertynyt laaja kokemus joukkoliik- keen käytännöllisestä johtamisesta ja opiskelijoiden tietoisuuden kehittämisestä erilaisissa olosuhteissa. On opittu hyökkäämään ja nyt opetellaan puolustautumaan. Opiskelijoiden liikkeen uusien ja parhaillaan kasvavien objektiivisten vaikeuksien ylittämiseksi on välttämätöntä suorittaa kriittinen arvio liittomme menneestä toi- minnasta, jotta voitaisiin ohittaa kehittymättömät toimintamuodot ja tehtäviemme abstrakti asettaminen sekä vastata taantumuskau- den opiskelijaliikkeelle asettamiin uusiin vaatimuksiin.

Nyt mitataan kypsytytemme siinä, kykenemmekö vastaamaan näihin vaatimuksiin, kykenemmekö itse hahmottamaan tien entis- tä suurempiin taisteluihin entistä vahvempaan opiskelijaliikkeeseen. Kykenemmekö itse tekemään synteessin 1960- ja 1970-luvun kokemuksesta vai jääkö se vasta 1980-luvun opiskelijapolvien teh- täväksi, joskus se on kuitenkin tehtävä.

Keskustelun tähtäin tulee olla siinä, kuinka temmataan historiallinen aloite taantumukselta eikä siinä kuinka palataan taaksepäin. Sen tulee olla siinä, kuinka kehitetään entistä tietoisempi ja laajempi opiskelijaliike eikä siinä, kuinka palataan entisiin, jo ohi-tettuihin ja vaistonvaraisen kapinoinnin muotoihin. Nyt jos koskaan on ajankohtainen SOL:n periaateohjelman loppuponsi: "Val-lankumous ei tapahdu itsestään. Sen toteuttamiseksi vaaditaan tie-toista toimintaa. Suuret taistelut odottavat meitä."

* * *

Tässä numerossa Vesa Oittinen analysoi filosofian merkitystä ja yhteyttä työväenluokan taisteluun sekä erittelee niitä tekijöitä, jotka tekevät marxismi-leninismistä työväenluokan filosofian. DDR-läinen tutkija Karl-Heiz Schwank paljastaa porvarillisten talousteorioitten kyvyttömyyden täyttää yhteiskunnallisia päätehtäviä: sekä taloudellisten reseptien antamista valtiomonopolistisen sääntelyn tarpeisiin että niiden tehtävää työtätekevien ideologiassa manipuloinnissa. Mikko Lohikoski esittelee Etelä-Afrikan Tasavallan vapautusliikkeen strategiaa ja taktiikkaa ja osoittaa Etelä-Afrikan imperialismin erityislaatuisuuden. Kimmo Henriksen pohtii Suomen vanhan työväenpuolueen kokemusta vallankumouksellisessa taistelussa ja pohtii sen merkitystä tämän päivän tilanteessa.

Työväenluokka ja filosofia

Vesa Oittinen

"Tietoteoria on merkittävä
sosialidemokraattinen työsarja"

Joseph Dietzgen (1828—
1888)

Opiskelijaliikkeen keskustelussa ovat viime aikoina nousseet esiin filosofian ongelmat. Tämä maailman-katsomuksen ja eri poliittisten suuntausten teoreettisten perusteiden pohdiskelu ilmentää ongelmia, jotka liittyvät opiskelijaliikkeen kymmenvuotisen taisteluperinnön haltuunottamiseen ja tulevan taistelulinjan hahmottamiseen kokemuksemme ja teoreettisen työmme perustalta.

Kun SOL 1971 hyväksyi ylimääräisessä liittokokouksessaan itselleen marxilais-leniniläisen periaateohjelman, se oli teoreettinen johtopäätös 1960-luvun aatteellisesta etsiskelystä sekä kapitalismin ja porvarillisen tieteen kritiikistä. Olemme nyt tilanteessa, jossa voimme analysoida tuon johtopäätöksen osuvuutta ja sitä missä määrin olemme olleet asettamiemme tehtävien tasalla. Mm. meneillään oleva SOL:n periaateohjelman uudistaminen edellyttää tuon analyysin tekemistä, jotta kykenemme entistä syvällisemmin ja konkreettisemmin asettamaan tulevat tehtävämmme.

Oheinen Vesa Oittisen artikkeli on puheenvuoro leninismin olemusta ja merkitystä koskevaan keskusteluun. On tietysti samalla muistettava, ettei opiskelijaliikkeen ongelmien pohtiminen tyhjene filosofiseen keskusteluun, mutta se luo edellytykset käytännöllisten ongelmien syvälliselle käsittelemiselle. — Toimitus.

Vuonna 1911 joutui Lenin polemisoimaan erästä venäläistä sosialistia, "likvidaattori" Arkadi Potresovia vastaan. Kyse oli muun muassa filosofian suhteesta työväenluokan käytäntöön. Potresov väitti filosofian merkityksen olevan välittömän käytännöllistä ja veti esimerkiksi Engelsin polemiikin Dühringiä vastaan.

"Me tiedämme", kirjoitti Potresov, "miten syvän jäljen uursi aikanaan Saksan sosialidemokratian tietoisuuteen Englesin taistelu Dühringiä vastaan ja miten abstraktisimmiltakin tuntuvilla teeseillä oli todellisuudessa elävä ja konkreettinen merkitys Saksan työväenluokan liikkeelle..."

Tämä Potresovin väite antoi heti Leninille aihetta purevaan vastakommenttiin. Artikkelissa 'Lakkauttajamme' hän totesi: "Abstraktisimmillakin teeseillä oli elävä konkreettinen merkitys! Jälleen fraasi eikä mitään muuta kuin fraasi! Koettakaapa selittää, jos 'te tiedätte', mikä 'elävä konkreettinen merkitys' oli sillä Engelsin teesillä, että Dühringin filosofiset mietelmät ajasta ja paikasta ovat virheellisiä! Siinäpä se vikanne onkin, että te olette kuin koulupoika oppinut ulkoa: 'Engelsin väittely Dühringiä vastaan oli suurimerkityksellinen', mutta ette ole ajatellut, mitä se merkitsee..."

Leninin mukaan on virheellistä pitää filosofis-maailmankatsomuksellista taistelua jonakin aivan välittömiin, konkreettisiin päiväkohtaisiin kysymyksiin liittyvänä. Se johtaa maailmankatsomuksen aseman ja merkityksen täydelliseen väärinarviointiin. Niinpä samainen Potresov, joka oli kehunut Engelsin "Anti-Dühringiä, piti Leninin "Materialismia ja empiriokritisismia" tarpeettomana teoksena. Leninin tässä kirjassa esittämä machilaisuuden arvostelu oli Potresovista vain "itsensä huumuamista jonninjoutavuuksien hashiksella", koska siinä ei puututtu talouteen ja politiikkaan. Filosofiset kysymykset tiedostuksen luonteesta eivät Potresovin mielestä liittyneet millään tavoin Venäjän sosialidemokraattisen liikkeen ajankohtaisiin ongelmiin vuoden 1905 jälkeisessä tilanteessa.

Lenin näki asiat toisin. "Ei voida sanoa, että 'abstraktisimmillakin teeseillä (Dühringiä vastaan tähdätyillä Engelsin teeseillä) oli todellisuudessa elävä konkreettinen merkitys Saksan työväenluokan liikkeelle'. Engelsin abstraktisimmillakin teeseillä oli se merkitys, että ne selittivät työväenluokan ideologeille, miksi materialismista positivismiin ja idealismiin poikkeaminen on virheellistä", kirjoitti

hän.² Kyseessä olivat teorian, eivät välittömän käytännön ongelmat.

Tämä Leninin näkemys on syytä panna merkkille. "Abstrakteilla teeseillä" (so. filosofisilla argumenteilla) ei voi olla "elävää konkreettista merkitystä" siitä yksinkertaisesta syystä, että abstrakti ei ole samaa kuin konkreettinen, teoria ei ole samaa kuin käytäntö; jos omaksun tietyn näkemyksen ajan ja avaruuden luonteesta, ei se sellaisenaan vielä vaikuta jokapäiväisiin toimiini. Engelsin tarkoituksena ei "Anti-Dühringä" laatiessa ollut esittää mitään poliittisen käytännön osviittoja Saksan sosialidemokratialle, vaan osoittaa, miksi Saksan työväenliike tekee periaatteessa virheen luopuessaan marxismista ja omaksuessaan Dühringin näkemyksiä.

Likvidaattoreita vastaan suuntaamassaan polemiikissa Lenin totesi myös, että marxilaisuuden johonkin puoleen — filosofia, poliittinen taloustiede, tieteellinen kommunismi — kohdistuvan kiinnostuksen voimakkuus riippuu historiallisten ehtojen kokonaisuudesta. Tilanne Saksassa 1870-luvulla ja Venäjällä vuoden 1905 jälkeen olivat tietystä määrin verrannollisia: "Yhteiskunnallisen ja poliittisen taantumuksen aika, vallankumouksen antoisien opetusten 'sulattamisen' aika ei ole sattumalta sitä aikaa, jolloin eräälle etutuloista työntyvät jokaisen elävän suuntauksen tärkeimmät teoreettiset ja muun muassa filosofiset kysymykset".³

Dühringiläisyys nosti päätään Pariisin kommuunin tappion jälkeen, machilainen idealismi taas Venäjän vuoden 1905 vallankumouksen kukistumisen jälkeen. Kysymys näiden vallankumouksien opetuksesta, niiden "sulattamisesta" on syvästi teoreettinen ongelma; se on kysymys oikeasta tavasta haltuunottaa työväenliikkeen kokemus.

Samalla "teorian kysymys" ja "sivistyneistön kysymys" liittyvät mitä kiinteimmin yhteen, tai paremminkin ne ovat yksi ja sama asia eri puolilta tarkasteltuna. Saksan sosialidemokratian historiassaan Franz Mehring kertoo tästä monia mielenkiintoisia seikkoja. Porvarillisen radikalismien perinteiden alkaessa Bismarckin Saksassa kuihtua etsiytyivät monet sivistyneistön edustajat sosialismin vanaveteen, ja muuan näistä oli juuri Eugen Dühring. Hän oli Berliinin yliopiston dosentti, joka 1870-luvulla oli esiintynyt filosofian, yhteiskunta- sekä kansantaloustieteen ja matematiikan "mullistajana" ja onnistunut levittämään näkemyksiään Saksan sosialidemokratian tietyn osan keskuuteen. Engelsin ystävät vaativat tällöin häntä selvittämään kriittisesti välinsä Dühringin kanssa ja julkaisemaan puolueen pää-

2. Lenin, mt., s. 59.

3. Lenin, mt., s. 59.

äänenkannattajassa "Volksstaat" -lehdessä artikkelisarjan niistä teorian kysymyksistä, joiden alalla Dühring liikkui. Engels oli aluksi epäroinyt, ennen kun hän, omien sanojensa mukaan, oli "iskenyt hampaansa tuohon happamaan omenaan".

Sivistyneistökysymyksen aktuaalisuuteen 1870-luvun tilanteessa viittaa sekin, että Marx ja Engels lähettivät syksyllä 1879, siis vuosi "Anti-Dühringin" ilmestymisen jälkeen, kiertokirjeen Saksan sosialidemokraattisen puolueen johtajille Bebelille, Liebknechtille ym., jossa he koskettelivat myös tätä seikkaa. On kehityksen sanelema välttämätön ilmiö, että hallitsevasta luokasta liittyy ihmisiä taistelemaan proletariaattiin tuoden mukanaan valistuksen aineksia. Mutta tällöin on pidettävä mielessä kaksi asiaa: (1) näiden ihmisten on proletaarista liikettä hyödyttääkseen tuotava mukanaan todellisia valistuksen aineksia (ei mitään pseudotiedettä à la Dühring); (2) nämä ihmiset eivät saa tuoda mukanaan porvarillisten ennakkoluulojen, jäänteitä vaan heidän on omaksuttava proletaarinen katso-
mustapa väärentämättömänä.⁴

On huomattava, että Marxin ja Engelsin esittämät kriteerit sivistyneistön mukaantulolle työväenliikkeeseen ovat nimenomaan teoreettisia: he eivät puhu mitään henkilöiden syntyperästä tms. Tämä ei tietenkään ole ihme, koska sivistyneistä ei itse asiassa ole muuta kuin yhteiskunnallisen työnjaon synnyttämä teorian "kantajien" ryhmä. Voidaan sanoa, että jokainen ihminen on intellektuellisikäli kun hän pohtii asioita teoreettisesti (näin Gramsci ajatteli), mutta sivistyneistöön hän kuuluu vain sikäli kun tämä on hänen pääasiallisena toimenaan yhteiskunnallisen työnjaon puitteissa.

Teoria ja käytäntö muodostavat siis kaksi suhteellisen itsenäistä aluetta. Teoreettisia ongelmia ei voi jännöksettä palauttaa käytännöllisiin ja päinvastoin. Tästä seuraa, että teoria on aina yhdistettävä käytäntöön. Lenin asetti kysymyksen jo polemisoidessaan narodnikkilaisia vastaan: sosialismin teoria on yhdistettävä työväenliikkeeseen, sillä työläisten ammatillinen taistelu ei automaattisesti synnytä tieteellisen sosialismin teoriaa.

Kyseinen Leninin huomautus luetaan väärin, jos se halutaan tulkita siten, että sosialismin teorian kehittäminen olisi nimenomaan porvarillisten "käännynnäis"-intellektuellien asia. Lenin tarkoitti vain, että työläiset, sikäli kun he ovat työläisiä, eivät kykene luomaan sosialismin teoriaa. "Työläinen" ei tässä merkitse mitään muuta kuin ihmistä, joka myy työvoimaansa kapitalistille, ja jon-

ka edut ovat ristiriidassa kapitalistin etujen kanssa. On selvää, että työväenluokkaan kuuluvat konkreettiset ihmiset ovat paljon muutakin kun pelkästään "työläisiä" sanan äskeisessä mielessä — perheenisiä, kuluttajia, myös intellektuelleja. Sikäli kun työväenluokkaan kuuluvat ihmiset kehrittelevät sosialismin teoriaa, eivät he tee sitä työläisinä, vaan teoreetikkoina, korosti Lenin.⁵

Sama pätee filosofiaan, joka on teorian momentti. Työväenluokan vaistonvaraisesta taistelusta ei automaattisesti synny mitään erityistä "työväenfilosofiaa", vaan sen luominen edellyttää käytännöllisestä toiminnasta ("työläisenä olemisesta") erillistä teoreettista työtä. Tämä on syy, miksi Engels kirjoitti "Anti-Dühringin". Tämä on myös syy, miksi Lenin kirjoitti "Materialismin ja empiriokritismin". Kyse ei ollut mistään käytännöllisen toiminnan perustelusta (sillä välittömän käytännön "perusteleminen" johtaa useimmiten myös käytännön virheiden puolusteluun), vaan työväenluokan etuja adekvaattisella tavalla heijastavan maailmankuvan filosofisten ja teoreettisten suuntaviivojen valaisemisesta.

Työväenluokan filosofia: mitä se on?

Ranskalainen marxisti Louis Althusser on muotoillut väitteen: "Filosofia on viime kädessä luokkataistelua teorian alueella".⁶ On todettava, että tässä väitteessä piilee kiistämättä tietty rationaalinen ydin. Filosofiaa on sen kaksituhattavuotisen historian aikana leimannut materialismin ja idealismin välinen keskeytymätön taistelu. Muilla teoreettisen ajattelun alueilla — ajatelkaamme vaikka fysiikkaa, kemialla jne. — on useimmiten vallinnut varsin laaja yksimielisyys pitkinä ajanjaksoina. Filosofian alueella taas eri suuntaukset ovat aina olleet herkeämättömässä keskinäisessä kiistassa eikä juuri minkään filosofisen järjestelmän ole onnistunut päästä kaikkien hyväksymäksi.

Silti Althusserin määritelmää on pidettävä yksipuolisena. Siihen sisältyy itse asiassa sama virhe, jonka puolta vuosisataa aiemmin teki Franz Mehring. Kun Mehring esimerkiksi kirjoitti Saksan sosialidemokraattisen puolueen äänenkannattajaan "Die Neue Zeitin" 1905 artikkelin englantilaisesta sensualistifilosofista John Lockesta, sanoi hän mm.: "Hänen elämäntyönsä koostui Englannin porvariston 1600-luvulla tekemän vallankumouksen synnyttämän kompromissin oikeuttamisesta ja puolustelusta..."⁷ Locke edus-

5. V. I. Lenin, Mitä on tehtävä, Teokset, osa 5, s. 375.

6. Louis Althusser, Elemente der Selbstkritik, Berlin/West 1975, s. 86.

7. Franz Mehring, Aufsätze zur Geschichte der Philosophie, Leipzig 1975, s. 9.

ti Mehringille siis Englannin porvariston ajattelua ja vain sitä. Mehring redusoi näin filosofian täydellisesti luokkasisältöönsä, mikä on virheellistä. Filosofia ei "tyhjene" tietyn luokan filosofiana olemiseen, koska sillä on oma traditionsa ja kohteensa. Jos eri luokilla olisi omat filosofiansa, jotka voitaisiin palauttaa kunkin luokan (toisistaan poikkeaviin) etuihin, jäisi aivan käsittämättömäksi, kuinka voitaisiin enää puhua filosofiasta yleensä näille kaikille katsomuksille "yhteisenä" ajattelutraditiona.

Kysymys filosofiasta ja sen jatkuvuudesta voidaan rinnastaa kulttuuriperinnön ongelmaan yleisemminkin. Aivan kuten filosofia ei tyhjentävästi palaudu tietyn luokan filosofiaksi, ei kulttuuri, sivistyskään voi koskaan olla minäkään yhteiskuntaluokan yksinomaista omaisuutta. Lenin polemisoi erittäin ankarasti Neuvosto-Venäjällä vallankumouksen jälkeen syntynyttä "Proletkult"-ryhmää vastaan, joka väitti, että uuden neuvostovaltion olisi katkaistava kaikki siteensä menneeseen porvarilliseen kulttuuriin ja alettava luoda aivan uudelta pohjalta "omaehtoista" proletaarista kulttuuria. "Marxilaisuus on saavuttanut maailmanhistoriallisen merkityksensä vallankumouksellisen proletariaatin ideologiana, ei suinkaan siten, että se hylkäsi porvariston aikakauden mitä arvokkaimmat saavutukset, vaan se päinvastoin omaksui ja muokkasi kaiken arvokkaan, mitä inhimillinen ajattelu ja kulttuuri olivat luoneet yli kaksituhatuotisen kehityksensä aikana. Vain sellainen työ, jota jatketaan edelleen tältä pohjalta, ... voidaan tunnustaa todella proletaarisen kulttuurin kehittämiseksi".⁸ Proletaarisen kulttuurin edellytyksenä ei ole kaiken aiemman kulttuurin hylkääminen, vaan sen haltuunotto minen työväenluokan etuja vastaavalla tavalla.

Kulttuurilla ja eri ajattelun muodoilla on suhteellisen itsenäinen asemansa ja oma historiansa. Tämän vuoksi äsken esitetty Althusserin teesi on, jollei väärä, niin ainakin epätasällinen: ei voida sanoa, että filosofia on luokkataistelua "teorian alalla" (tai vastaavasti: kulttuuri = luokkataistelua "sivistyselämän alalla"). Voidaan sanoa ja pitääkin sanoa, että luokkataistelu heijastuu filosofiassa (kulttuurissa), muttei asettaa yhtäläisyysmerkkejä filosofian ja teorian alueella tapahtuvan luokkataistelun välille.

Leninin Proletkulttiin kohdistama vastaväite on sovellettavissa laajemmaltikin, mikäli vain kykyä riittää. Ei esimerkiksi tunnu luontealta yrittää kehitellä erilaisia "proletaarisia tieteitä" autonomiselta "puhtaan proletariselta" (tai "marxilaiselta") pohjalta. Syynä tähän on viime kädessä teorian ja kokemuksen välinen ero. Kokemus on subjektin elämästään ja toiminnastaan muodostamaa ajatuksellista yhteenvetoa, mutta konkreettis-aistimellisella ta-

solla. Teoria puolestaan on käsitteillä ja kategorioilla ajattelua. Työläinen voi tietää kokemuksesta, että hänen ja kapitalistin edut ovat vastakkaisia, mutta se ei vielä ole samaa kuin käsitteille ja kategorioille (sellaisille kuin "luokka", "lisäarvo", "taloudellinen yhteiskuntamuodostuma" jne.) rakentuva kapitalismin teoria. Kokemukselle perustuva mielle "meistä työläisistä" ei vielä ole sama kuin teoreettinen työväenluokan käsite. Sikäli kun työväenluokan kokemusta halutaan teoreettisesti arvioida, on noustava kokemuksen tasolta teorian tasolle. Ja tällöin osoittautuu, että se on mahdollista vain aikaisemman, olemassaolevan teorian haltuunottamisen myötä.

Juuri näin "työväenluokan tiede" syntyy. Marxilainen sosiologia, taloustiede, estetiikka jne. ovat tulosta proletariaatin luokkataistelun heijastumisesta jo olemassaoleviin, "annettuihin" (porvarillisiin) tieteisiin, sosiologiaan, taloustieteeseen, estetiikkaan jne. Luokkataistelun "heijastuminen" tapahtuu teoreettisella tasolla tietysti kritiikin muodossa. Marx ei kirjoittanut "Pääomaa" siten, että hän olisi jollain tavalla "yleistänyt" työväenluokan kokemukset kapitalismin oloissa. Yleistetty kokemus pysyy nimittäin edelleen kokemuksena; se saa muodon, jota kutsutaan **v i i s a u d e k s i**. Viisas ihminen on nimenomaan sellainen, joka on kokenut paljon ja tehnyt kokemastaan tiettyjä yleisiä johtopäätöksiä. Viisaus ei ole samaa kuin teoreettinen tieto, joka voidaan omaksua lyhyessä ajassa opiskelun avulla.

Marxin "Pääoma" ei siis ole **k o k e m u k s e n** yleistystä, vaan olemassaolevan, annetun porvarillisen taloustieteen kritiikkiä. Ainoa tapa luoda työväenluokan etuja adekvaatisti kuvastava teoria on juuri aikaisemman, porvarillisen teorian kritiikki, sillä teoreettinen kehitys etenee omilla ehdoillaan. Uudet teoriat lähtevät aina liikkeelle tietystä reaalisista kiinnepisteistä, ja meidän tapauksessamme nämä ovat: (1) olemassaoleva, porvariston ja vielä sitä edeltäneidenkin luokkien luoma teoreettinen perinne, sekä (2) näyttämölle astunut uusi luokka, proletariaatti, jonka etuja ja kokemusta kyseinen teoria ei enää kuvasta. Prosessi, jonka kuluessa (1) "taivutetaan" (2):n mukaiseksi, on juuri luokkakantaista teoreettista kritiikkiä.

Jollei kritiikin prosessia tapahdu, työväenluokka joutuu operoimaan porvarillisen luokkasisältönsä säilyttäneellä teorialla, sillä täysin ilman teoreettista ajattelua on mahdoton tulla toimeen.

Luokkataistelu heijastuu teorian alalla, paitsi erityistieteisiin, myös tieteiden yleiseen metodologiaan ja filosofiaan. Näin syntyvä uusi metodi, uusi filosofia — dialektinen materialismi — on uuden, työväenluokan etuja adekvaatisti vastaavan todellisuuden haltuunottamisen tavan ylei-

nen perustelu. Sinänsä ei näistä periaatteista voi vetää min-käänlaisia johtopäätöksiä konkreettisen teoreettisen kritiikin suhteen, koska kritiikin lopputulos määräytyy kulloisenkin tieteen tarjoaman "materiaalin" mukaan. Negaation negaa-tion laista ei voida suoraan — ilman välitystä — johtaa kapitalismin sosialismiksi muuttumisen välttämättömyyttä tai vaikkapa jotain ääntenmuutoksen lakia kielitieteessä. Marx puhui juuri tässä mielessä kerran "dialektisen esitys-tavan rajoista". Hän ei tietenkään tarkoittanut, että olisi rajoja, jotka ylitettäessä dialektiikka yht'äkkiä loppuisi ja metafysiikka alkaisi, vaan hänen perusajatuksensa oli sy-västä materialistinen: dialektiikkaa ei todellisuudessa ole "sinänsä", ilman aineistoaan, materiaansa.

Totuudellisuus ja luokkakanta

Lenin korosti erityisesti, ettei marxismi ole syntynyt maailman sivistyskehityksen valtateistä erillään, vaan se on nimenomaisesti yhteenvedoita ihmiskunnan ajattelun tähän-astisista saavutuksista. Hän totesi samassa yhteydessä, että "Marxin oppi on kaikkivoipa, koska se on oikea".¹⁰ Le-nin tuo tässä esiin kaksi asiaa.

A. Jos puhumme työväenluokan maailmankatsomukses-ta ja filosofiasta, niin se ei synny yksinkertaisesti siten, että työläiset alkaisivat itse filosofoida. Filosofoivia työläi-siä voi olla kaikenlaisia — sekä idealisteja että materia-listeja, rationalisteja että irrationalisteja. Työväenluokan fi-losofinen teoria syntyy siten, että ihmiskunnan tähän asti kasaamasta filosofisen ajattelun kokemuksesta laaditaan yh-teenveto, joka teoreettis-filosofisessa muo-dossa ilmaisee proletariaatin etuja. Tärkeätä ei ole se, kuka konkreettinen yksilö tämän yhteenvedon laatii — sivistyneet työläiset itse vaiko työväenluokan puo-llelle siirtyneet porvarillisen älymystön edustajat —, vaan se, mitä tämä yhteenvedo ilmaisee.

Kun sanomme, että yhteenvedo on laadittava ih mis-k u n n a n ajattelun kokemuksen pohjalta, korostamme sil-loin sen kollektiivista luonnetta. Tällainen yleistys on jo-tain aivan muuta kuin porvariston niin suuresti kunnioit-tama "itsenäinen ajattelu", "omat mielipiteet" jne., mitä pitäisi osoittaa eritoten marxismin suhteen, ja joka usein on vain yksilöllisten (ja kokemuspohjaisten!) ennakkoluu-lojen taakse suojautumista.

B. Ilmaisuu "Marxin oppi on oikea" tuo tiivistetyssä muodossa esiin sen mullistavan uuden teoreettisen panok-sen, jonka tieteellinen sosialismi antaa ihmisajattelun kehi-tykseen. Se ei tarkoita muuta kuin: työväenluokan etuja

10. V. I. Lenin, Marxilaisuuden kolme lähdettä ja perusosaa, Teok-set, osa 19, s. 3.

vastaava oppi on oikeaa. Onko asia ymmärrettävä niin, että luokkakantaisuus on totuuden korkein kriteeri? Kyllä ja ei. Ensinnäkin, ainoastaan proletariinin luokkakanta voi toimia totuuskriteerinä, ei porvarillinen tai jokin muu. Tämä johtuu työväenluokan erityisestä historiallisesta asemasta sinä luokkana, joka kumoo kaikki yhteiskunnalliset luokka-antagonismit ja poistaa näin kaikkien luokkaetujen vääristävän vaikutuksen ajattelun kehityksen historiasta.

Toiseksi, aivan samoin kuin kulttuuri tai filosofia eivät tyhjene luokkafunktioonsa, ei myöskään totuus määräydy luokkakannasta käsin. Toisinhan ei voikaan olla, sillä totuuden ominaisuutena on sen objektiivisuus. Tilanne on päinvastoin niin, että proletariaatin luokkakanta sattuu (työväenluokan erityisen historiallisen aseman ansiosta) lankeamaan yhteen objektiivisen totuuden kanssa. Totuus ei voi millään tavalla vahingoittaa työväenluokkaa; porvaristoa se voi.

Kun maailmaa siis tarkastellaan "työväenluokan kannalta", ei langeta mihinkään totuuden relativisointiin. Tosi ei ole totta siksi, että se vastaisi proletariaatin etuja, vaan toisinpäin: työväenluokan edut ovat totuuden mukaisia. Totuus on objektiivinen ja työväestön luokkaedut vastaavat, käyvät yhteen tämän objektiivisen totuuden kanssa.

Filosofian alalla tämä tarkoittaa seuraavaa seikkaa: dialektinen materialismi heijastaa adekvaatisti objektiivista todellisuutta, ts. on totuudellista, ja siksi se on työväenluokan filosofiaa.

Dialektinen materialismi ei millään tavalla "sopeudu" proletariaatin luokkaetujen mukaiseksi, selitä "kaikkea kotiinpäin" työväenluokan "mieliksi". Dialektinen materialismi ei "hakeudu" työväenluokan pariin, vaan se on yhdistettävä sen kanssa. Tällöin työväestö löytää filosofiasta teoreettisen aseensa.

Materialismi ja dialektiikka

Marx ja Engels kirjoittivat "Pyhässä perheessä", että kommunismin ja sosialismin looginen perusta on luotu jo kauan ennen työväenluokan astumista vaikuttavana tekijänä historian näyttämölle. Tämä looginen perusta on klasinen porvarillinen materialistinen filosofia, joka samalla on "reaalisen humanismin" oppia.¹¹

Miksi materialismi voisi tarjota sosialismille ja kommunismille "loogisen perustan" jo ennen työväenluokan syn-

11. Ks. MEW, osa 2, s. 138 ja ed. — Marx ja Engels mainitsevat tässä yhteydessä ennen kaikkea ranskalaisen valistusmaterialismin (Helvétius, d'Holbach ym.), mutta heidän sanomansa voidaan riidattomasti yleistää lähes kaikkea materialismia koskevaksi.

tyä? Marx ja Engels vastaavat: koska siihen sisältyy valtava emansipatorinen, ihmiskuntaa vapauttava aatteellinen voima. Ihmisen vapautuminen ei ole mitään muuta kuin sitä, että hän tiedostaa todellisen asemansa, todelliset kykynsä ja todelliset mahdollisuutensa ja kykenee tämän tietonsa avulla vaikuttamaan todellisuuteen, ohjaamaan sitä. Näin opettivat jo Epikuros ja Spinoza. Ihminen menettää tietysti tällöin illusorisen asemansa ja illusoriset mahdollisuutensa (esim. "jumalan kuvana" olemisen ilon), eli, mikä on samaa, hän tajuaa olemassaolonsa determinoituneisuuden, elämänsä sanelevan välttämättömyyden. Materialismi vapauttaa ihmisen juuri osoittamalla hänelle hänen elämänsä määräävät todelliset välttämättömyydet. Se on "vapautumisen logiikka".

Jo esimarxilaisissa muodoissaan materialistinen ajattelu ohjasi ihmisiä toimimaan vapautumisensa kannalta parhaalla ja järkevimmällä tavalla. Jos ihminen on, kuten materialismi opettaa, ympäristön tuote, tulee tällöin tietysti ajankohtaiseksi muuttaa ympäristöä enemmän ihmisen toiveita ja tarkoituksia vastaavaksi. Jos hyvä ja paha eivät ole mitään muuta kuin ideoita mielihyvistä ja mielihpahasta, jota ruumiimme tuntee (ei siis sitä, mitä jumala, kategorinen imperatiivi jne. sanovat niiden olevan), on moraalista pyrkiä järjestämään maailma sellaiseksi, että se tuottaisi ihmisille enemmän mielihyvää.¹²

Mutta ennen työväenluokan syntyä materialismi pysyi luonnollisesti pelkkänä lupauksena, todellisen vapautumisen puhtaasti "loogisena" edellytyksenä. Vasta työväenluokka tarjosi sen käytännöllisen voiman, joka kykenee toteuttamaan tämän mahdollisuuden. Kyse on siis siitä, että klassinen porvarillinen materialistinen filosofia sisältää juuri sellaisen teorian perinneaineksen, joka työväenluokan on "haltuunotettava" luokkaetujensa (=ihmisen emansipaatio) realisoinemiseksi.

Siirtyessään työväenluokan teoreettiseksi omaisuudeksi porvarillinen materialismi kuitenkin samalla lakkaa olemas-

12. Väite: "hyvä ei ole muuta kuin idea mielihyvistä" tuntuu tietysti useimmista ihmisistä karkean hedonistiselta. Spinoza on kuitenkin ensimmäisenä osoittanut, että tämä väite sekä pitää paikkansa että ei silti johda hedonismiin. "Mielihyvän tunne" (Laetitia affectus) ei hänen mukaansa ole muuta kuin ihmismielen siirtymistä vähäisemmältä täydellisyys tasolta korkeammalle (vrt. Eth. III prop. 11 schol.). Siitä, kuinka hyvin tämä esimarxilaisen (ja "kumottuna" myös marxilaisen) materialismin asettamus vielä nykypäivänakin "toimii", pieni esimerkki. Jos kysytään: miksi sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä on hyvä ja toivittamisen arvoinen?, niin socialidemokraatti luultavasti vastaisi: "Koska sosialismi on apriorisen moraalilain esittämä yleinen vätimus. Sitä ei voi jätjellisesti perustella". Kommunisti sensijaan vastaisi: "Koska sosialismi tuo työläisille ja sitä kautta koko ihmiskunnalle enemmän mielihyvää". Materialisti pääsee näissä kiistoissa aina niskan päälle.

ta porvarillista, aivan kuten porvarillista alkuperää oleva sivistyneistö muuttuu proletariaatin puolelle siirtyessään työväenluokan sivistyneistöksi. Siitähän tulee proletariaatin todellisten luokkaetujen teoreettinen ilmaus ja perustelu. Jotta porvarillinen filosofia voisi lakata olemasta porvarillista, jotta työväenluokka voisi omaksua sen, on sitä ensin kritikoitava (ja muistakaamme: kritiikki = luokkakantainen haltuunotto!). Porvarillisen filosofian teoreettinen kritiikki valmistee näin sen kaiken myönteisen sisällön muuntamista työväenluokan teoreettiseksi aseeksi.

Aivan näin asian näki myös nuori Marx. Hän lähetti elokuussa 1844 Ludwig Feuerbachille kirjeen, jossa totesi muun muassa: "Te olette — en tiedä, tarkoituksellako — antaneet näillä kirjoituksilla sosialismille filosofisen perustan, ja kommunistit ovat myös heti ymmärtäneet kyseiset teokset tällä tavalla".¹³ Teokset, joihin Marx viittasi, sisälsivät Hegelin spekulatiivisen filosofian kritiikkiä materialismin kannalta.

Mutta tuskin ehti kulua vuottakaan tästä kirjeestä, kun Marx jo laati kuuluisat 11 teesiään Feuerbachista. Niissä hän hylkää aiemmin kommunismin filosofisena perustana pitämänsä Feuerbachin ajattelun. Miksi? Vastaus löytyy itse teeseistä, joissa hän käsittelee kaiken siihenastisen materialismin rajoituksia. Materialismi oli tähän mennessä ollut kontemplatiivista, mietiskelevää materialismia¹⁴. Se piti inhimillistä toimintaa (siis ihmisen "differentia specifica") vain teoreettisena eikä käsittänyt tätä toimintaa nimenomaan aineellis-esineelliseksi. "Kysymys, vastaako inhimillinen ajattelu esineellistä totuutta, ei ole teoriaa, vaan käytännön kysymys. Ihmisen täytyy todistaa käytännössä ajattelunsa totuudenmukaisuus, ts. todellisuus ja voima, tämänpuoleisuus", kirjoittaa Marx toisessa Feuerbach-teesissään.

Ei siis riitä, että materialistinen, emansipatorinen filosofia ja työväenluokka yhdistetään. Tällä materialistisella filosofialla pitää avautuvassa uudessa historiallisessa tilanteessa olla tiettyjä aivan uusia piirteitä. Sen on kytkeydyttävä käytäntöön, sen on oltava konkreettista. Ei riitä, että ollaan materialisteja "yleensä": silloin ei päästä pidemmälle kuin Demokritos, Hobbes, Spinoza, Helvétius, Feuerbach...

13. Marxin kirje Feuerbachille 11. elokuuta 1844, MEW, osa 27, s. 425.

14. Ilmeisesti juuri tämän vuoksi kaikki menneiden aikojen suuret materialistiset ajattelijat päätyivät tietynlaiseen resignaatioon, luopumisen tilaan. Epikuros opetti, että parasta, mitä ihminen voi tehdä, on vetäytyä omiin oloihinsa viisaan lepoon. Spinoza taas selitti, että filosofi pääsee jumalan eli luonnon tosi olemuksen käsitettyään vapauden tilaan, jossa hän ei enää tunne pyyteitä, intohimoja eikä kuoleman pelkoa, vaan alistuu kaiken sen edessä, mikä tapahtuu "ex necessitate divinae Uaturae".

Se käytäntö, josta Marx puhuu, ei tietenkään ole yksinomaan proletaarista käytäntöä (eli sellaista, jolle on leimauttava työvoimansa myyminen). Se on koko yhteiskunnallistuneen ihmiskunnan historiallista käytäntöä. Työväenluokan filosofia, dialektinen materialismi, yleistää tämän käytännön kokemukset ja luo sen pohjalta objektiivista todellisuutta kuvastavan filosofisen maailmankuvan. Ja mikä on, materialismin lisäksi, tämän käytännön paras opetus teoreettiselle ajattelulle? Vastaus voidaan ilmaista yhdellä sanalla: **dialektikka**.

Engels huomautti kerran, että Hegeliin verrattuna Feuerbach on "tavattoman köyhä" (durchaus arm). Hegelin filosofia on täynnä nerokkaasti havaittuja yhteyksiä, välityksiä, dialektisia siirtymiä ja kehityskulkuja, Feuerbach sen sijaan junnaa aina yhdessä ja samassa: materia on ennen henkeä. Hegel on nerokas ja syvälinen, vaikkakin nurinkurinen (idealistina), Feuerbach taas ikävä ja monotoninen, vaikkakin oikeassa (materialistina). Feuerbach ei koskaan ymmärtänyt kunnolla kritikoimansa Hegelin dialektiikan "rationaalista ydintä". Siksi hän ei myöskään kelvannut "kommunismin filosofisen perustan" luojaksi, vaan tehtävä jäi Marxille ja Engelsille.

Kaikkea esimarxilaista materialismia voidaan enemmän tai vähemmän moittia mekaanisuudesta. Esimarxilainen materialismi hylkäsi idealistiset teoriat "sielusta" tai "jumalasta" (mikä oli oikein), mutta silloin sen oli pakko turvautua oman aikansa tarjoamiin, useimmiten puutteellisiin "luonnollisiin" selityksiin. Niinpä 1600-luvun materialistit tunsivat ainoastaan mekaanisia luonnonlakeja. Kun he kiistivät jumalan ja kaiken yliluonnollisen, ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin mekaniikan laeille pohjautuva selittäminen. 1500—1600 lukujen taiteessa elänyt englantilainen Thomas Hobbes joutui väittämään, etteivät ihmiset ole muuta kuin mutkikkaita automaatteja. Saman Preussin Fredrikin suojatti Julien de Lamettrie toisti vuosisataa myöhemmin. Muissakin suhteissa esimarxilainen materialismi kärsi epäjohtamukaisuuksista. Hobbes oli niin ankaraa oppositiossa kaikkea "ideaalista" (siis myös yleiskäsitteitä) kohtaan, ettei tunnustanut muuta kuin yksittäiset materiaaliset kappaleet olemassaoleviksi. Tästä taas seurasi, että myös sellainen yleiskäsite kuin "materia" oli Hobbesista pelkkä "fantasmi", ts. sitä ei ollut todellisuudessa olemassa. Hobbesin materialismi johti hänet kiistämään materian olemassaolon!

Idealismin ja mekaanisen materialismin välisessä köydenvedossa kysymys oli siitä alueesta, joka jäi mekanistis-materialistisen tulkinnan "tuolle puolen", jota ei kyetty redusoidaan mekaniikkaan. Ranskalainen René Descartes oli vakuuttunut siitä, että eläimet ja ihmisruumis ovat pelk-

kiä automaatteja. Mutta ihmisen sielunliikkeitä ei käynyt palauttaminen mekaanisen koneiston toimintaan. Descartes päätteli tämän vuoksi, että ihmisellä on joitain puhtaan mekaniikan "yli" kohoavia avuja, joita Descartes nimitti "sieluksi" tai "ajatteluksi" ja joilla ei ollut mitään tekemistä mekaniikan laeille alistetun ruumiin kanssa.

Mekaaninen materialismi ei siis kelvannut vastustajaksi sellaiselle idealismin muodolle, jota Leninin sanoin voisi kutsua "viisaaksi". Jotta materialismi lopullisesti voittais idealismin, oli sen kyettävä ratkaisemaan reduktionismin ongelma. Tämä taas oli mahdollista vain dialektiikan avulla. Dialektinen materialismi ei enää redusoi kaikkia materian liikemuotoja yhdeksi ja samaksi (mekaniikaksi). Se ei myöskään yritä palauttaa kaikkea olevaista konkreettisiin yksittäisiin olioihin, kuten Hobbes, vaan tavoittaa yleisen ja yksityisen dialektisen suhteen. Dialektiikka oli klassisen saksalaisen idealismin pysyvä saavutus ja urotyö; siinä historiallisessa tilanteessa, missä nouseva työväenluokka oli, muodostui eräksi teoreettiseksi päätehtäväksi sen kriittis-materialistinen haltuunotto. Engels tarcoitti varmasti juuri tätä sanoessaan kerran, että Saksan työväenluokka on klassisen saksalaisen filosofian perijä.

Filosofian merkityksestä

On perusteltua väittää, että niiden "valistuksen ainesten", joita sivistyneistön pitää tuoda mukanaan työväenluokkaan, tulee kestää nimenomaan dialektisen materialismin asettama koitos. Ei riitä, että ollaan materialisteja "yleensä" tai rajoitutaan vain historiallisen materialismin alueelle, ei myöskään se, että ollaan vain dialektikkoja olematta materialisteja.

G. V. Plehanov kuului siihen venäläiseen sivistyneistöpolveen, jonka parhaat edustajat siirtyivät jo 1880-luvulla marxismin kannalle. Hänen kirjallisen työnsä merkitys on tunnettu ja tunnustettu; Lenin totesi, että kokonainen sukupolvi on Venäjällä kasvanut marxilaisuuteen lukemalla Plehanovin teoksia. Plehanov julkaisi ansiokkaita teoksia ennen kaikkea historiallisen materialismin ja marxilaisen estetiikan alalta. Pitkän aikaa oli vallalla käsitys, että Plehanov oli luonut marxilaisuudelle esteettisen teorian, joka klassikoilta oli jäänyt tekemättä, ja kirjallisuuden ja taiteen alalla puhuttiin jopa "plehanovilaisesta oikeaoppisuudesta".

Mutta käytännön politiikka osoitti, että Plehanov ei kyennyt olemaan johdonmukainen marxismin sovellutuksissaan. Kun Venäjän sosialidemokraattisen puolueen II puoluekokouksessa (elokuussa 1903) tapahtui puolueen ajoaminen menševikkeihin ja bolševikkeihin, Plehanov asettui — tosin tietyin varauksin — menševikkien puolelle. Syy-

nä oli a b s t r a k t i käsitys "puolueen yhtenäisyydestä", mikä sai Plehanovin kääntymään Leniniä vastaan. Hän ei siis tässä tilanteessa kyennyt enää siihen "konkreettisen tilanteen konkreettiseen analyysiin", joka Leninin mukaan on materialistis-dialektisen metodin elävä sielu. Plehanovin "poliittinen syntiinlankeemus" alkaa vuoden 1903 puoluekokouksesta, eikä hänen Venäjän työväenliikkeeseen antamansa panos enää sen jälkeen ole sellainen, että sen voisi kiistatta todeta olevan yksinomaan "valistuksen ainesten" tuomista työväestöön.

Se, ettei Plehanov kyennyt konkreettiseen analyysiin, vaan piti kiinni tietyistä abstrakteista mielteistä, viittaa siihen että myös hänen filosofisissa näkemyksissään täytyi esiintyä puutteita. Ja sellaisia löytyykin. Lenin saattoi "Filosofian vihkoissa" todeta, että Plehanov oli tosin kirjoittanut "todennäköisesti peräti 1 000 sivua" filosofian (ja myös dialektiikan) ongelmista, mutta varsinaisia dialektiikan ydinkysymyksiä (sitä, mikä Hegelin "Logiikassa" oli rationaalista ja käyttökelpoista) hän ei ollut lainkaan käsitellyt.

Plehanovin tuotannosta on myös helppo osoittaa kohtia, mitkä todistavat hänen usein laiminlyöneen dialektisen ja esimarxilaisen, mekanistisen materialismin välisen olennaisen eron. Hän piti Marxin ja Engelsin materialismia liian yksinkertaisesti vain Spinozan, Helvétiusen ja Feuerbachin jatkona. Plehanovin poikkeamat dialektisesta materialismista johtivat siihen, että hänen ajattelunsa sai spekulatiivisia, ei-konkreettisia piirteitä. Hän loittoeni näin myös oikeasta totuuden käsittämisestä, sillä totuus on aina konkreettinen.

Plehanovin erehdystä vuonna 1903 ja siitä eteenpäin voidaan luonnehtia myös sanomalla, että hän esitti virheellisesti a b s t r a k t i n t u n n u k s e n ("puolueen yhtenäisyys on säilytettävä"). Sama toistui vuoden 1917 aikana, jolloin Plehanov ja menševikit vaativat sotaa jatkettavaksi, koska vallankumous olisi muuten vaarassa, bolševikit taas välitöntä rauhaa. Bolševikkien tunnus oli konkreettisempi, se vastasi paremmin kansanjoukkojen senhetkisiä etuja, ja siksi se myös oli oikea ja tosi.

Ei ole sattuma, että Plehanovin harha-askelet paljastuivat ensi kerran nimenomaan poliittisten tunnusten muotoilemisen yhteydessä (jo 1903) eikä hänen kirjallisen tuotantonsa filosofisen analyysin yhteydessä (jonka Lenin suoritti vasta maailmansodan vuosina). Poliittinen tunnus muotoillaan käytännöllisen toiminnan välittömäksi suuntaajaksi. Teoria ja käytäntö, käsitteellinen ajattelu ("filosofointi") ja kokemus yhdistyvät siinä mitä konkreettimmalla ja välittömimmällä tavalla. Poliittinen tunnus on sanalla sanoen se s o l m u k o h t a, jossa vallankumouk-

sellinen teoria ja vallankumouksellinen käytäntö yhtyvät tietyn konkreettisen tilanteen ongelmien ratkaisemiseksi. Teorialla ei enää ole mahdollisuutta paeta abstraktien apukonstruktioiden turviin, vaan se verifioidaan tai falsifioidaan "itse paikalla".

Sanotun valossa käy myös selvemmäksi, mikä on filosofian ja yleensä teoreettisen ajattelun merkitys työväenliikkeelle. Se ei ole mikään "välittömän elävä, käytännöllinen" merkitys, kuten Potresov luuli. Sen merkitys on siinä, että oikeiden poliittisten ja muiden toiminnallisten tunnusten esittäminen on mahdotonta ilman teoreettisen ajattelun apua.

Tunnuksella itsellään on merkillinen "kaksinaisuusluonne". Sillä on yksi jalka teorian, toinen käytännön maailmassa, ja se itse on näiden molempien ykseyttä. Sikäli kun se määrittää toiminnan kohteen ja tarkoituksen (esim. "monopolienvastainen rintama"), on se teoriaa; mutta samalla se on käytännön välitön osviitta.

Tiedostuksen rajat — toiminnan rajat

Saksalainen nahkuri Joseph Dietzgen, joka päätyi itse näisesti moniin dialektisen materialismin tuloksiin ja jonka tuotannon voidaan eräissä mielessä sanoa ennakoineen Leninin "Materialismia ja empiriokritisismää", painotti useassa yhteydessä filosofian ja ennen kaikkea tietoteorian sekä työväenliikkeen yhteenkuuluvaisuutta; tietoteorian kysymykset liittyivät Dietzgenin mukaan työväenluokan historiallisen tehtävän läpiviennin ongelmiin.¹⁵ Marxin ja Engelsin ohella Dietzgen oli ensimmäisiä, joka havaitsi tämän suhteen.

On kaksikin syytä, miksi Dietzgen korosti filosofian kokonaisuudesta nimenomaan tietoteoriaa. Ensinnäkin, porvarillinen filosofia alkoi 1850-luvun jälkeen suuntautua yhä selvemmin kohti agnostisismia ja myöhemmin jopa subjektiivista idealismia. Hegelin kuoleman (1831) jälkeen ei Saksan — eikä muidenkaan kapitalististen maiden — porvariston keskuudesta enää noussut lähimainkaan häneen verrattavissa olevaa ajattelijaa. Porvarillisen ajattelun luova vaihe oli päättynyt, ja nyt alkoi, kuten arkkitehtuurissakin, "kertaustyylien" aika. Alettiin puhua "paluusta Kanttiin" ja korostettiin Kantin tietoteorian agnostistisia ja subjektiivis-idealistisia piirteitä. Vuosisadan vaihteessa uus-kantilaisuus tunkeutui myös työväenliikkeeseen revisionismin filosofisena perusteluna.

15. Dietzgenin filosofiasta on äskettäin ilmestynyt Otto Fingerin mainio esitys: Joseph Dietzgen — Beitrag zu den philosophischen Leistungen des deutschen Arbeiterphilosophen, Berlin/DDR 1977.

Toinen, tähän läheisesti liittyvä seikka on, että kysymys tiedostuksen rajoista on aina (eikä siis vain 1800—1900-lukujen taitteen tilanteessa) ollut enemmän tai vähemmän sama kuin kysymys ihmisen kykyjen rajoista.

Kant jakoi filosofian teoreettiseen ja käytännölliseen. Teoreettisen filosofian piti vastata kysymykseen: "mitä voin tietää", käytännöllisen taas moraalin ja yhteiskuntaelämän ongelmiin ("mitä minun pitää tehdä?", "mitä voin toivoa?"). Vuonna 1781 ilmestyneessä "Puhtaan järjen kriittikissään" Kant luuli voineensa osoittaa, että inhimillisellä tiedostuksella on tietyt periaatteelliset, a priori annetut rajat joita ei voi ylittää. "Teoreettinen järki" ei voi saada selville, millaisia oliot todella ovat; se ei myöskään kykene perustelemaan moraalialta tai ihmisten välisen yhteiskunnallisen kanssakäymisen muotojen keskinäistä paremmuutta. Kant ratkaisi pulman olettamalla, että ihmisillä on teoreettisen järjen ohella vielä erityinen "käytännöllinen järki", mikä muodostaa tiettyjä apriorisia ideoita (jumalasta, moraalilaisista, sielusta jne.), joiden mukaan meidän olisi suunnattava toimintamme. Kant joutui näin asettamaan tiedon sijaan uskon. Emme voi tietää, mikä on hyvä ja oikein ja miten meidän pitäisi toimia; voimme vain uskoa siihen. Teoria ja käytäntö erkanevat toisistaan.

Jo vuosisataa ennen Kantia oli Spinoza hahmotellut suuntaviivat vaihtoehtoiselle, materialistiselle ratkaisulle. Myös Spinozan "Etiikka" tekee tavallaan eron teoreettisen ja käytännöllisen filosofian välille. "Etiikan" I ja II kirjassa nimittäin tarkastellaan jumalaa eli substanssia sekä inhimillisen tiedostuksen kykyä, kun taas III—V kirjat keskittyvät tutkimaan moraalisen elämän ja ihmisen vapautumisen edellytyksiä. Toisin kun poroporvarillisesti ajatteleva Kant, Spinoza piti ihmisen tiedostuskykyä potentiaalisesti rajattomana. Hän rinnasti tiedostamisen kyvyn ja toiminnan kyvyn ("teorian" ja "käytännön"). Moraalin ja yhteiskuntaelämän, siis käytännön, kysymykset eivät olleet Spinozalle mitään teoreettisen ajattelun ulkopuolelle jäävää, vaan päinvastoin sen korkeimpia ilmentymiä. Koska ihminen kykenee tiedostamaan todellisen asemansa ja sen sanelemat vaatimukset ("mitä pitää tehdä?") nimenomaan rationaalisesti, on myös hänen vapautumisensa rationaalisen ajattelun ja toiminnan kysymys.

Marxismi jatkaa ja syventää tätä materialistisen filosofian kuningasajatusta. Toisin kun Kantille rakentava agnotisismi, joka katsoo, että elämme maailmassa, joka loppujen lopuksi jää meille vieraaksi ja käsittämättömäksi, dialektinen materialismi pitää ihmistä kykenevänä olemaan maailmassa tapahtuvien muutosten adekvaattisena syynä.

"Adekvaattinen syy" on spinozistinen ilmaus. Se tarkoittaa meidän olioissa aikaansaamiamme muutoksia, jotka

voidaan yksinomaisesti selittää meidän omasta olemuksestamme käsin. Niinpä työprosessissa ihminen muuttaa ympäristöään tarkoituksensa (olemuksensa) mukaiseksi ja on näin raaka-aineessa tapahtuvan muutoksen "adekvaattinen syy". Se, että voimme olla maailmassa tapahtuvien muutosten adekvaattisena syynä, vuorostaan edellyttää, että kykenemme tiedostamaan maailmaa sellaisena kuin se todella on, ei pelkkänä "ilmiönä" kantilaisessa mielessä.

Toiminnan, maailman muuttamisen korostaminen kytkee materialismin (joka näin lakkaa olemasta spekulatiivista) jälleen kerran dialektiikan yhteyteen. Kant pelästyi "puhtaan järjen antinomioita" ja väitti, että ristiriidat johtuivat vain tiedostuskykymme vajavaisuudesta: olioiden sinänsä maailmassa ei näitä antinomioita pitäisi olla. Tietoteoria ja ontologia erkanivat Kantilla ja myöhemmin uskantilaisille kahdeksi eri alueeksi, jotka eivät enää vastanneet toisiaan. Lenin sensijaan kirjoitti "Filosofian vihkoissaan", että dialektiikka, logiikka ja tietoteoria lankeavat yhteen. "Dialektiikan lait", joista Engels puhui, eivät ole vain ajattelun, vaan myös olemisen lakeja, ja ne eroavat toisistaan vain sikäli kuin ajattelu (tajunta) eroaa olemisesta (materiasta). Ne ovat eri asioita, mutta silti sisällöllisesti yhtä.

Dialektisen materialismin perusasettamukset eivät vahvistu vain luonnontieteiden uusimpien löytöjen myötä. Ne vahvistuivat myös ja ennen kaikkea kommunististen puolueiden jokapäiväisessä poliittisessa toiminnassa. Luokkataistelun logiikka on juuri dialektiikkaa, ja sen analyysin edellytyksenä on dialektis-materialistisen tietoteorian soveltaminen. Luokkien välisten voimasuhteiden arvioiminen, poliittisten tunnusten muotoilu, lyhyesti, konkreettisen tilanteen konkreettinen analyysi, edellyttää materialistisen dialektiikan teoreettista hallintaa. Tärkeysjärjestys on nimenomaan tämä: konkreettisen analyysin tarve pakottaa etsiytymään dialektiikan luo — ei siis ole niin, että dialektiikan "omistaminen" tekisi meistä a priori kykeneviä konkreettisen tilanteen erittelyyn.

Työväenluokan mukana astuu historian näyttämölle uudentyyppinen tietoinen ja johdettu luokkataistelun muoto. Siksi myös työväenluokan filosofia on uudentyyppistä — se on materialistista, dialektista ja konkreettisia tilanteita konkreettisesti analysoivaa inhimillisen emansipaation filosofista teoriaa.

Porvarillisen taloustieteen umpikuja

Karl-Heinz Schwank

Valtiomonopolistisen kapitalismin kriisi ilmenee selvästi myös tieteen ja ideologian piirissä. Edellisessä Soihdussa (6/77) julkaistu G. Diligenskin artikkeli "Kapitalismin kriisi ja porvarillinen ideologia" käsiteli imperialistisen sosiologian pätemättömyyttä ja kapitalismia puolustelemaa luonnetta. Artikkelissa osoitettiin D. Bellin "jälkietollisen yhteiskunnan" teorian ja käsitteiden utooppisuus. Tässä numerossa julkaistavassa Karl-Heinz Schwankin artikkelissa selvitetään porvarillisen taloustieteen keskeisten oppien ja käsitteiden virheellisyyttä.

Nykyaikaisen porvarillisen taloustieteen kaksi pääsuuntausta ovat keynesiläisyys ja uusklassinen teoria. J. M. Keynes kehitti teoriasensa 1930-luvun laman olosuhteissa. Sen perustavana ajatuksena on taloudellisen kokonaiskierron häiriöttömän kulun takaaminen elvyttämällä kysyntää yleensä ja erikoisesti tuotantovälineiden kysyntää.

1950-luvulta lähtien voimistunut uusklassinen suuntaus pohjimmiltaan kannattaa ohjailematonta kapitalismia, rajatonta voitontavoittelua, valtion taloudellisten tehtävien minimoimista sekä ammattiliittojen ja muiden työväenjärjestöjen taloudellisen vaikutuksen eliminointia. Suuntauksen tunnetuimpia teoreetikkoja on kyseenalaisesti nobelilla palkittu Milton Friedman.

Monetarismi on uusklassisen teorian yksi muoto, joka korostaa rahan taloutta säätelevää merkitystä. Monetaristien mukaan valtion taloudellinen funktio toteutuisi parhaiten keskuspankkien joustavana rahapolitiikkana.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kriisin voittamisen avaimiksi ei kumpikaan talousteoreettinen pääsuun-

taus ole osoittautunut. Viime vuosina onkin porvarillisessa taloustieteellisessä kirjallisuudessa ilmennyt eklektisiä yrityksiä teorioiden yhdistämiseksi. Valaisevasti näitä kehitystendenssejä selvittää Irina Osadtsaja teoksessaan "Keynesistä uusklassiseen synteisiin". Kirja on esitelty lehtemme tässä numerossa. Karl-Heinz Schwankin artikkeli on alkuaan julkaistu IPW-Berichtessä (10/77) "Das Dilemma imperialistischer Wirtschaftstheorien im staatmonopolistischen Kapitalismus der Gegenwart"-nimisenä. Sen on suomentanut Pentti Määttänen. — Toimitus.

"Samaan aikaan kun kapitalismi vaipuu yhä syvemmälle yleiseen kriisiinsä ja osoittaa maailman kansoille olevansa ihmiselle vihamielinen järjestelmä, rakennetaan sosialistisella maaperällä inhimillisyyden ja vapauden, ihmisarvon ja sosiaalisen turvallisuuden maailmaa."¹ Tämä toteamus, joka sisältyy Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen 60-vuotispäivän kunniaksi annettuun julistukseen, tuo selvästi esille, että kapitalismi on historiallisesti joutunut puolustuskannalle, ja että ihmiset tiedostavat tämän asian yhä selvemmin nykyisen laajan kriisin ansiosta.

Viellä muutama vuosi sitten porvarilliset teoreetikot ja poliitikot julistivat joukolla, että taloustieteilijöiden teorioiden avulla ja valtion talouselämään kohdistaman vaikutuksen ansiosta on nyt myös kapitalistisessa maailmassa mahdollista toimia tehokkaasti taloudellisten ristiriitojen ehkäisemiseksi. USA:n presidentin talousneuvoston entinen puheenjohtaja Walter Heller lupaili "loistavia tulevaisuudennäkymiä"², ja USA:n silloinen presidentti Johnson julisti optimistisesti: "Olemme voittaneet sykliset taantumukset, jotka useiden sukupolvien ajan ovat jatkuvasti olleet katkaisemassa kasvun ja edistyksen tietä. 60-luvulla otimme käyttöön uuden strategian estääksemme taantumukset tai voimakkaan inflaation jo ennen niiden kehittymistä."³

Seuraava vuosikymmen osoitti kuinka väärä kaikki toiveikkaat ennustukset olivat. Kapitalistisessa maailmassa alkoi yleisen kriisin selvä kärjistyminen talouden, politiikan ja ideologian alalla, energiahuollossa, ympäristöongelmissa, kulttuurissa, moraalissa jne. Tältä perustalta alkoi kehittyä

1. Julkilausuma lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen 60-vuotispäivän johdosta, Neues Deutschland, Berliini 25. 2. 1977.

2. W. W. Heller, Das Zeitalter des Ökonomen, Tübingen 1968, s. 51.

3. Economic report of the President, Washington 1969, s. 4.

syvin syklinen kriisi sitten yleismaailmallisen talouspulan vuosina 1929—1930. Imperialismin ristiriidat kärjistyivät niin voimakkaasti, että myös kasvava osa kapitalististen maiden väestöstä totesi vääriksi lukemattomat optimistiset vakuuttelut. Imperialistiset yhteiskuntakäsitykset ja -ideat, kuten ns. ylellisyys-, hyvinvointi- ja kulutusyhteiskunta, odotettavissa oleva jälkiteollinen tai teknotroninen aika-kausi jne., ovat korkeina pysyvien työttömyyslukujen, kasvavan sosiaalisen turvattomuuden ja huolestuttavien inflaatiolukujen ansiosta osoittautuneet epäuskottaviksi, kelvottomiksi yrityksiksi naamioida nykykapitalismin todellinen luonne.

Porvarillisen poliittisen taloustieteen syvä kriisi

Porvarillisen poliittisen taloustieteen kriisin syveneminen on yksi kapitalismin yleisen kriisin laadullisen kärjistymisen puoli. Valtiomonopolistisen kapitalismin poliittisten ja taloudellisten puolustelijoiden lausuntojen ja imperialismin todellisuuden välisen räikeän epäsuhdan ansiosta on tullut yleisesti tunnetuksi, ettei tämä porvarillinen tiede pysty enää täyttämään tehtäväänsä yhtä hyvin kuin aikaisemmin.

Myöskään porvarilliset teoreetikot eivät voi ummistaa silmiään asian edessä. Keynesin oppilas Joan Robinson puhuikin sen vuoksi "talousteorian toisesta kriisistä meidän sukupolvemme elinaikana". Kun vuosien 1929—32 talouspulan aikana hallitsevassa asemassa ollut imperialistinen talousteoria osoitti ensimmäisen kerran täydellisen kyvyttömyytensä tehdä oikeita arvioita taloudellisista prosesseista, on nyt uudestaan tulossa erityisen ilmeiseksi kapitalistisen maailman "talousteorioiden yleinen vararikko"⁴. Myös eräät muut osakysymyksissä realistisesti ajattelevat porvarillisen kansantaloustieteen edustajat havaitsevat vallitsevan asiantilan. Esimerkiksi Galbraith puhuu siitä, että taloustiede ei nykyään "edistä talousjärjestelmän ymmärtämistä tai parantamista, vaan järjestelmän vallanpitäjien etuja". Sen vuoksi hän suhtautuu kriittisesti sen tehtävään "korporatiivisen vallan valekaapuna".⁵

Tämä ei tietenkään merkitse, että he tekisivät tieteelliset johtopäätökset kriittisistä huomautuksistaan. Myös he pyrkivät entiseen tapaan reformiehdotuksillaan ensi sijassa osoittamaan kapitalismille ulospääsyn ongelmista. He erottautuvat kuitenkin selvästi nykyisen imperialismin etu-

4. J. Robinson, Taloudellisen teorian toinen kriisi, julkaisussa: The American Economic Review, jäljennetty julkaisusta: Mirovaja ekonomika i meshdunarodnyje otnošenija (MEMO), Moskova, 6/1973.
5. J. K. Galbraith, Wirtschaft für Staat und Gesellschaft, München—Zürich 1974, s. 23 ja 25.

jen avoimista puolustelijoista ja kuvastavat lausunnoillaan laajojen kansanjoukkojen kapitalismiin kohdistaman arvostelun kasvua.

Se että kapitalismin yleinen kriisin jyrkkä kärjistyminen 1970-luvulla heijastuu myös porvarilliseen tajuntaan, käy selvästi ilmi siitä, että kriisistä on tullut vallitseva käsite ei vain imperialistisessa ideologiassa, vaan myös useiden taloustieteilijöiden ja talouspoliitikkojen lausunnoissa. Mo-niin näistä lausunnoista täytyy yhtyä. Näin esimerkiksi, kun saamme lukea, että kapitalistisen yhteiskunnan tila on nykyään "skleroottinen", "sillä se kielteisessä mielessä vanhennee: se tulee yhä jäykemmäksi, sen sopeutumiskyky heikkenee ja se on yhä enemmän yllirasittunut". Se kärsii "ikäntymisestä..., verisuonten kalkkeutumisesta, joka tapahtuttuaan on peruuttamatonta"⁶. Wilhelm Hankel osuu myös varsin oikeaan kirjoittaessaan: "Maailmantalouden nykykriisi on siis — paljon enemmän kuin 30-luvulla — poliittinen kriisi. Ei vain yhden maan ja yhden hallituksen, vaan koko läntisen järjestelmän kriisi."⁷

Porvarillisen poliittisen taloustieteen kriisin kärjistymistä ilmentää selvästi, että sen edustajat eivät kokonaan pysty välttämään imperialismiin ristiriitojen syvenemisen julkituomista. Tähän liittyy pessimismin, skeptisyyden ja agnostismin kasvu imperialistisessa ideologiassa. Yhä laajemmalle leviävät teesit siitä, että talousprosesseja ei voida tiedostaa, tai että kriisit ovat "kohtalonomaisia ilmiöitä". Samoin käy Samuelsonin lausunnon kaltaisille huomioille: "Viime aikoina on käynyt selväksi, että maailma on tullut liian mutkikkaaksi, jotta sitä voitaisiin ymmärtää yksinkertaisen kansantaloustieteen avulla."⁸

Kriisi-ilmiöt muuttuvat "menestykseen johtaviksi kasvukivuiksi"

Edellisten käsitysten vastapainoksi toiset porvarilliset ideologit pyrkivät — erityisesti sen jälkeen kun syklisen kriisin syvin vaihe oli ylitetty 70-luvun puolivälissä — valamaan kansanjoukkoihin taas tulevaisuudenuskoa tavoiteoptimistisilla teorioillaan. Tyypillinen esimerkki on vuonna 1977 ilmestynyt USA:laisen tähtifuturologin Herman Kahnin uusiin teos "Lihavat vuodet ovat vielä edessämme".

Edes Kahn ei voi kokonaan kieltää nykyisen imperialismin ilmeisiä kriisinoireita. Mutta hän väittää, että "monet niistä ovat pikemminkin menestykseen johtavia "kasvuki-

6. G. R. Teylor, *Zukunftsbeuältigung*, Hampuri 1976, s. 440 ja 443.

7. W. Hankel, *Der ausweg aus der Krise*, Düsseldorf—Wien 1975, s. 40 ja 41.

8. Newsweek, New York, 29. 7. 1974.

puja' (nykyään niitä vielä voimistavat sopimattomaan aikaan kasautuneet huonon taloudenhoidon seuraukset sekä myös tarpeettoman synkät tuhoprofetiat) kuin väistämättömiä lopunenteitä".⁹ Kahn "irrottautuu futurologi-kollegojensa pessimismistä ja ennustaa meille parempaa tulevaisuutta kuin koskaan", kirjoitti hampurilaislehti "Zeit" 3. joulukuuta 1976 Kahnin uudesta kirjasta.

Kahn ei kylläkään voi sulkea silmiään siltä, että syklisen taluskriisin voittamisen jälkeen työttömyys, inflaatio ja sosiaalinen turvattomuus ovat jääneet kaikkiin imperialistiin maihin, ja että imperialististen taloudellisten tutkimuslaitosten ennusteet ovat tässä suhteessa synkkiä myös tulevien vuosien kannalta. Mutta Kahn ottaa ne vastaan reippaasti. Ennen kuin luvattu "parempi tulevaisuus" on kässillä, kohdataan vuosina 1985 ja 1986 "valtava teknologinen kriisi. On arvioitava, että tie saadaan raivatuksi vasta vuoden 2000 jälkeen."¹⁰

Kahn lohduttaa siis lukijoitaan tulevalla paremmalla vuosituhannella. Hänen optimisminsa osoittautuu kuitenkin pohjimmiltaan vain sen tosiseikan peittelemiseksi, että myös hänen täytyy tunnustaa kyvyttömyytensä naamioida imperialismin heikkouksia 1900-luvun viimeisellä neljänneksellä. Kahnin kirja ei siten ole muuta kuin imperialististen talous- ja yhteiskuntateorioiden ilmeisen kriisin optimistinen ilmaus.

Nykypäivän kysymykset jäävät vastaamatta

Porvarillisen poliittisen taloustieteen kriisillä on oma historiansa. Tänäpä näemme kuinka se kärjistyy edelleen.¹¹ Se ilmenee erityisen selvästi myös kyseisen tieteenhaaran lisääntyvässä kyvyttömyydessä täyttää ideologista ja talouspoliittisista tehtäviään, jonka merkitys valtiomonopolistisessa herruusjärjestelmässä on huomattava.

Kärjistyvän ideologisen luokkataistelun oloissa ovat talous ja politiikka kapitalismin yleisen kriisin kolmannessa vaiheessa kietoutuneet tiiviimmin yhteen. Maailmanjärjestelmien välisen kilpailun ja ripeästi etenevän tieteellis-teknisen kumouksen oloissa taloudelliset kysymykset vaikuttavat yhä voimakkaammin ideologiaan. Yhtäältä sen johdosta, että valtiomonopolistinen kapitalismi on ilmeisen kyvytön toden teolla kohtaamaan pysyvän joukkotyöttömyyden, inflaation, kasvavan sosiaalisen turvattomuuden ja

9. H. Kahn, Vor uns die guten Jahre. Ein realistisches Modell unserer Zukunft, Wien—München—Zürich—Innsbruck 1977, s. 16.

10. H. Kahn, Die Welt, Hampuri 13. 12. 1976.

11. Vgl. Bürgerliche Ökonomie ohne Perspektiven (Hrsg. H. Meissner), Berliini 1976, s. 656 ff.

muut kapitalistisen järjestelmän heikkoudet, ja toisaalta sosialistisen maailmanjärjestelmän nopean kehityksen ansiosta taloudelliset tekijät ovat nykyään osoittaneet jatkuvasti kasvavan merkityksensä kansanjoukkojen ajattelulle ja teoille kapitalistisissa maissa.

Siksi myös kapitalistiseen yhteiskuntajärjestelmään kohdistettu arvostelu kasvaa jatkuvasti. "Kapitalismin kriisin nykyisen kärjistymisen ideologinen ja poliittinen päätulos on kapitalismin joutuminen yhä voimakkaammin huonoon huutoon laajojen joukkojen silmissä... Valtavat ihmisjoukot ovat alkaneet liikehtiä maailman ei-sosialistisella vyöhykkeellä. Näiden joukkojen voidaan todeta radikalisoituneen selvästi. Työätekevät vaativat vastausta nykypäivän polttaviin kysymyksiin."¹²

Kuitenkin porvarillinen taloustiede ei parhaillaan ole ainoastaan kyvytön antamaan vaadittuja vastauksia vaan monet sen kansanjoukkojen ideologista muokkaamista varten esittämät teesit ovat joutuneet niin syvään ristiriitaan todellisuuden kanssa, että kasvava osa väestöstä on jo lakanut uskomasta niihin.

Porvarillisen poliittisen taloustieteen alati kasvavat vaikeudet ideologisen tehtävänsä täyttämisessä eivät kuitenkaan merkitse sitä, ettei se enää kykenisi lainkaan käymään ideologista luokkataistelua. Se on tosin historiallisesti puolustuskannalla, mutta osalta väestöä imperialismi onnistuu kuten ennenkin estämään kapitalismin olemuksen ja sen yleisen kriisin syiden tiedostamisen syyttämällä joukkotiedotusvälineiden ideologisen rumputulen avulla erilaisia, usein näennäisesti ristiriitaisiin teoreettisiin suuntauksiin kuuluvia argumentteja ja sopeuttamalla nämä argumentit muuttuneeseen tilanteeseen.

Keynesiläisyyden vararikko

Mutta porvarillisen taloustieteen kyvyttömyys ideologisen tehtävänsä toteuttamiseen ei ole ainoa huomionarvoinen seikka. Valtiomonopolistisen kapitalismin kehittyminen ja sen taloutta sääntelevien toimenpiteitten lisääntyminen kasvattavat myös porvarilliseen taloustieteeseen kohdistuvia vaatimuksia sen talouspoliittisen tehtävän toteuttamiseksi. Sillä luokkataistelun kärjistymisen nostamat poliittiset välttämättömyydet ja uusintamisprosessin yhteiskunnallistumisen tavaton kasvu pakottavat tendenssinomaisesti laajen-

12. B. Ponomarjow, *Geschlossenheit der Kommunisten — sicher Weg zum Erfolg der Sache des Friedens und des Sozialismus*, julkaisussa: *Probleme des Friedens und Sozialismus*, Berliini, 7/1977 s. 880.

tamaan valtiomonopolistista sääntelyä, samoin kuin kansantalouden mutkikkuus edellyttää yhä pakottavammin taloudellista tietoa, joka antaisi mahdollisimman hyvin perustellun teoreettisen pohjan tehokkaille talouspoliittisille päätöksille.

Useat imperialismiin edustajat vielä 60-luvulla uskoivat saavuttavansa mahdollisimman pysyvän taloudellisen kasvun Keynesin kuosin mukaisella valtiomonopolistisella talouspolitiikalla, erityisesti elvyttämällä ennen kaikkea tuotantovälineiden kysyntää. He luulivat näin ehkäisevänsä työttömyyden kohoamisen järjestelmää uhkaaviin lukuihin sekä luokkavastakohtaisuuksien kärjistymisen sekä pystyvänsä luomaan suotuisat edellytykset reformien toteuttamiselle imperialismiin säilyttämiseksi. Samaan aikaan he puhuivat asemien vahvistamisesta taistelussa sosialismia ja muita imperialisminvastaisia voimia vastaan. Itse asiassa nämä "kapitalismin hovilaulajat vielä 60-luvun lopulla arvelivat, että kapitalismi oli nyt löytänyt viisasten kiven".¹³

Erityisesti 70-luvulle siirryttäessä kävi kuitenkin selväksi, että kapitalistinen talouskasvu merkitsee myös ja ennen kaikkea kapitalismin ristiriitojen kasvua. Keynesiläisittäin suuntautunut valtiomonopolistinen talouspolitiikka oli vain osittain, vain väliaikaisesti tehokasta ja saattoi vain suhteellisen rajoitetusti ja ohimenevästi täyttää siihen asetetut odotukset.

Imperialismin ideologit saattoivat yhä vähemmän sivuuttaa tämän tosiseikan. Edustavana esimerkkinä voidaan mainita Daniel Bell, joka on mm. huomauttanut: "Taloustieteilijöiden kykyä ohjata taloutta on kuitenkin jo muutamien vuosien ajan arvosteltu lisääntyvin epäilyksin. Merkitsevät taloustieteilijät kuten Nicholas Kaldor ja Thomas Balogh olivat brittiläisen labour-hallituksen neuvonantajina", mutta se osoittautui kuitenkin kyvyttömäksi ratkaisemaan maan vaikeuksia. Professori John Vaizey... lopettaa kirjoituksensa aiheesta 'Keynesin jälkeisten talousteorioiden epäyhtenäisyys' pessimistiseen ennustukseen: 'Vastahakoisesti on tunnustettava, että kansantalouden menestyksellinen ohjaaminen on nykyisten kansantaloustieteilijöiden erittelykyvyn ulkopuolella.' Veropolitiikka, keynesiläisyyden väline, on Yhdysvalloissa jo kauan ennen 70-luvun taantumaa menettänyt loistonsa."¹⁴

Syklinen talouskriisi murskasi 70-luvun puolivälissä lopullisesti imperialismiin edustajien keynesiläisiin suuntaavuihin kohdistuvat toiveet valtiomonopolistisessa talouspo-

13. K. Kühne, Das vierfache Begräbnis des John Maynard Keynes, Vorwärts, Bonn—Bad Godesberg, 9. 6. 1977.

14. D. Bell, Die Zukunft des westlichen Welt, Kultur und Technologie in Widerstreit, Frankfurt (Main) 1976, s. 239.

litiikassa. Kapitalistisen tuotantotavan objektiiviset lait olivat voimakkaampia kuin kaikki yritykset ehkäistä kriisit suhdanneohjelmien avulla, jotka koskivat ennen kaikkea kysynnän lisäämistä, toimenpiteitä investointien edistämiseksi jne. Lukuisista tällaisista ponnisteluista huolimatta kriisi kehittyi sodanjälkeisen ajan syvimmäksi ja laajimmaksi.

Ilmeinen kyvyttömyys vaikuttaa talouden kiertokulkuun tämän kaltaisilla menetelmillä on käynyt ilmi vielä toisellakin tavalla. Monet porvarilliset taloustieteilijät ja talouspolitiikot olivat pitkään uskoneet, että on mahdollista joko vaikuttaa työllisyyteen alijäämäisen budjettipoliitikan avulla elvyttämällä kysyntää valtiomonopolistisen rahoituspolitiikan keinoin, vaikkakin tietynsuuruisen inflaation kustannuksella, tai tukahduttaa inflaatio tietoisesti säädellyn korkean työttömyyden avulla. Tätä porvarillisen poliittisen taloustieteen Phillips-käyräksi nimittämää yhteyttä monet pitivät aksioomana, empiirisesti pitkän ajan kuluessa todeksi osoittautuvana asiantilana.

Sodanjälkeisen ajan syvimmän syklisen kriisin aikana kävi kuitenkin selväksi, että tämäkin teesi on väärä. Ei käynyt ainoastaan niin, että työttömyysluvut kohosivat räjähdysnomaisesti kaikissa imperialistisissa maissa, jopa sellaisissa, joita on vuosikausia pidetty "täystyöllisyyden" linnakkeina, kuten Saksan Liittotasavallassa, vaan samaan aikaan parasi koko kapitalistisessa maailmassa vallalle pysyvä, suhteellisen voimakas inflaatio. Tämä syklisen kriisin, taloudellisen stagnaation ja inflaation samanaikaisuus, porvarillisella taholla "stagflaatioksi" nimitetty kehitys, muodostui kapitalistisen talouden uudeksi tunnusmerkiksi 70-luvulla.

Todellisuus pakotti lopulta tunnustamaan sen tosiseikan, jonka marxilais-leniniläinen yhteiskuntatiede oli jo kauan sitten osoittanut että keynesiläisyys on kykenemätön poistamaan kapitalismin ristiriitoja. Tosin kaikki eivät haluaisi vielääkään tunnustaa sitä todeksi. Monet valtiomonopolistisen kapitalismin edustajat pitivät edelleen keynesiläisyyttä talouden ainoana pelastuksena. Väittävätpä eräät 70-luvun puolivälin syvän kriisin puhjenneen vain siksi, että keynesiläisyyden keinoja ei käytetty hyväksi. Eräs heistä valittaa, että jos näin olisi tehty, "niin taantuma olisi kenties voitu pysäyttää, ja joka tapauksessa sitä olisi voitu lievittää. Maailma olisi saattanut säästyä puolelta teollisuusmaiden 16 miljoonasta työttömästä. Mutta Keynes pantiin haudataan."¹⁶

He sulkevat silmänsä siltä, että kapitalismin ristiriitojen voimakkaan kärjistymisen, erityisesti pysyvän voimakkaan

inflaation vuoksi keynesiläiset reseptit, joiden avulla pyritään valtiomonopolistisin keinoin vaikuttamaan kansantalouden kokonaissuureisiin, ovat tulleet yhä tehottomammiksi, ja että tällaisten toimenpiteiden jatkamisen täytyy voimistaa inflaatiota.

Kysynnän valtiomonopolistinen edistäminen monopolipääoman arvonlisäyksen etujen mukaisesti, voittojen lisääminen kärjisti väistämättä edelleen kapitalismin ristiriitoja. Saksan Liittotasavallassa jopa niidenkin, jotka alunperin olivat luomassa Keynesin mallin mukaista valtiomonopolistista talouspolitiikkaa, täytyi sen vuoksi myöntää tämän "kokonaisuuhjaukseksi" nimitetyn talouden sääntelyn tulleen toimintakyvyttömäksi. SPD:n ohjelmassa "suuntaviivat vuoteen 1985" sanotaan mm.: "Kokonaisuuhjaus, jonka SPD toi saksalaiseen politiikkaan..., tarjoaa yhtä vähän riittäviä vastauksia tulevien vuosien rakenneongelmiin."¹⁶

Monet valtiomonopolistisen kapitalismin edustajat ovat yllättyneet ja joutuneet neuvottomiksi kun keynesiläisyyteen asetetut toiveet murskautuivat, kun katosi usko siihen, että keynesiläisittäin suuntautunut valtiomonopolistinen talouspolitiikka antaisi tehokkaat keinot vaikuttaa talouden kiertokulkuun monopolien ja imperialistisen valtion etujen mukaisesti. Se käy selvästi ilmi kokonaisuuhjauksen politiikan tilinpäätöksestä, joka sisältyy kyseisen politiikan BRD:laisen aloitteentekijän Karl Schillerin 65-vuotispäivän kunniaksi julkaistuun juhlakirjaan. Siinä tehdään yhteen-vetoa "kokemuksista ja opetuksista" ja huomautetaan: "Kokonaisuuhjaukselle ei ole olemassa vaihtoehtoa, mutta sen avulla ei kuitenkaan saada aikaan ihmeitä... Emme myöskään pysty poistamaan syklisiä heilahteluja. Paljon on jo voitettu, jos onnistutaan katkomaan pahimmat heilah-telut. Tämänkin jälkeen jää tehtäväksi yhäältä pitää mie-lessä se mikä on todella mahdollista, ja toisaalta jatkaa tie-don hankkimista siinä toivossa, että viime vuosien oppira-hoja ei ole maksettu turhaan."¹⁷

Monetarismin kelvottomat ohjeet

Porvarillisen poliittisen taloustieteen kriisin kärjistyminen erityisesti sen kasvava kyvyttömyys täyttää talouspo-liittista tehtävänsä, käy yhtä hyvin ilmi nykyajan valtio-

16. SPD-puoluepäivät, Mannheim 11.—15. 11. 1975, Unkorrigiertes Protokoll. Emphelungen der Antragskommission II; Orientierungs-rahmen 85, s. A 19; vgl. K. Franke, Die kapitalistische Wirklichkeit und die politökonomische Konzeption des "Orientierungsrahmens '85" der SPD, aikakauskirjassa: IPW-Berichte 2/1977.

17. O. Schlecht, Hat die Globalsteuerung versagt?, Wirtschaftspoli-tik — Wissenschaft und Politische Aufgabe. Juhlakirjoitus Karl Schillerin 65-vuotissyntymäpäivän johdosta, Bern 1976, s. 317.

monopolistisen kapitalismin poliittis-taloudellisen apologetiikan toisessa taloustieteellisessä pääsuuntauksessa, niin sanotuissa uusklassisissa teorioissa, ja ennen kaikkea niiden monetarismiksi nimitetyissä muunnoksissa. Keynesiläisyyden alkuun lähtenyt vararikkokehitys johti 60-luvun loppupuolelta lähtien yhä voimakkaammin siihen, että amerikkalaisen Milton Friedmanin käsitykset pääsivät nopeasti vallalle kapitalistisissa maissa. Pohjimmiltaan hän kannattaa ohjailematonta kapitalismia, rajatonta voitontavoittelua, sekä sellaisten alojen kuten terveydenhuollon, yliopistojen jne. luovuttamista yksityiseen omistukseen.

Friedman asettuu avoimesti vastustamaan useita työväenluokan sosiaalisia saavutuksia. Hänelle on olemassa ainoastaan yksi keskeinen suure: mahdollisimman korkea voitto. Friedman hyökkää häikäilemättä jopa omaisuuden ns. "sosiaalisten velvollisuuksien", "yrittäjien sosiaalisen vastuun" teesiä vastaan, jota tukevat sosiaalireformistiset, mutta myös muut porvarilliset teoreetikot ja poliitikot. Hänen käsityksensä mukaan tuotantovälineiden kapitalistisella omistajalla on vain yksi tavoite: se että "käytettävissä olevat varat sijoitetaan mahdollisimman tuottavasti, ja yrityksiä johdetaan mahdollisimman suuria voittoja päämääränä pitäen".¹⁸ Mitä taas valtion taloudelliseen toimintaan tulee, niin sitä on Friedmanin mukaan rajoitettava mahdollisimman paljon, ja sen täytyy ennen kaikkea keskittyä rahan määrän säätelymiseen.

Keynesiläisten menetelmien ilmeisen toimintakyvyttömyyden vuoksi imperialistiset valtiot siirtyivät 70-luvulla osittain etsimään parannuskeinoja Friedmanin mallin mukaisesta rahapolitiikasta. Vuosien 1972 ja -73 jälkeen on BRD:n taloudellista kehitystä tutkiva asiantuntijatoimikunta kannattanut tämänkaltaisia toimenpiteitä, joihin myös keskuspankki on lisääntyvästi turvautunut.¹⁹ Kriisiä ei kuitenkaan pystytty näin estämään tai lieventämään. Nämäkään porvarillisen poliittisen taloustieteen keinot eivät kyenneet ehkäisemään kapitalistisen tuotantotavan objektiivisten lakien vaikutusta.

Friedmanin ja hänen kannattajiensa "tieteelliset" argumentit ovat tästä huolimatta entiseen tapaan monopolipääoman edustajien erityisessä suosiossa. Kaikki ne, jotka kriisin jälkeen pyrkivät vahvistamaan entisestään monopolipää-

18. M. Friedman, *Kapitalismus und Freiheit*, Stuttgart 1971, s. 175; vrt. myös M. Friedman, *Was heisst hier eigentlich soziale Verantwortung?*, julkaisussa: *Blick durch die Wissenschaft*, Frankfurt (Mein), 2. 12. 1976.

19. Vrt. *Gesellschaft in Konkurs?* Handbuch zur Wirtschaftskreise 1973—1976 in der BRD (Hrsg J. Huffschnid/H. Schui), Köln 1976, s. 260 ff.

oman asemia ja tekemään tyhjiksi työväenluokan ja sen ammattiyhdistysten saavutukset, antavat jakamattoman kannatuksensa palaamiselle sellaisiin vanhoihin porvarillisen poliittisen taloustieteen teeseihin, jotka vaativat reaali-palkkojen alentamista korkean työttömyyden vuoksi ja sosiaalisten toimenpiteiden vähentämistä, koska heidän käsityksensä mukaan inflaatio vaikuttaa erityisesti sosiaalisella alalla.

Tämä kehityssuunta käy selvästi ilmi kymmenen länsieurooppalaisen porvarillisen taloustieteilijän esiintymisestä Pariisissa vuoden 1977 toukokuussa. Friedmanin teesien perustalta he esittivät yksityisten investointien edistämistä jatkossakin eivätkä tällöin lainkaan salaileet työläisvastaista perusasennettaan: "... korkeat työttömyysavustukset lisäävät työttömyyttä ... Poliitiikka, joka tekee irtisanomisen kalliiksi, vähentää kiihokkeita pitää yllä korkeaa työllisyyttä, tällainen politiikka lisää työttömyyttä."²⁰ Kuten näkyy, Friedman ja hänen kaltaisensa tuottavat teoreettisia aseita ennen kaikkea niille, jotka haluavat saattaa työväenluokan vastuuseen kapitalistisen tuotantotavan heikkouksista ja tahtoisivat säilyttää niistä johtuvat rasitukset sen niskoille.

Friedmanin teesien vaarallisuus työväenluokalle ja sen ammattiyhdistyksille tule erityisen räikeästi näkyviin Chillessä. Siellä sovellettiin kansantalouteen Friedmanin ohjeita, ja kuten Bremenin yliopiston professori Walter Hickel korostaa, siellä käy "järisyttävän selvästi ilmi mitä sosiaalisia seurauksia on chicagolaisen Milton Friedmanin ja muiden muiden kokoon keittämällä ohjeilla Chilen kapitalismin pelastamiseksi: voittojärjestelmän ääriradikaali pystyttäminen käy erottomattomasti yhtä jalkaa joukkomittaisten palkanalennuksien, joukkotyöttömyyden, olemassaolon ehtoja vaarantavan ostovoiman alentumisen — järjestelmällisen 'köyhyudentuotannon' kanssa.

Tämän Nobelin palkinnolla kruunatun hevostenpoliittikon sosiaaliset opit kapitalismin saneeraamiseksi eivät kuitenkaan ole kiinnostavia vain Chilen tapauksen johdosta. Ennen pitkää nämä 'chicago-boys' ovat meidän keskuudessamme."²¹

Ajatusta eivät osoita todeksi ainoastaan talousteoreetikot ja talouspoliittiset toimenpiteet, se heijastuu myös imperiaalististen joukkotiedotusvälineiden massiivisissa vaatimuksissa "palkankorotusvaatimuksista pidättäytymiseen". Demagogisesti väitetään että ainoastaan siten on mahdollista

20. W. Steuer, Die Monetaristen formieren sich, Reichniser Merkur, Köln, 17. 6. 1977.

21. W. Hickel, Die "Chigago Boys" sind unter uns. Milton Friedmans Einfluss auf unsere Geldpolitik, Vorwärts, 17. 3. 1977.

"luoda uusia työpaikkoja . . . , elvyttää suhdanteita ja saada yhteisesti työttömyys hallintaan".²² Todellisuudessa on kyse siitä, että puolustellaan kriisin räsitusten vyöryttämistä väestön enemmistön harteille. Pohjimmiltaan tämä imperialistinen joukkoagitaatio tähtää vällä ja voimalla "kapitalismirationaliteetin pystyttämiseen" poliittisen valan avulla — tämä merkitsee meillä ammattiyhdistysten palkanalennuksiin kohdistaman vastarinnan murtamista".²³

Keynesiläisyys syntyi aikanaan vuosien 1929—32 yleismaailmallisen talouspulan myötä kun porvarilliset teoreetikot tiedostivat, että kapitalistinen kehitys johtaa sykliisiin talouskriiseihin ja korkeaan työttömyyteen. Sen ehkäisemiseksi imperialistisen valtion täytyi puuttua talouden kiertokulkuun. Kun kapitalistisen järjestelmän syvä kriisi pakotti 70-luvulla myös porvarilliset poliitikot tiedostamaan, että Keynesin mukaiset valtiomonopolistiset taloutta sääntelevät toimenpiteet eivät kyetneet tasoittamaan kapitalismin ristiriitoja, päädyttiin Friedmanin monetarismin myötä myös vanhojen porvarillisten perusteiden henkinherättämiseen. Sellaisiin johtopäätöksiin, jotka olivat ajautuneet vararikkoon jo noin puoli vuosisataa sitten. Ei ole ihme, etteivät tällaiset periaatteet pysty nykyäänkään täyttämään niihin asetettuja toiveita.

Objektiivinen kehitys on osoittanut valtiomonopolistisen talouden sääntelyn rajoittuneisuuden,²⁴ ja sen eri menetelmien ilmeinen vararikko todistaa kiertämättömästi, etteivät myöskään imperialistiset talousteoriat täytä niihin asetettuja odotuksia. Syklinen kriisi 70-luvun puolivälissä, pysyvästi korkea työttömyys ja inflaatio kriisin jälkeen, sekä sosiaalisen turvattomuuden ilmeinen kasvu mutta myös työväenluokan vastarinnan voimistuminen osoittavat selvästi keynesiläisyyden ja monetarismin kaltaisten käsitysten tuloksettomuuden. Ne ovat osoittautuneet ja osoittautuvat kyvyttömiksi estämään kriisikehitystä.

Myös porvarilliselta puolelta on todettu osuvasti: "Sen jälkeen kun Keynesin kannattajat ovat jo vuosia julistaneet, että heillä on käytössään keinot hyvinvoinnin turvaamiseksi, lainataan nyt Friedmanin huomautusta: 'nykyään on suuri ongelma, että ihmiset odottavat talouspolitiikalta tuloksia, joita se ei pysty tuottamaan'. Nyt kuitenkin nousee esiin kysymys, täytyykö talouspolitiikan an-

22. E. von Loewenstein, *Recht auf welche Arbeit?*, Die Welt (B), Bonn—Westberlin, 30. 4. 1977.

23. W. Hickel, *emt*.

24. Vert. N. N. Inosemzew, *Probleme der gegenwärtigen Entwicklung in der Welt und Fragen der internationalen Beziehungen*, Kommunist, Moskova 15/1976 (ven); H. Heininger, *Die Leninische Imperialismustheorie und die Heutige Stufe der internationale Monopolisierung*, IPW-Berichte 6/1977, s. 5 ff.

tautua jatkuvan työttömyyden edessä, sillä sen paremmin vähän aikaa sitten vallinnut kuin nykyäänkään valalla oleva kansantaloustieteen teoreettinen suuntaus ei tunne siihen yksiselitteistä vastausta.”²⁵

Kriisin syiden etsiskely ei tuota tuloksia

Porvarillisen poliittisen taloustieteen kummankin suuntauksen, keynesiläisyyden ja ”uusklasikkojen”, edustajien ilmeinen kyvyttömyys täyttää tehtävänsä riittävän hyvin, niin ideologisessa suhteessa kuin myös tehokkaiden toimenpiteiden kehittämisessä talouden valtiomonopolistisen sääntelyn tarpeisiin, on olennainen puoli kapitalismin yleisen kriisin kärjistyksessä edelleen 70-luvulla.

Porvarilliset taloustieteilijät etsivät kuitenkin yhä edelleen ulospääsyä tästä pakkotilasta. Yhdysvaltalaiset talousmiehet Wallace, Sargent ja Lucas esimerkiksi julistivat, että imperialistisen valtion parasta vakauttamispolitiikkaa on luopua ylipäättään taloutta säätelevistä toimenpiteistä. Nämä, jotka jättävät varjoon jo Milton Friedmaninkin, perustavat ajatuksensa siihen ällistytävään ”logiikkaan”, että kriisit, työttömyys, inflaatio jne. ovat seurausta valtion sekaantumisesta kapitalistiseen uusintamisprosessiin. Kun siis luovutaan valtion taloutta sääntelevistä toimenpiteistä, päästään eroon seurauksista ja kapitalistinen talous saadaan vakiintumaan.

Tämä argumentti on kuitenkin kaikkea muuta kuin uusi. Sen esitti jo Hayek vuonna 1944 ilmestyneessä anti-kommunistisessa kirjoituksessaan ”Tie orjuuteen”. Hayek pääättelee seuraavasti: ’Antaa-mennä-taloudet pyrkivät tasapainoon, ja kriisit syntyvät ennen kaikkea sen vuoksi, että valtio pisti mielivaltaisesti näppinsä talousjärjestelmän toimintaan.’²⁶ Se että imperialismiin apologeetat jarttuvat jälleen näihin samoihin teeseihin, osoittaa niin ikään heidän kyvyttömyytään arvioida oikein nykykapitalismin objektiivista kehitystä, kapitalistisen maailman syvän kriisin syitä ja olemusta.

Pyrkinessään pääsemään selville kriisin syistä, saadakseen lähtökohtia tehokkaille talouspoliittisille ehdotuksille ja yrittäessään löytää ideologista taistelua varten parempia argumentteja imperialististen joukkotiedotusvälineiden asevarastoon porvarilliset talousteoreetikot ovat kehittäneet

25. H. Pentzlin, Keynes oder Friedman?, Die Welt (B), 10. 1. 1977.

26. D. Bell, The End of Ideology, New York 1960, s. 80, lainaus teoksesta: G. Ripp, Politische Ökonomie und Ideologie. Kritische Betrachtungen zur ökonomischen Ideologie des gegenwärtigen Kapitalismus Berliini 1974, s. 95.

lukuisia ajatuksia, jopa seuraavankaltaisia teesejä: "Uusimman kriisin olennaisin syy on se, että talouspoliittiset toimenpiteemme eivät ole pysyneet yhteiskuntamme muutosten ja ongelmien vaihtumisen tahdissa... Pidän siis kriisiä olennaisimmin seurauksena kyvyttömyydestä sopeuttaa talouspoliittisia keinojamme... Ongelmamme eivät siis ole demokratian voimakkaassa kriisissä, vaan taloustieteilijöiden koulutuksen takapajuisuudessa. Täytyy nähdä, että talousmiehet tekevät nykyään liian suuria älyllisiä sijoituksia vanhanaikaisiin teorioihin, mutta he eivät tätä kernaasti myönnä."²⁷

Galbraith, joka on tätä mieltä, pitää siis kaikkien kapitalististen maiden väestön valtavalle enemmistölle kohtalokkaita seurauksia omaavaa kriisiä porvarillisten taloustieteilijöiden älyllisen kyvyttömyyden ongelmana. Toisin sanoen kriisi on hänen mielestään subjektiivisesti määräytynyt tekijä. Mutta todellisuus kumoaa myös nämä teesit.

Porvarilliset taloustieteilijät voivat kyllä ponnistella ankarasti ja kehittää nokkelia "moderneja" teorioita ja talouspoliittisia suosituksia. Mutta koska heidän lähtökohdansa ovat väärät, ovat heidän ponnistelunsa tuomitut raukeamaan tyhjiin. Kapitalistisen yhteiskunnan taloudelliset ja sosiaaliset ristiriidat sekä sykliset kriisit ovat kapitalististen tuotantosuhteiden välttämättömiä ominaisuuksia.

Kapitalismin yleinen kriisi kasvaa yhtä paljon tuotantotavan perustasta. Taloudelliset lait ovat objektiivisen todellisuuden olennainen osa nykyajan kapitalistisesta maailmasta. Myöskään porvarilliset teoriat eivät voi, kuten marxismi-leninismi on tieteellisesti osoittanut, voittaa niitä kapitalismin kohdistamallaan kauneudenhoidollisilla operaatioilla. Se on mahdollista vain voittamalla niiden olemassaolon ehdot, kapitalistiset tuotantosuhteet. Valtiomonopolistisen kapitalismin edunajajien, myös sen poliittis-taloudellisten puolustelijoiden, luokkatavoitteena on siten nimenomaan historiallisesti aikansa eläneen kapitalistisen tuotantotavan vararikon estäminen.

Tietoteoreettisten ja luokka-asemaan liittyvien syiden vuoksi he eivät kykene tiedostamaan kapitalistisen tuotantotavan kehitys- ja liikelakeja, nykyään siis historiallista vatumusta niiden kumoamiseksi. Koska heidän ehdotuksensa lähtevät kapitalismin objektiivisten taloudellisten lakien tosiasiallisesta kieltämisestä ja ovat ristiriidassa niiden kanssa, täytyy välttämättä myös heidän niiden ponnistelujensa raueta tyhjiin, jotka tähtäävät periaatteellisten ehdotusten esittämiseen porvarillisen poliittisen taloustieteen asemista nykykapitalismin syvän antagonismin ratkaisemiseksi.

27. J. K. Galbraith, Rentner Mentalität der Wissenschaftler, haastattelu julkaisussa: Wirtschaftswoche, Düsseldorf, 12. 11. 1976.

Pyrkimykset ideologiseen manipulointiin voimistuvat

Porvarilliset talousteoreetikot ovat rintarinnan muiden porvarillisten ideologioiden kanssa yrittäneet tiiviisti täyttää ideologisen tehtävänsä kapitalistisen järjestelmän tukemisessa. Antikommunistisen sosialismin parhaamisen ohella keskeisessä asemassa on pyrkimys johdattaa huomio pois siitä, että kapitalistinen tuotantotapa on kriisin lähde. Sen sijaan he esittävät syiksi kurjuuteen luontoa, sivilisaatiota, "öljysheikkejä", työväenluokan liian korkeita palkka-vaatimuksia tai — kuten Galbraith — jopa omien virkaveljiensä typeryyttä johtaakseen huomion pois pääasiasta.

Tosiasiaa, että kapitalistisen tuotantotavan objektiiviset taloudelliset lait ovat johtaneet syvään kriisiin, ei muuta hiukkaakaan, että pannaan pää pensaaseen todellisuuden edessä ja väitetään, kuten SDP:n talousasiantuntija Herbert Ehrenberg: "...kasautuvan maailman laajuisen taantumaa ei pidä antaa johtaa oletukseen 'järjestelmän sisäisistä ristiriidoista' tai 'lainalaisuuksista'".²⁸

Kapitalismin yleisen kriisin kärjistyminen on johtanut imperialismiin ideologisen toimeliaisuuden kiihtymiseen. Hermann Josef Abs, eräs BRD:n imperialismiin kärkehdustaja, on viitannut näiden ponnistelujen merkitykseen vaatimuksellaan, että on aloitettava "suunnitelmallinen toiminta julkisen mielipiteen suhteen" siihen kohdistuvan strategisen vaikuttamisen hahmottelemiseksi.²⁹

Tällaisella toiminnalla imperialismi on tosin onnistunut saamaan osan väestöstä uskomaan väärään kuvaan kapitalismista. Kova todellisuus on kuitenkin viime vuosina pannut imperialistien lausuntojen uskottavuuden rapistumaan yhä enemmän.

Imperialismi yhdistää nyt voimakkaammin kuin ennen massiivisen ideologisen manipuloinnin väestön enemmistön, ei vain kommunistien vaan myös ammattiyhdistysten ja muiden demokraattisten voimien, lisääntyvään painostamiseen. Kuten Länsi-Saksan Kirjapaino- ja paperialan ammattiliiton puheenjohtaja Leonhard Mahlein totesi BRD:n kirjailijaliiton kongressissa, päämääränä on "turvata talous- ja herruusjärjestelmä, joka päivittäin todistaa kyseenalaisuutensa". "Arvostelevat äänet täytyy pelotella. Jäljelle jää vain vapaus ylistää sosiaalisen markkinatalouden siunauksia. Hovinarrille tehdään suurieleisesti tilaa kaikkialla."³⁰

28. H. Ehrenberg, *Wirtschaftswachstum, Markt und Lenkung*, julkaisussa: *Investitionslenkung*. Nuorten yrittäjien ja sosialidemokraattien välisen keskustelun tuloksia markkinoiden ja suunnittelun ongelmista, Reinbek bei Hamburg 1976, s. 30.

29. H. J. Abs, *Lebensfragen der Wirtschaft*, Düsseldorf—Wien 1976, s. 62.

30. L. Mahlein, *Nur noch die Freiheit, die Marktwirtschaft preisen zu dürfen*, *Frankfurter Rundschau*, Frankfurt (Mein), 6. 6. 1977.

Etelä-Afrikan vapautus- liikkeen nousu

Mikko Lohikoski

Tietoinen ja yhtenäinen ANC:n (African National Congress) johtama imperialismiin ja rotusorron vastainen taistelu on voimistunut Etelä-Afrikassa erityisesti kesän 1976 Soweton tapahtumien jälkeen. Kuitenkin suomalaisten tietoisuus Etelä-Afrikassa käytävän taistelun erikoislaatuisuudesta on yleensä vähäistä ja pinnallista.

Etelä-Afrikan mutkallisen poliittisen tilanteen ymmärtämiseksi ja maamme solidaarisuusliikkeen tiedollisen perustan vahvistamiseksi julkaisemme Mikko Lohikosken ANC:n ja Etelä-Afrikan Kommunistisen Puolueen poliittista linjaa valaisevan artikkelin. Lohikoski osoittaa, että "imperialismin ja kolonialismin tunnuspiirteiden yhteenkietoutuminen yhden maan puutteissa muodostaa Etelä-Afrikan yhteiskunnan erityisluonteen". Tämän erityispiirteen vuoksi ANC:n politiikassa kietoutuvat, monista muista Afrikan kansallisista vapautusliikkeistä poiketen, välittömästi ja elimellisesti yhteen taistelu rotusortoa ja kapitalismia vastaan, siis taistelu kansallisen vapautuksen ja yhteiskunnallisen vapautuksen puolesta.

Asiasta syvemmin kiinnostuneiden kannattaa tutustua artikkelissa mainittuihin EAKP:n ja ANC:n asiakirjoihin sekä Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen neljännesvuosittain ilmestyvään julkaisuun "The African Communist", jonka voi tilata hintaan 4 USA:n dollaria/vuosi osoitteesta Inkukulenko Publications, 39 Goodge Street London W 1. — Toimitus.

1/1978
SOIHTU

Euroopan valtioiden siirtomaaherruuden aiheuttamalta hävitykseltä säästyivät vain muutama harva Afrikan kolkka. Mikään muu Afrikan kansa ei kuitenkaan ole joutunut kokemaan niin pitkäaikaista ja raskasta sortoa kuin mantereen eteläosan, nykyisen Etelä-Afrikan tasavallan alkupe-
räisväestö.

Siirtolaisten ja paikallisten afrikkalaisheimojen suhteisiin liittyi kiinteästi rotuerottelu siitä lähtien kun valkoinen siirtokunta perustettiin Hyvän Toivon niemelle vuonna 1652. Siirtolaiset eivät ainoastaan alistaneet afrikkalaisheimoja valtaansa, vaan pitivät alkuperäisväestöä rodullisesti arvottomana. Oman ideologiansa mukaan valkoiset siirtolaiset olivat syntyneet hallitsemaan, kun taas afrikkalaiset oli luotu elämään vailla oikeuksia. Valkoisten herruus oli syntynyt "rodusta ja uskosta", se oli "ominaisuus jonka Luoja oli heille antanut ja jota muut eivät voineet hankkia".

Afrikkalaisten paikka oli keittiössä tai pellolla. Hän oli taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja poliittisesti valkoiselle miehelle kuuluvien oikeuksien ulkopuolella. Juridisestikin hänen oli elettävä lakien ja herrojen mielivallan hämälässä välimaastossa.

Koko siirtomaakauden ajan rotuerottelu on ollut väline afrikkalaisväestön alistamiseksi valkoisten farmien ja kaivosten halvaksi työvoimaksi, näin tapahtui Englannin hallitsemilla alueilla, buurien tasavalloissa ja Saksan Lounais-Afrikassa. Rotuerottelua ja afrikkalaistyövoiman riistoa tehosti kapitalistisen tuotantotavan kehitys, varsinkin suurten timantti- ja kultamonopoliin syntyminen 1800-luvun lopulla.

Valkoisten buurien afrikaansin kielellä apartheid merkitsee erillistä kehitystä. Pyrkimyksenä on siis toteuttaa valkoisen ja mustan väestön erillinen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen kehitys. Nykyisin apartheid-politiikka tunnetaan kaikkialla maailmassa rotuerottelun räikeimpänä muotona. Se muotoiltiin 1940-luvulla, aikana, jolloin imperialistinen siirtomaajärjestelmä jo natisi liitoksissaan ja imperialismiin vastainen kansallinen vapautustaistelu voimistui.

Apartheidin taustaa

Etelä-Afrikka teollistui ja kaupungit kasvoivat toisen maailmansodan jälkeen. Kaupungeissa pysyvästi asuvan afrikkalaisen työväestön määrä lisääntyi nopeasti. Afrikkalaiset ja intialaista syntyperää olevat työläiset kävivät laajoja joukkotaisteluja asemansa parantamiseksi. Näin mm. 1946 kaivoslakon aikana.

Hallitseva luokka koki vaaralliseksi mustan kaupunkiproletariaatin voiman ja sen siteiden heikentymisen taka-

pajuisiin afrikkalaisväestön asuinalueisiin, reservaatteihin. Heimoristiriidat olivat väistymässä kansallisen tietoisuuden ja luokkasolidarisuuden tieltä.

Apartheid-politiikan käytäntöön vienyt Nationalistinen puolue nousi valtaan 1948. Puolue oli toisen maailmansodan aikana tukenut avoimesti natsi-Saksaa. Se ilmensi buuriporvariston ja suurmaanomistajien etuja ja oli hallitsevan luokan äärivoimien väline apartheidin toteuttamiseksi. Voimakkaan kansalliskiihkoisen propagandan avulla se kykeni voittamaan lähinnä valkoisen väestön englantia puhuvan osan kannattaman Yhtyneen Puolueen (United Party), joka ilmensi ennen kaikkea vuoriteollisuuden monopolien, englantilais-eteläafrikkalaisen suurporvariston ja niiden kansainvälisten liittolaisten etuja.

Olemukseltaan Apartheid-politiikka oli vanhan rotusor-topoliitiikan jatkamista uusissa yhteiskunnallisissa oloissa. Sen avulla hallitseva luokka yritti murskata afrikkalaisen työväenluokan yhteiskunnallisen tietoisuuden kasvun. Siteitä reservaatteihin tehostettiin ja pysyvästi kaupungeissa asuvista työläisistä pyrittiin tekemään siirtotyöläisiä.

Talouselämän lainalaisuudet ovat kuitenkin kaatanee nationalististen ideologien suuret suunnitelmat. Kehitys ei ole johtanut — eikä ole voinutkaan johtaa — mustasta työvoimasta poliittisesti ja taloudellisesti riippumattoman valkoisen valtion syntyyn. Kaupungeissa asuvan afrikkalaisen työväestön määrä on jatkuvasti lisääntynyt (heidän lukumääränsä kasvoi vuosina 1947—67 156 %:lla). Heidän osuutensa kasvaa myös kaikilla "valkoisen" Etelä-Afrikan talouden aloilla. Kuudella työvoimavaltaisimmalla alalla nousi afrikkalaisten työntekijöiden määrä vuosina 1965—75 kuusi kertaa nopeammin kuin valkoisten määrä. Valkoisten työläisten osuus talouselämässä pienenee jatkuvasti, erityisesti tuotannollisilla aloilla. Heidän osuutensa on työvoimasta 7,7 % maataloudessa, 10 % kaivos-teollisuudessa, 22 % teollisuudessa ja 15 % rakennusalaalla. Jo noin 74 % valkoisesta työvoimasta on ei-tuotannollisissa tehtävissä.

Valkoinen valtio elää mustasta proletariaatistaan, jonka väkevyys on päivä päivältä rajummin nähtävissä, sillä sorto ei ole pysäyttänyt sen tietoisuudenkaan kehitystä. Terrorista huolimatta apartheid-järjestelmä on yhä voimattomampi olemassaolonsa suurimman uhan edessä.

Apartheid on taannut sijoittajille melkoiset voitot, mutta se on johtanut myös talouselämän voimakkaasti syveneviin ristiriitoihin. Valtion pakko- ja sääntelytoimet alkavat estää talouden laajentumista. Rotuerottelun eräät muodot alentavat työn tuottavuutta ja estävät tuotantovoimien kehitystä. Kotimaan markkinat ovat pienet, koska väestön valtaosa elää toimeentulon rajoilla. Näiden seikko-

jen vuoksi erityisesti kotimaanmarkkinoista riippuvainen ja koulutettua työvoimaa tarvitseva porvariston osa on painostanut Vorsterin hallituksen eräisiin uudistuksiin, jotka eivät ole kuitenkaan kajonneet itse apartheid-politiikan perustaan. Yhteiset edut riiston ja sorron jatkamiseksi ovat estäneet myöskin hallitsevan luokan sisäisten ristiriitojen voimakkaan kärjistymisen.

Apartheid-järjestelmälle on tunnusomaista laaja demokration vastaisuus. Suoran rotuerottelun lisäksi hyväksyttiin mm. vuonna 1950 laki kommunismin tukahduttamisesta. Sen jälkeen seurasivat lukemattomat lait ja asetukset, jotka toivat fasismin piirteet Etelä-Afrikkaan.

Afrikan valtioiden itsenäistyessä, kansallisen vapautusliikkeen voimistuessa ja Etelä-Afrikan sisäisten ristiriitojen kärjistyessä joutui apartheid-järjestelmä 1950 ja -60-lukujen taitteessa syvään kriisiin. Järjestelmän vastainen taistelu voimistui ja kehittyi ideologisesti ja poliittisesti. Hallitseva luokka vastasi tähän väkivallalla. Se kielsi vapautusjärjestöt ja esti terrorilla niiden toiminnan. Vapautusliike siirtyi maan alle ja aloitti aseellisen taistelun valmistelut.

Etelä-Afrikan valtajärjestelmän aggressiivisuudesta on osoituksena vuodesta 1960 lähtien tapahtuva voimakas militarisoituminen sekä avoin väkivallan käyttö kaikkien apartheidin vastaisten mielenosoitusten murskaamiseksi, puhumattakaan itsenäisiä Afrikan maita — kuten Angolaa — vastaan suoritetuista hyökkäyksistä.

Bantustanit

Apartheid-järjestelmään kuuluu pyrkimys eri väestöryhmien täydelliseen alueelliseen eristämiseen. Johdonmukaisesti toteutettuna se merkitsee mustien väkivaltaista tunkemista ghettoja muistuttaviin "reservaatteihin", jotka eivät takaa asukkaalleen alkeellisiakaan toimeentulomahdollisuuksia. Bantustanien historialliset juuret periytyvät englantilaisten siirtomaaherrojen politiikkaan 1800-luvulla. Vorsterin hallituksen bantustan-ohjelma perustuu jo tuolloin afrikkalaisväestölle "varattujen" alueiden "itsenäistämiseen".

Apartheid-järjestelmän kriisi ja välttämättömyys perustella poliittisesti mustan väestön täydellinen oikeudettomuus kansainvälisen ja kotimaisen paineen edessä on joututtanut bantustan-politiikan toteuttamista. Vorsterin hallitus on asettanut tavoitteekseen myöntää mahdollisimman pikaisesti "itsenäisyys" suunnitelluille 10 bantustanille. Ensimmäisenä oli vuorossa Transkei v. 1976 ja seuraavana Bophuthatswana joulukuussa 1977. Yksikään valtio — Etelä-Afrikkaa lukuunottamatta — ei ole tunnustanut nii-

tä. YK:n yleiskokous on julistanut bantustaneiden "itsenäistymisen laittomaksi.

ETELÄ-
AFRIKKA

Bantustanit eivät ole taloudellisesti elinkykyisiä. Niiden kokonaispinta-ala on vain 13 % Etelä-Afrikan pinta-alasta (lopun 87 % ovat valkoisten yksinoikeutta). Bantustanit sijaitsevat hedelmättömillä alueilla vailla merkittäviä luonnonrikkauksia, ja niiden osuus koko Etelä-Afrikan bruttokansantuotteesta oli v. 1970 vain 2 %.

"Itsenäistyminen" ei muuta Etelä-Afrikan olemassaolevaa taloudellista rakennetta. Koska alueet eivät turvaa toimeentuloa väestölleen, jatkuu siirtotyöläisten tulva Etelä-Afrikan teollisuuskeskuksiin ja kaivoksille. Ilman mustaa työvoimaa ei Etelä-Afrikan talouselämä pyöri päivääkään.

Toimenpiteiden olennaisin tavoite on poliittinen. Transkeinin itsenäistytessä määräsi Etelä-Afrikan hallitus 3 miljoonaa xhosa-kielistä afrikkalaista sen "kansalaisiksi". Bophuthatswanan "kansalaisuuden" sai 2 miljoonaa tswanaheimoon kuuluvaa. Samalla kaikilta heiltä riistettiin Etelä-Afrikan kansalaisuus. Sen vuoksi ovat bantustaneiden "kansalaiset" jotka työskentelevät Etelä-Afrikan alueella siirtotyöläisinä, "ulkomaalaisia", eikä heillä ole oikeutta muuhun kuin palkkaansa, sanoi pääministeri Vorster marraskuussa 1976.

Bantustan-politiikan tavoitteena on myös edistää valkoisten vallanpitäjien kanssa yhteistoimintaan valmiin mustan keskiluokan ja byrokraattiryhmän kehittymistä. Tämän hallitsevasta luokasta riippuvaisen ja sille kuuliaisien kerrostuman avulla hallitus toivoo voivansa heikentää kansallisen vapautusliikkeen kehitystä mustan väestön keskuudessa.

Erityislaatuinen kolonialismi

Etelä-Afrikka on itsenäinen valtio. Mutta Englannin myöntäessä Etelä-Afrikan liittovaltiolle itsenäisyyden v. 1910 rajoitettiin kansalaisoikeudet koskemaan vain väestön valkoista vähemmistöä. Poliittinen valta siirtyi voimakkaasti kehittyvälle monopoliporvaristolle ja suurmaanomistajille, jotka olivat läheisessä yhteydessä kansainväliseen monopolisiin. Väestön enemmistölle se merkitsi kolonialistisen alistussuhteen jatkumista ja entistä johdonmukaisempaa toteuttamista. Musta väestö ei saavuttanut itsenäisyyttä eikä vapautta. Etelä-Afrikassa kehittyi erityislaatuinen kolonialistinen järjestelmä, jolle on tunnusomaista se että koko valkoinen sortojärjestelmä asuu saman valtion alueella kuin kolonialistisen sorron kohteena oleva musta väestö.

Erityislaatuista kolonialismista seuraa kaikilla yhteiskunnan alueilla ilmenevä kaksijakoisuus. Valkoiselle Etelä-

1/1978
SOIHTU

Afrikalle ovat tunnusomaisia kaikki korkeimmassa, imperialistisessa kehitysvaiheessaan olevan kapitalismin tunnusmerkit. Teollisuus ja finanssipääoma ovat yhteenkietoutuneet. Talouselämän monopolisoituminen on edennyt pitkälle. Maanviljely tapahtuu kapitalistisin periaattein palkallisen työvoiman avulla, ja tuotteet myydään koti- ja ulkomaisille markkinoille. Etelä-Afrikan monopolipääoma on tiiviisti kietoutunut muiden imperialististen maiden pääoman kanssa. Maa vie pääomaa, varsinkin muualle Afrikaan. Laajentumishaluisena Etelä-Afrikan imperialismi on alistanut valtaansa Namibian jonka luonnonrikkauksia se häikäilemättä riistää.

Mustassa Etelä-Afrikassa ilmenevät puolestaan kaikki siirtomaan tunnusmerkit. Väestöön kohdistetaan äärimmäistä kansallista sortoa, se elää kurjuudessa vailla mitään demokraattisia oikeuksia. Bantustanit ovat halvan työvoiman varastoja. Musta Etelä-Afrikka on valkoisen Etelä-Afrikan siirtomaa. Juuri imperialismiin ja kolonialismiin tunnuspiirteiden yhteenkietoutuminen yhden maan puitteissa muodostaa Etelä-Afrikan yhteiskunnan erityisluonteen. Näin asia on hahmoteltu Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen vuoden 1962 edustajakokouksen hyväksymässä ohjelmassa "Tie Etelä-Afrikan vapautumiseen". Keskeiset johtopäätökset arviosta sisältyvät myös Etelä-Afrikan kansalliskongressin ANC:n v. 1969 hyväksymään merkittävään asiakirjaan "ANC:n strategia ja taktiikka".

Vapautusliikkeen strategiasta

Etelä-Afrikan kansallisella vapautustaistelulla on monia samanlaisia piirteitä muiden sekä Afrikassa että muualla käytyjen kansallisten vapautustaisteluiden kanssa. Mutta olisi väärin korostaa liiaksi yhtäläisyyksiä. Etelä-Afrikassa ei vallitse siirtomaajärjestelmä, vaan erityislaatuinen siirtomaajärjestelmä. Kansallista vapautustaistelua ei käydä tarapajuisessa, vaan kehittyneessä kapitalistisessa valtiossa.

Vihollinen ei ole tuhansien kilometrien päässä oleva imperialistinen valta, vaan maan alueella asuva Etelä-Afrikan monopolikapitalistien luokka, jolla on hallussaan voimakas valtiokoneisto ja nykyaikainen teollinen talousjärjestelmä. Monopolipääoman läheiset siteet lännen imperialismiin eivät muuta perusasetelmaa.

Verrattaessa Etelä-Afrikan imperialistien asemaa siirtomaasotia kaukana emämaasta käyviin valtioihin on merkilepantavaa, että Etelä-Afrikan imperialistien on mahdollista mobilisoida nopeasti voimavaransa ja käyttää hyväkseen tehokkaita tietoliikennetyhteyksiä, hyvää tie- ja rautatieverkkoa jne.

Kansallisen vapautusliikkeen tavoitteena "tavallisessa" siirtomaassa on ajaa imperialistit ulos maasta. Pyrkimyksenä ei siis ole ollut eikä voikaan olla itse emämaan lyöminen ja valtaaminen. Tämä asetelma mahdollistaa taistelun eri vaiheissa kompromissien tekemisen esim. siirtomaavallan asteittaisesta purkamisesta ja poliittisen vallan siirtämisestä kansallisten — joko aitojen tai uuskolonialististen — johtajien käsiin sekä siirtomaajoukkojen vetäytymisestä emämaahan.

Mutta Etelä-Afrikan kansallista vapautusta ei voida aikaansaada ilman itse Etelä-Afrikan imperialismiin tappiota ja sen hävittämistä, ilman nykyisen valtiokoneiston murskaamista. Tästä johtuu se erittäin monimutkainen ja katkera taistelu jota Etelä-Afrikan kansa joutuu käymään ja jonka suvantokohdat joskus johtavat pessimistisiin arvioihin taistelun kestoajasta ja vallankumouksen lopputuloksesta. Etelä-Afrikan tilanteen riittämätön analyysi johtaa myös joskus siihen, että "puolustellaan" maan vapautustaistelun "jälkeenjääneisyyttä" vaikeilla olosuhteilla, ikäänkuin tällainen jälkeenjääneisyys olisi todenperäistä. Etelä-Afrikassa kansallisen ja yhteiskunnallisen vapautumisen tehtävät liittyvät läheisesti toisiinsa, niitä ratkaistaan osittain samanaikaisesti, toisin kuin useimmissa muissa Afrikan maissa on ollut asianlaita.

Pessimistiset arviot eivät ota myöskään huomioon sitä, että jokainen Etelä-Afrikan imperialismiin kehitystä edistävä tekijä sisältää myös järjestelmälle kohtalokkaita heikkouksia, jotka tulevat yhä enemmän ilmenemään vallankumoustaistelun edetessä. Etelä-Afrikan monopoliporvaristolla ei ole — päinvastoin kuin länsi-Euroopan ja USA:n imperialismiteilla — varmaa ja luotettavaa tukikohtaa maansa ulkopuolella, josta se voisi toimia ja jonne se voisi vetäytyä. Sen talous on kasvavassa määrin riippuvainen mustasta työvoimasta. Ilman tätä työvoimaa Etelä-Afrikan imperialismi ei voi käydä pitkää sotaa eikä edes pysyä pystyssä.

Etelä-Afrikan yhteiskunnan erityislaatuudesta kolonialistisesta luonteesta johtuen ovat kansallisen ja yhteiskunnallisen vapautumisen teoreettiset ja käytännölliset keskinäisuhteet ja niiden oikea arvioiminen äärimmäisen tärkeitä maan vallankumouksellisille voimille. Siksi näistä kysymyksistä käydään jatkuvasti teoreettista keskustelua liikkeen piirissä.

Strategian kehityksestä

Jokaisen puolueen tai poliittisen järjestön menestykselliselle toiminnalle on välttämätön edellytys kulloinkin olemassaolevia yhteiskunnallisia olosuhteita vastaavan strategian ja taktiikan muotoileminen.

Etelä-Afrikan kansallisen vapautusliikkeen keskeisin järjestö ANC on läpikäynyt erityisen vaikean ja monimuotoisen kehitysprosessin. Sen sisällä on ollut erilaisia yhteiskunnallisia voimia, joiden edut ovat olleet keskenään ristiriidassa myös suhteessa vapautustaistelun yhteiskunnalliseen sisältöön.

ANC:n perustamisen jälkeen (v. 1912) oli johtoasema järjestössä määrällisesti pienellä, mutta vaikutusvaltaisella perinteisten afrikkalaispäälliköiden ryhmällä, sekä sen liittolaisena toimineella sivistyneistöllä. Niiden ryhmien edut määrittivät ANC:n ohjelmien ja toiminnan suuntaviivat aina 40-luvun lopulle asti. Järjestön keskeisiä tavoitteita olivat pyrkimys afrikkalaisväestön yhtenäiseen poliittiseen toimintaan, valtiollisiin elimiin vaikuttaminen afrikkalaisväestön etujen ja toivomusten huomioimiseksi, toiminta epäoikeudenmukaisia lakeja vastaan jne. Yleistäen voidaan sanoa, että tavoite oli afrikkalaisten "oikeudenmukainen" ja "tasavertainen" liittäminen hallitsevaan järjestelmään.

Toisen maailmansodan jälkeen alkoi kansallisessa vapautusliikkeessä syvälinen muutosprosessi, joka osui ajallisesti yhteen voimistuneen valkoisen terrorin kanssa erityisesti v. 1948 tapahtuneen nationalistisen puolueen valtaannousun seurauksena. Vapautusliikkeen sisäinen kehitys huipentui v. 1955 järjestettyyn historialliseen kansankongressiin. Siinä hyväksyttiin Vapauden peruskirja — Freedom Charter — lyhyt mutta selkeä asiakirja, joka muotoiltiin maanlaajuisen kansankeskustelun tuloksena. Asiakirjan hyväksyminen merkitsi laadullisesti uutta ja äärimmäisen tärkeää edistysaskelta Etelä-Afrikan vapautusliikkeelle. Se sisältää vapautusliikkeen eri järjestöissä vuosikymmeniä kestäneiden ideologisten ristiriitojen teoreettiset ja käytännölliset johtopäätökset rotusorron ja valkoisen vähemmistövallan lopulliseksi hävittämiseksi.

Peruskirja korostaa syvällisten taloudellisten muutosten välttämättömyyttä: perinpohjaista maareformia, joka palauttaa maan kansalle, laajaa pankkien ja keskeisten monopolien kansallistamista, valkoisen monopolipääoman vallan lopettamista talouselämän keskeisillä aloilla sekä työtätekevän kansan elinolosuhteiden ja elintason merkittävää parantamista.

Juuri nämä taloudelliset lausumat muodostavat peruskirjan ytimen, jotka kohottavat sen yleisestä ihmisoikeuksien julistuksesta vallankumouksellis-demokraattiseksi, monopolien vastaiseksi asiakirjaksi. ANC:n johdon jäsen Nelson Mandela korosti kirjoituksessaan v. 1956 perustellusti näiden taloudellisten toimenpiteiden merkitystä: "On totta, että vaatimalla pankkien, kultakaivosten ja maan kansallistamista antaa peruskirja kuolettavan iskun finanssi- ja kultakaivosmonopoleille ja maanomistajille, jotka ovat riistä-

neet maata vuosisatoja... Mutta tällainen askel on täysin väistämätön ja välttämätön koska peruskirja on epäuskottava, itse asiassa mahdoton jollei näitä monopoleja ensin murskata ja maan kansallista rikkautta jaeta kansalle."

Vallankumouksen keskeistä sisältöä — kysymystä vallasta ja sen valtaamista — ei vapauden peruskirja suoranaisesti käsitellyt. Mutta asiakirjan vaatimusten toteuttaminen oli mahdotonta saavuttaa vallitsevan järjestelmän puitteissa; implisittisesti se edellytti vallan valtaamista riistävältä luokilta väestön riistetyille luokille. Tietoisuus tästä ajatuksesta sekä sen edellyttämät muutokset vapautusliikkeen strategiassa ja taktiikassa kypsyivät kuitenkin vasta 60-luvulla saaden ilmaisuksensa v. 1969 hyväksytyssä "ANC:n strategia ja taktikka"-asiakirjassaa. Vuosien 1955—1969 välisenä ajanjaksona ANC kykeni lopullisesti vapautumaan porvarillis-reformistisista harhaluuloista ja omaksumaan johdonmukaisesti imperialisminvastaisen asenteen. Tänä aikana — vuonna 1961 — tehtiin myös laajakantoinen päätös aseellisen taistelun aloittamisesta.

Kommunistisen puolueen vaikutus

Merkittävä vaikutus kansallisen vapautusliikkeen ideologiseen kehitykseen ja koko Afrikan mantereeseen vallankumouksen ongelmien teoreettiseen analyysiin on ollut Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen toiminnalla. Puolue perustettiin v. 1921. Se on osoittautunut vapautusvoimien ideologisesti johtavaksi ja kokeneimmaksi voimaksi. Erityisen suuri merkitys ANC:n uuden strategian kehittämiseen oli Johannesburgissa v. 1962 järjestetyllä maanalaisella 6. puoluekokouksella ja sen hyväksymällä ohjelmalla "Tie Etelä-Afrikan vapautumiseen". Ohjelma sisältää tieteellisen erittelyn vapautustaistelusta ja esittää tien kansallis-demokraattisen vallankumouksen toteuttamiseen Etelä-Afrikassa. Puolueohjelma — joka edelleen on voimassa — määrittää vallankumouksen pääsisällöksi suurimman ja riistetyimmän väestöryhmän — afrikkalaisväestön — kansallisen vapauttamisen, mikä johdonmukaisesti toteutettuna merkitsee samalla muiden sorrettujen väestöryhmien kansallista vapauttamista. Tavoitteen saavuttamiseksi on puolueen keskeinen tehtävä kansallisen vapautuksen voimien yhteisrintaman rakentaminen ja lujittaminen.

Puolue totesi, että tunnus "ei väkivaltaa" on haitallinen ja riisuu kansan aseista vihollisen raakalaismaisten hyökkäysten edessä. Samalla puolue kuitenkin vastustaa individualistista terroria sekä teorioita, joiden mukaan ei-väkivaltaiset taistelumenetelmät olisivat illegaalisuuden oloissa käyttökelvottomia tai mahdottomia. Ohjelmassaan EAKP

ilmaisee täyden tukensa vapauden peruskirjalle ja sinetöi näin vuosien ja vuosikymmenien taistelussa syntyneen tosiasiain, että työväenluokan vallankumouksellinen etujoukko osallistuu itsenäisenä järjestönä vapautusliikkeeseen. Koko Etelä-Afrikan vallankumouksellisen liikkeen kokemus on osoittanut kommunistisen puolueen ratkaisevan merkityksen koko vapautusliikkeen ideologiselle ja organisatoriselle vahvistamiselle. Siksi ANC:ssä on jatkuvasti käyty päätävistä taistelua kaikkia antikommunismin ilmenemismuotoja vastaan.

* * *

Vuoden 1976 kesällä Soweton tapahtumista alkanut uusi vaihe Etelä-Afrikan kansallisessa vapautustaistelussa ja sitä edeltäneet joukkoliikkeet osoittavat, että maan vapautusliike on lopullisesti kyennyt voittamaan 60-luvulla kärsimänsä vakavat takaiskut. Erityisesti Etelä-Afrikan poliisin hyökkäys maanalaisena toimivan vapautusliikkeen päämajaan heinäkuussa 1963 ja sen seurauksena tapahtuneet laajat pidätykset olivat johtaneet liikkeen sydämen murskaamiseen ja maanalaisen verkoston hajoamiseen. Sen uudelleen rakentaminen äärimmäisen vaikeissa oloissa on vienyt lähes puolitoista vuosikymmentä.

Tällä hetkellä ANC:n johtama Etelä-Afrikan vapautustaistelu on voimakkaampi ja elinvoimaisempi sekä ideologisesti ja poliittisesti kypsempi kuin koskaan aikaisemmin. Vorsterin rotusortohallitus on joutunut puolustusasemiin. Sen kansainvälinen eristyneisyys on entistä suurempi, sosialististen maiden, useimpien kehitysmaiden ja työtätekevien imperialisminvastaisen solidaarisuusliikkeen ponnistusten ansiosta.

Tilanne eteläisessä Afrikassa on erityisesti Angolan ja Mosambikin itsenäistymisen sekä Namibian ja Zimbabwen vapautustaistelun voimistumisen myötä kallistunut ratkaisevasti Etelä-Afrikan vapautumisen eduksi. Siksi apartheidhallitus pyrkii NATO-liittolaistensa ja erityisesti Yhdysvaltain tukemana kaikin keinoin saamaan aloitteen jälleen käsiinsä ja on sen saavuttamiseksi valmis taktisiin myönnytyksiin. Voimistamalla kansainvälistä tukea ANC:n johtamalle Etelä-Afrikan kansan vapautustaistelulle voidaan tällaiset pyrkimykset kuitenkin torjua ja tie todelliseen voittoon turvata.

Suomen työväen vallankumouksen kokemuksesta

Kimmo Henriksson

Suomi oli Venäjän jälkeen ensimmäinen maa, jossa työväki otti valtiovallan haltuunsa. Tammikuun 27. päivänä alkanut ja lopulta maamme työväestön tappioon päättynyt sankarillinen taistelu jätti syvät jäljet työväenliikkeen historiaan.

Suomen työväen vallankumous oli osa proletariaatin kansainvälistä nousua vuosina 1917—1920, ja sen kansainvälisen merkityksen tarkastelu on mahdollista vain tässä kokonaisuudessa. Siksi asian käsittely jää oheisen kirjoituksen aihepiirin ulkopuolelle. On kuitenkin paikallaan huomauttaa viime aikoina varsin vähän huomiota saaneesta seikasta, että Suomen työväestön sankarillisen taistelun myönteinen kansainvälinen vaikutus ilmeni mm. siten, että työväestön uutta nousua ja vastarintaa peläten maamme hallitsevat piirit eivät uskaltaneet heti luokkasodan jälkeen toteuttaa kaavailujaan suuresta sotaretkestä Neuvosto-Venäjälle, aikana, jolloin nuori neuvostovaltio oli todellisessa hengenvaarassa.

Samasta syystä porvaristo ei voitostaan huolimatta uskaltanut kajota työväestön joukkotaistelullaan saavutamiin merkittäviin yhteiskunnallisiin uudistuksiin, 8 tunnin työpäivään, kunnalliseen äänioikeuteen ja torpparien vapautukseen. Ne ja eräät muut uudistukset jäivät työväen vallankumouksellisen taistelun pysyviksi muistomerkeiksi.

Työväen vallankumouksen keskeiseen antiin kuuluu sen antama vallankumouksellinen kokemus, ja aineisto jota se tarjoaa maamme vallankumouksellisen liikkeen ehtojen ja onnistumiseen tarvittavan strategian ja taktiikan analysoinnille. Siksi onkin hämmästyttävää, että

juuri ne, jotka eniten puhuvat kansallisesta tiestä sosialismiin ovatkin yleensä tehneet vähiten oman maamme vallankumousliikkeen kokemuksen erittelemiseksi.

Muutenkin voidaan todeta, että viime aikoina on maamme työväenliikkeen historiaa aivan liian vähän tutkittu nimenomaan strategian ja taktiikan näkökannalta. Kuitenkin juuri tämän kokemuksen teoreettinen yleistäminen on Suomen tulevan vallankumouksen onnistumisen olennaisia edellytyksiä. Kannattaa muistaa minkä arvon bolshevikkien onnistumisen edellytyksenä Lenin antoi kokemuksen yleistämiselle ja teoreettiselle työlle. Hän kirjoitti: "Venäjä omaksui marxilaisuuden, ainoan oikean vallankumouksellisen teorian, totisesti kärsimysten hinnalla puolen vuosisadan kuluessa, joka oli ennen kuulumattoman raskaiden tuskien ja uhrausten, ennen näkemättömän vallankumouksellisen sankaruuden, uskomattoman suuren tarmon ja alttiin etsiskelyn, opetuksen, käytännöllisen kokeilun, pettymysten, tarkistuksen sekä Euroopan kokemuksen vertailun aikaa... Toisaalta tällä graniitinlujalla teoreettisella perustalla syntynyt bolshevismi kävi läpi viisitoistavuotisen käytännöllisen työn kauden (1903—1917), jolla ei kokemuksen runsaudessa ole vertaistaan maailmassa."¹

Myös Suomen työväenluokalla on rikas vallankumouksellinen kokemus. Yhdistyessään hedelmällisesti koko kansainvälisen luokkataistelukokemuksen yleistykseen ja vertailuun se luo graniitinlujan perustan maamme vallankumoukselle. Mutta vain, jos tuo kokemus eritellään. Siksi Suomen työväen vallankumoukseen soveltuvat Ralf Långbackan sanat teatterista: "Klassikkoesityksistä ei saa tehdä sellaisia, että niiden avulla peitetään tämän päivän todellisuus historian pölyyn, vaan niin että historian kautta pystytään näkemään tämän päivän todellisuus uudella tavalla".²

Ei siis itseisarvoista kronikointia, joka peittää sen, että silloiset ongelmat ovat edelleen edessämme, vaan kokemuksen erittelyä tämän päivän tarpeita silmällä

1. Lenin, Valitut teokset 4. osa, s. 191.

2. Holmberg—Långbacka, Teatterikirja s. 86.

pitäen. Vaikka voidaankin aivan oikein sanoa, että työväen vallankumouksen tappion ratkaisevana syynä oli saksalaisten maihinnousu punaisten joukkojen selustaan, eivätkä vanhan työväenpuolueen virheet — sillä olihan Suomen porvaristokin kokematon ja heikko vastustaja, — se ei vähennä erittelyn tarvetta, sillä tänään edessämme on kokenut ja vahva vastustaja. Oheisessa artikkelissamme pyrimme antamaan aineksia ja innostusta erittelyn suorittamiseen. Se on samalla myös paras kunnianosoitus veteraaneillemme, koska erittelyn välityksellä voimme viedä eteenpäin heidän aloittamaansa työtä. — Toimitus.

Arvioidessamme Suomen työväen vallankumouksen kokemuksia, tarjoavat hyvän lähtökohdan O. W. Kuusisen sanat: ”Vika ei suinkaan ollut siinä, että vanha sosialidemokraattinen työväenpuolueemme lähti vallankumoustaisteluun, vaan siinä, ettei se ajoissa valmistautunut vallankumoukseen eikä valmistanut siihen työväenluokkaa. Puolue ja sen johto vältteli vallankumousta aina marraskuun 1917 puoluekokoukseen asti. Sen sijaan että se olisi pyrkinyt vallankumoukseen, se itse asiassa ajautui siihen. Tästä vasemmistososialidemokratialle ominaisesta poliittisesta puolinaisuudesta ja organisatorisesta valmistautumattomuudesta johtuivat pohjaltaan myös ne monet heikkoudet, jotka ilmenivät vallankumoushallituksen toiminnassa ja työväen taistelujen johdossa, puhumattakaan oikeistososialidemokraattisten pettureiden turmiollisesta vaikutuksesta sekä vallankumouksen johtoehtien sisällä että niiden ulkopuolella.”

”Mikä johtopäätös oli kaikesta tästä tehtävä? Se, että työväenasian saattamiseksi voittoon täytyy työväenluokalla olla toisenlainen puolue kuin vanha, sosialidemokraattinen puolueemme oli, että sillä täytyy olla marxilais-leniniläinen puolue, joka ei ainoastaan ole puhdas oikeistolaisista pettureista, vaan myös vapaa vasemmistososialidemokratian puolinaisuudesta, horjuvaisuudesta ja opportunistisesta sovittelevaisuudesta. Tämä oli vuoden 1918 vallankumouksen pääopetus.”¹

Suomen vanha sosialidemokraattinen työväenpuolue muotoili linjansa Forssan kokouksessa 1903, jolloin puolue hyväksyi marxilaisen ohjelman. Ohjelma oli melkoisen suora kopio Itävallan sosialidemokraattisen puolueen oh-

1. O. W. Kuusinen, Vuoden 1918 vallankumouksen pääopetus, Kommunisti 1/1978.

jelmasta. Puolue asetti päämääräkseen tuotantovälineiden yhteiskunnallisen omistuksen ja totesi, että valtiovallan valloittaminen on keinona, jolla tavoite voidaan toteuttaa. Edelleen ohjelma totesi, että "Ainoastaan luokkatietoisuuteen herännyt ja luokkataisteluun järjestynyt köyhälistö voi olla tämän välttämättömän kehityksen kannattajana."²

Ohjelman heikkoutena oli se, ettei se kovinkaan selvästi määritellyt niitä menettelytapoja, joiden kautta puolueen päämäärä voidaan toteuttaa. Tästä yleisestä epäselvyydestä johtui myös puolueen minimiohjelmankin tietty epäselvyys ja vaatimusten puuttuva painopisteasettelu. Tärkeimmäksi kysymykseksi nousi käytännössä äänioikeusuudistus. Puolueen ohjelman muotoutuminen osoittaa myös puolueen teoreettisten lähteiden olleen varsin kapealta sektorilta eurooppalaisessa työväenliikkeessä. Lähinnä aatteellista innostusta saatiin Saksan sosialidemokraattiselta puolueelta.

Työväenpuolueen suhde joukkopohjaansa

Vanha työväenpuolue pyrki ohjelmallisten tavoitteidensa mukaisesti järjestämään maamme köyhälistön aktiiviseen luokkataisteluun. Tässä suhteessa puolue teki merkittävää työtä teollisuus- ja maatalousproletariaatin keskuudessa.

Vuosisatamme alkupuoliskollahan Suomi oli Venäjän valtakunnan kehittyneimpiä alueita. Teollisuuden ekspansio alkoi maassamme 1800-luvun jälkipuoliskolla. Esteet kapitalismin kehityksen tieltä poistettiin asteittain ja valtiokoneisto saatettiin palvelemaan nousevan porvariston tarpeita. Hallitsevan aseman tuotannossa sai alusta alkaen puunjalostusteollisuus. Maaseudun saman aikainen väestönkasvu toi runsaasti halpaa työvoimaa. Vuonna 1913 teollisuuden palveluksessa oli noin 107 000 työntekijää ja siitä sai elantonsa runsaat 357 000 henkeä maan noin kolmimiljoonaisesta väestöstä.

Maatalouden voimakas osuus maamme taloudessa teki työväenluokan ja maatalousväestön välisen luokkaliiton rakentamisen Suomen sosialistisen vallankumouksen edellytykseksi. Maatalouden väestön heikot elinolosuhteet muodostivat tämän liiton rakentamisen luonnollisen perustan.

Maatalousväestön sisäinen rakenne oli sellainen, että vuonna 1901 maatalousväestöstä oli 51,4 prosenttia tilantonta väestöä. Se jakautuu siten, että koko maatalousväestöstä oli 18,8 prosenttia torppareita ja 32,6 prosenttia maataloustyöväkeä. Vuoteen 1911 mennessä maata vailla olevan maaseutuväestön osuus oli noussut jo 59 prosenttiin. Oma maata vailla olevan maatalousväestön aseman heikkous ilmenee mm. siinä, että juuri tämä väestö joutui en-

simmäisenä lähtemään kotipaikkakunnaltaan, ja kun kauspungit eivät kenneet työllistämään he joutuivat lähtemään siirtolaisiksi. Vuosina 1901—1910 lähti keskimäärin lähes 16 000 henkeä vuotta kohti siirtolaiseksi Amerikkaan. Näistä oli puolet maaseudun tilatonta väestöä.³

Maatalousproletariaatin suuri määrä teki heistä teollisuusproletariaatin merkittävän liittolaisen. Vanha työväenpuolue kiinnittikin asiaan paljon huomiota ja työn tuloksellisuutta kuvaavat mm. vuoden 1907 ensimmäisten eduskuntavaalien tulokset. Puolue sai noin 88 prosenttia äänistään maaseudulta. Puolueen vahvaa kannatusta maaseudulla kuvaa myös se, että se sai maaseudun äänistä 37,6 prosenttia ja 33,3 prosenttia kaupunkien äänistä.

Jos puolue teki merkittävää työtä tilattoman väestön parissa, oli sen maatalouspolitiikan heikkona kohtana suhtautuminen itsenäiseen talonpoikaistoon. Puolue ei ollut ratkaissut asennettaan ja politiikkaansa itsenäiseen talonpoikaistoon. Sen vuoksi se ei luonnollisesti kyennyt myöskään määrätietoiseen toimintaan heidän keskuudessaan. Tuloksena oli se, että puolueen kannatus jäi varsin heikoksi alueille, joilla ei ollut paljon tilatonta väestöä. Näin puolueen kannatus jäi heikoksi esimerkiksi Pohjanmaan itsenäisen talonpoikaiston keskuudessa. Tämä puolueen liittolaispolitiikan heikkous vaikutti merkittävästi myös 1918 tapahtumien voimasuhteisiin. Puolueen johdonmukaisen politiikan puuttuminen mahdollisti porvaristolle itsenäisten talonpoikien demagogisen pelottelun ja vaikutti osaltaan siihen, että Mannerheim pystyi vetämään heidät suurelta osin valkoisten puolelle ja muodostamaan niin helposti Pohjanmaasta itselleen tukialueen.

Puolueen suhde joukkotaisteluun

Samoin kuin Venäjän työtätekevä väestö, saivat myös Suomen työtätekevät vuosina 1905—07 ensimmäisen laajan kokemuksen joukkotaistelun käymisestä. Samalla juuri näiden vuosien suurtaistelut loivat perustan Työväenpuolueen arvovallalle ja joukkoyhteyksille. Tietyssä mielessä siis myös Suomessa voidaan noiden vuosien tapahtumia pitää vuoden 1918 "kenraaliharjoituksena".

Suomen työtätekevän väestön aktiivisuuden lisääntymisen vuosien 1905—07 vaikutuksesta näkyy mm. verrattaessa eräitä vuosien 1905—07 tilastotietoja sen jälkeen seuranneeseen taantumuskauteen. Puolueessa oli 1906 jäseniä jo 85 000, kun se vuoteen 1911 mennessä putosi jälleen 48 000:een. Samanlainen kehitys tapahtui myös 1907 perustetun Ammattijärjestön kohdalla. Vuoden 1907 lopulla siinä oli jo 23 000 jäsentä, mutta se putosi 15 000 vuonna

3. Suomen Työväenliikkeen historia, TSL, Joensuu 1976, s. 57.

1910. Myös äänestysprosentti eduskuntavaaleissa noudatti samaa kehitystä. Vuonna 1907 se oli 70,7 ja 1913 51,1.⁴ Nämä luvut osoittavat, kuinka suuren normaalisti politiikasta sivussa olevan väestön noiden vuosien tapahtumat aktivoivat.

Vuoden 1905 suurlakko oli Vanhan työväenpuolueen ensimmäinen suuri voimanosoitus. Toisin kuin porvaristo, ei työväestö tyytynyt tuolla lakolla vain vaatimaan kansallisuussorron lopettamista, vanhan hallitusmuodon palauttamista ja helmikuun manifestin peruuttamista. Työväestö asetti tavoitteeksi myös yhteiskunnallisia uudistuksia, joista tärkein oli taistelu yleisen äänioikeuden puolesta. Kun äänioikeus vielä lukuisten joukkoesiintymisten tuloksena saavutettiin vuonna 1906, oli se hyvä osoitus joukkoliikkeen voimasta. Samaan suuntaan vaikutti vuosina 1906 ja 1907 jatkunut voimakas työläisten joukkotaistelu parempien elin-ehtojen puolesta.⁵ Vaikka useimmat lakot alkoivat ilman valmistelua ja niiden johtaminen oli heikkoa, johtivat ne kuitenkin monessa tapauksessa hyviin tuloksiin.

Työväenpuolueen orientoitumista joukkojen omakohtaisen taistelun kehittämiseen osoittaa myös Tampereella huh-tikuussa 1906 järjestetty torppareiden ensimmäinen edus-tajakokous. Tuohon kokoukseen kokoontui yli 50 000 maanvuokraajan valtuuttamana 400 edustajaa itsenäisesti suunnittelemaan taistelunsa järjestämistä. Kokous hyväksyi torpparien vaatimusohjelman, joka sitten syksyllä muodos-tui työväenpuolueen vaaliohjelman maatalouskysymyksiä koskevan kohdan perustaksi. Tuossa kokouksessa maam-ke torppariväestö liittyi kiinteästi tukemaan Suomen työ-väenliikettä, joka oli sen poliittisesti herättänyt ja anta-nut sille puolestaan tukensa. Tuo kokous oli eräs havain-nollisimpia osoituksia työväenpuolueen kiinteistä joukkoyh-teyksistä ja sen poliittisesta kypsyydestä, kun se kutsui jou-kot itse ja omakohtaisesti muotoilemaan omia vaatimuk-siaan.

Työväenpuolueen joukkotaistelulinjan oleellinen heikkous Venäjän bolshevikkeihin nähden ilmeni kuitenkin siinä, et-tei se näiden lailla syvällisesti analysoinut ja eritellyt hank-kimaansa kokemusta, eikä joukkotaistelun ja parlamentaa-risen taistelun suhdetta puolueen strategiassa ja taktiikassa. Puolue ei myöskään tämän kokemuksen perusteella määri-tellyt selkeästi omia tehtäviään työtätekevien joukkotaiste-lun j o h t a j a n a.

Tuloksena oli se, että mm. puolueen ja ammattijärjestön väliset suhteet jäivät epäselviksi. Puolue ei ollut selvästi

4. Suomen työväenliikkeen historia, s. 63.

5. Suomessa oli vuonna 1904 lakkoja 36 kpl, 1905 93 kpl, 1906 174 kpl, 1907 172 kpl ja 1908 115 kpl ja 1909 60 kpl. Antti Hyvönen, mt., s. 133.

taistelua yhtenäistävä orgaani, vaan syntyi tiettyä työnjakoa puolueen ja siihen läheisessä suhteessa olleen ammattijärjestön välille. Puolue tavallaan jätti etutaistelun ammattijärjestölle ja erikoistui itse toimimaan eduskunnassa. Tämä oli tietysti omiaan lisäämään painetta parlamentaristisiin harhoihin puolueen johdossa. Kuitenkin eduskuntatyön tuloksettomuus oman maamme porvariston ja Venäjän taantumuksen paineen edessä vähensi opportunistisen painolastin muodostumisen edellytyksiä puolueen johdossa. Se ja tuoreessa muistissa olevat kokemukset vuosien 1905—07 ajalta osoittivat työväestölle ja puolueelle vallankumouksellisen joukkotaistelun merkitystä. Niinpä Työmies-lehden ympärille ryhmittynyt puolueen "siltasaarelainen" vasemmisto säilytti merkittävän asemansa puolueen johdossa.

Puolueen siirtyminen vallankumoukseen

Kuten todettiin, työväenpuolue ei ollut konkreettisesti asettanut tehtäviään joukkojen kokoamiseksi sosialistiseen vallankumoukseen. Ja vuoden 1917 tapahtumat ovat osoitus siitä, kuinka itse tapahtumien logiikka ajoi työtätekevät joukot ja työväenpuolueen vallankumoukseen.

Vanha työväenpuolue ansaitsee täyden tunnustuksen siitä, että se melkoisen yhtenäisesti asettui vallankumoustaistelun johtoon sitten, kun se näki, ettei muuta mahdollisuutta enää ollut. Vallankumoustaistelusta jäivät syrjään vain Väinö Tanner ja eräät hänen hengenheimolaisensa. Taisteluun osallistuivat sellaisetkin työväenliikkeen johtohenkilöt, joilla oli ollut vakavia erimielisyyksiä puolueen vasemmistolaisen johdon kanssa.

Työtätekevän väestön elinehtojen heikkeneminen ensimmäisen maailmansodan ja tsaarin sotapolitiikan seurauksena johti työtätekevien joukkotaistelun voimistumiseen jo vuoden 1916 puolella. Tämä aktivoituminen toi puolueelle merkittävän vaalivoiton vuoden 1916 vaaleissa, jossa se sai 103 paikkaa eduskuntaan. Sotatilán vuoksi eduskuntaa ei kuitenkaan kutsuttu koolle ennen kuin Venäjän vuoden 1917 vallankumouksellisten tapahtumien seurauksena.

Helmikuun vallankumouksen tapahtuminen Venäjällä merkitsi samalla tsaarin väkivaltakoneiston murskaamista ja demokraattisten taisteluedellytysten ilmaantumista. Helmikuun vallankumouksen tuloksena syntynyt Venäjän väliaikainen hallitus antoi maaliskuussa manifestin, jolla se lakkautti Suomen autonomisia oikeuksia kaventaneen yleisvaltakunnallisen lainsäädännön.

Työväenpuolueen sisäinen hajaannus ja sen vaikeudet helmikuun vallankumouksen synnyttämän tilanteen ja tehtävien hahmottamisessa tulivat ensimmäisen kerran selvästi esiin muodostettaessa kotimaisista poliitikoista koostuvaa hallitusta. Työväenpuolueen sivuuttaminen oli vaikeaa, kos-

ka heillä oli enemmistö eduskunnassa. Samalla porvaristo halusi sosialistit hallitukseen myös rauhoittamaan tilannetta maassa.

Työväenpuolueen puolueuuvostossa mielipiteet hallitukseen osallistumisesta hajosivat pahoin, eikä puolue kyennyt missään vaiheessa ottamaan siihen yksiselitteistä kantaa. Kun uusi senaatti muodostettiin maaliskuun 26. päivänä, siihen tuli kuusi sosialidemokraattia ja kuusi porvarillisten puolueiden edustajaa. Senaatin varapuheenjohtajaksi tuli sosialidemokraatti Oskari Tokoi, ja näin hänellä oli kenraalikuvernöörin poissaollessa ratkaiseva ääni. Puolueen "siltasaarelainen" siipi vastusti ratkaisua ja kieltäytyi osallistumasta hallitukseen. Kuutta sosialistisenaattoria ei kuitenkaan vaadittu vetäytymään senaatista vaikka heille ei myöskään annettu puolueen luottamusta.

Pian kävi ilmi, että sosialistisenaattorien tehtäväksi jäi juoksevien asioiden hoitaminen Venäjän väliaikaisen hallituksen sanelun mukaan ja joukkojen sekä lakkojen rauhoittaminen.

Työväenpuolueen vasemmistolaisen osan ja työtätekevien joukkojen luottamus parlamenttityöhön alkoi horjua, kun osoittautui, että vaatimukset 8-tuntisesta työpäivästä ja kunnallisesta äänioikeudesta jatkuvasti odottivat ratkaisua eduskunnassa samalla kun ne monin paikoin onnistuttiin toteuttamaan työläisten joukkoliikkeellä.

Lopullisen iskun parlamentarismisharhoille joukkojen keskuudessa antoi porvariston menettely valtalakikysymyksessä. Valtalain hyväksyminen kesäkuussa 1917 merkitsi korkeimman vallan siirtämistä eduskunnalle. Katsottiin, että kun nyt porvariston tukena toiminut Venäjän väliaikaisen hallituksen tarjoama selkänöja putoaa pois, voidaan yhteiskunnallisessa uudistustyössä edetä parlamentaarista tietä. Mutta toiveet siitä, että porvaristokin kunnioittaisi "demokratian pelisääntöjä" olivat turhia. Kun Venäjän väliaikainen hallitus julkaisi manifestin eduskunnan hajottamisesta ja uusista vaaleista, päätti senaatti sillä kertaa puheenjohtajana toimineen kenraalikuvernöörin äänen ratkaistessa alistua siihen.

Sosialistien yritykset jatkaa eduskuntatyötä yksin epäonnistuivat ja uusissa vaaleissa porvaristo esiintyi yhtenä vaaliliittona ja onnistui näin saamaan enemmistön eduskuntaan, mikä mahdollisti edelleen työtätekevien ajamien vaatimusten jarruttamisen.

Suurlakon aikana joukot puolueen edelle

Lokakuun vallankumous säikäytti Suomen porvariston ja aiheutti muutoksen sen itsenäisyyslinjassa. Kun se enää ei voinut luottaa Venäjän hallituksen tukeen työväenluokan vastaisessa taistelussa se pyrki nyt irrottamaan Suomen

Venäjästä ja etsimään itselleen tukea Saksan imperialis-
mista.

1918
VALLAN-
KUMOUS

Suomen porvaristolla olikin syytä pelätä työväestön kasvavaa voimaa. Vaalitappiosta huolimatta puolueen saama äänimäärä lisääntyi yli 70 000:lla. Sosialidemokraattisen puolueen jäsenmäärä oli jo ylittänyt 100 000 rajan. Ammattijärjestön jäsenmäärä oli jo kesällä 1917 150 000 ja vuoden lopussa lähes 170 000. Työläisten ja maataloustyöläisten lakkotaistelut ja joukkoliikkeet voimistuivat, työläiset olivat porvariston perustamien suojeluskuntien vastapainoksi alkaneet perustaa vuoden 1905—06 tapaan työväenkaarteja. Niitä oli perustettu jo vuoden 1917 keväästä saakka.

Tässä vaiheessa puolue oli jäämässä joukkoliikkeestä jälkeen. Kuvaavaa on, että, vasta syyskuun puolivälissä työväenpuolueen puoluesihteerin sai tehtäväkseen laatia säännöt työväenkaarteille. Myöskin eduskunnassa puolue menetti aloitteellisuuttaan valtalin kaatuessa eduskunnan hajotukseen. Puolue ei kuitenkaan vielä ryhtynyt järjestelmällisesti kehittämään ja suuntaamaan joukkoliikkeitäkään, vaan ne kehittyivät melkolailla puolueesta riippumatta.

Marraskuun 1917 suurlakolle maassamme antoi välittömän syyksen se, että porvaristo yritti kaapata maassa vallan perustamalla kolmimiehisen valtionhoitajakunnan, jolla maahan pyrittiin luomaan eduskunnasta riippumaton toimeenpanovalta. Työväen edustajat osoittivat eduskunnassa, että toimenpiteen tarkoituksena oli toteuttaa maassa porvarillinen vallankaappaus ja monarkistinen hallitusmuoto. Valtionhoitajakunnan vastapainoksi sosialistit esittivät nk. "Me vaadimme" julistuksen, joka sisälsi vaatimuksen valtalin vahvistamisesta neuvotteluteitse neuvostohallituksen kanssa sekä kaikki ajankohtaiset ratkaisua vaativat yhteiskunnalliset kysymykset.

Marraskuun 9. päivänä porvarienemmistöinen eduskunta hylkäsi Me vaadimme-ohjelman. Työväenliikkeen johdossa käytiin keskustelua tilanteesta. Huolimatta siitä, että monet työväenliikkeen johtohenkilöt ja joukot pitivät jo vallankumousta ainoana mahdollisena tienä työtätekevien nä-
län ja työttömyyden torjumiseksi, sen puolesta ei vielä kukaan aktiivisesti toimittu.

"Suomen ammattijärjestön edustajakokous alkoi marraskuun 12. päivänä. Sen keskeisenä kysymyksenä oli elintarvikepuola. Kokouksen mieliala oli vallankumouksellinen, joukkojen toiminnan ja aseistautumisen tarve kävi selvästi ilmi käytetyistä puheenvuoroista. Työväenluokan heikentynyt asema oli luonut tilanteen, jossa joukot vaativat omilta järjestöiltään välittömiä parannuksia asemaansa tarjoten vaihtoehdoksi vallankumousta."⁶

Kun eduskunnan puhemies ei vieläkään ottanut sille Me vaadimme -julistuksen yhteydessä jätettyä kuutta lakiehdotusta käsittelyyn, julisti vallankumouksellinen keskusneuvosto suurlakon alkaneeksi 13. marraskuuta.

Tässä lakossa Suomen työväestö iski vastakkain ennen kaikkea oman maan porvariston kanssa, ja siinä ei loppujen lopuksi ollut kyse vähemmästä kuin vallasta. Elettiin tilanteessa, jossa työtätekevä väestö ei enää halunnut elää entiseen tapaan. Lakko levisi yli maan ja sai heti kärkevän luokkayhteenoton luonteen. "Porvaristo ei vielä tässä vaiheessa tuntenut itseään tarpeeksi vahvaksi käydäkseen avoimeen yhteenottoon työväestön kanssa. Porvareilla oli kyllä jo silloin verrattain laaja suojeluskuntien verkko ja he olivat saaneet Saksasta yli 7 000 kivääriä sekä muita aseita. Mutta aloite oli työväestöllä, joka lakollaan kykeni halvaannuttamaan koko maan liikenteen, jopa hallinnonkin. Suurimmissa työläisvaltaisissa asutuskeskuksissa isännöivät työväen järjestyskaartit, työväen "eduskunnat" tai työväenjärjestöjen neuvostot".⁷

Yrjö Sirola kuvaa suurlakkoa seuraavasti: "Työväki... rupesi vaatimaan vallanottoa... Johdossa kuitenkin ilmeni epärointiä. Ei ollut luottamusta Venäjällä tapahtuneen lokakuun vallankumouksen pysyvyyteen. Oli pelko, että saksalaiset nousisivat maihin, kuten niillä näyttää olleen aikomus, vaikka se, luultavasti lokakuun vallankumouksen takia jäi suorittamatta. Puolueen johto pelkäsi, että työväen valta ei selviäisi finanssi-, elintarvike-, tuotanto- ym. vaikeuksista. Eräänä yönä (marraskuun 18. vasten) Keskusneuvosto pienellä enemmistöllä päätti ottaa vallan, mutta pian se päätöksensä peruutti, huolimatta siitä, että osa ensimmäisessä äänestyksessä vähemmistöön jääneistä... ilmoittivat olevansa valmiit enemmistön johdolla olemaan mukana vallanotossa siinä tehtävässä, mikä heille vain annetaan. Ja niin julistettiin marraskuun 19. päivänä suurlakko lopetuksi. Saavutukseksi jäi se, että eduskunta oli julistautunut ylimmän valtiovallan haltijaksi sekä vahvistanut kunnallis- ja 8-tunnin lait."⁸

Onkin ilmeistä, että työväki ymmärsi selvemmin kuin puolueen johto, ettei lakkoa olisi pitänyt lopettaa, vaan sitä olisi pitänyt jatkaa ja esittää vaatimus suojeluskuntien aseistariisumisesta ja hajoittamisesta. Työväenpuolueen horjunta aiheutti sen, että taistelu lykkääntyi epäedullisempaan ajankohtaan. Tammikuussa 1918 porvaristo katsoi itsensä tarpeeksi vahvaksi ja aloitti taistelun työväestöä vastaan.

7. Antti Hyvönen, Suurten tapahtumien vuodet 1917—1918, Pori 1977, s. 62.

8. Mt., s. 62—63.

Erityisesti lokakuun vallankumouksen jälkeen Suomen porvaristo alkoi kiireesti koota rivejään valtansa turvaamiseksi. Kun vielä vuoden 1917 alussa vain pieni osa siitä ajoi saksalaissuuntaista politiikkaa, oli Saksaan turvautuminen saman vuoden lopussa jo yhdistänyt porvariston tärkeimmät voimat. Suojeluskuntien aseistusta lisättiin Saksasta tulleilla lähetyksillä, jääkärien kotiuttamisesta neuvoteltiin ja saksalaisten maihinnousua oli jo alettu valmistella.

Tammikuun puolivälissä porvaristo sai varustelunsa niin pitkälle, että se hyväksytti eduskunnalla esityksen suojeluskuntien muuttamisesta maan vakinaiseksi armeijaksi. Sen jälkeen luokkayhteenotto oli kiertämätön. Se osoitti, että porvaristo ei aikonut myöntyä työätekevien demokraattisiin ja sosiaaliisiin vaatimuksiin, vaan aikoi viedä väkivalloin oman tahtonsa läpi.

Koko Etelä-Suomi joutui punakaartien valvontaan, mutta Etelä-Pohjanmaata tukialueena käyttäen suojeluskuntien onnistui miehittää Pohjois-Suomi. Se helppous, jolla työväen vallankumous sai voiton Etelä-Suomessa niin kaupungeissa kuin maaseudullakin osoittaa työväen ja torppareiden taistelutaman yhtenäisyyttä ja joukkojen vallankumouksellista valmiutta. Mutta samalla valkoisten menestys talonpoikaiston keskuudessa osoittaa myös edellä mainittua heikkoutta talonpoikaiskysymyksen teoreettisessa ratkaisemisessa. Mannerheimin eteneminen osoittaa erään toisenkin puutteellisesti ratkaistun teoreettisen kysymyksen. Mannerheimin ja porvariston ideologinen offensiivi kansanvaltuuskuntaa vastaan perustui kansallisuuskysymykselle, käydyn sodan kuvaamiselle kansalliseksi vapaustaisteluksi. Asian propagandaluonteen osoittaa Mannerheimin 30.1., heti kansalaissodan alkaessa, "urhoollisille venäläisille sotilaille" antama julistus, jossa hän selitti, että "Suomen tasavallan talonpoikaisjoukot eivät taistele Venäjää vastaan" vaan "tehdäkseen armottoman lopun maan laillista järjestyksestä ja omistusoikeutta uhkaavista huligaani- ja rosvojoukoista".

"Vapaussotaan" ei ollutkaan mitään aihetta, sillä Neuvostohallitus oli jo aikaisemmin tunnustanut Suomen itsenäisyyden ja sitoutunut kotiuttamaan maassamme olleet venäläiset joukot.

Työväenpuolue ei kuitenkaan kiinnittänyt kansallisuuskysymykseen tarpeellista huomiota. Se oli selvästi osoittanut ja ilmoittanut olevansa työväenluokan kansainvälisen solidaarisuuden kannalla, mutta painotti liian vähän sitä, että se ei ole mitenkään ristiriidassa todellisen patriotismin kanssa. Siksi se ei myöskään selvittänyt tarpeeksi oman taistelunsa isänmaallista luonnetta silloinkaan, kun saksalaiset joukot hyökkäsivät sen selustaan. Näin kansal-

lisuuskysymyksestä saattoi tulla pitkäksi aikaa porvariston keskeinen ase talonpoikaiston, keskikerrosten ja sivistyneistön vetämisessä sen liittolaiseksi.

Ei kuitenkaan tule unohtaa sitä seikkaa, että Suomen työväenvallankumouksen tappion ratkaisevana syynä ei olleet työväenpuolueen heikkoudet, vaan se, että saksalaiset hyökkäsivät työtätekevien selustaan ja ratkaisivat voima-suhteen porvariston eduksi. Näin arvioi tilannetta myös silloinen valkoisen puolen johto. Mm. Mannerheim sähkötti Saksaan 20. 3.: "Katson välttämättömän tarpeelliseksi kii-ruhtaa saksalaisen apujoukon tuloa, viivytely kohtalo-
kas!"

Lisäksi on syytä muistaa, että "vanha sosialidemokraat-tinen puolue ei enää luokkasodan loppupuolella ollut sama mikä se oli ollut vallankumouksellisen nousun alkaessa. Se oli saanut arvokasta oppia ja karaistunut taistelujen ankarassa koulussa, mistä punaisten soturien lisääntynyt tai-to ja vallankumousjohdon monet oikeaan suuntaan käyneet toimenpiteet olivat todisteena. Vanhantyyppinen työväen-puolue, jollainen Suomen sosialidemokraattinen puolue oli, oli selvästi muuttumassa uuden ajan, sosialismin puolesta käyttävien ratkaisevien taistelujen aikakauden vallanku-moukselliseksi puolueeksi. Luokkasodan tulikokeessa kehit-tiyivät ja kypsyivät nopeasti ne ainekset, joista Suomen Kommunistinen Puolue myöhemmin perustettiin."⁹

Uudentyyppisen puolueen tarve

Luokkasodan jälkeen vanhan työväenpuolueen vasemmis-tolaisille kävi selväksi, että Suomen työväenluokka tarvitsee uudenlaisen puolueen johtamaan sen taistelua lopullisen päämäärän saavuttamiseksi. Vanha työväenpuolue oli an-siokkaasti johtanut työväen vallankumouksellista liikettä poiketen edukseen useimmista toisen internationaalien puo-lueista, mutta silti siltä puuttui monia niistä ominaisuuksista, jotka mahdollistivat bolshevikkien menestyksen.

Puolueen peruspuutteena voidaankin pitää sen teoreetti-sen tason heikkoutta. Nämä puutteet esiintyivät jopa puo-lueen vasemmistossa. O. W. Kuusinen tilittää: "siltasaare-laiset toki opettivat työväelle tieteellisen sosialismin, marxi-laisuuden alkeita. Mutta he olivat vielä itsekkin marxilaisen opetuksen tarpeessa eivätkä, kuten pian osoittautui, pysty-neet oikein soveltamaan Suomen oloihin Marxin metoodia ja vallankumousteoriaa."¹⁰

Teoreettisen työn heikkoudesta johtuen ei ymmärretty kyllin päättäväisesti ja joukkoja opettaen paljastaa puolueen oikeistosiiven virheellisiä katsomuksia. Tämä johti paitsi

puolueen johdon teoreettiseen heikkouteen myös siihen, etteivät joukot oppineet kylliksi marxilaisuutta. Teoreettisen työn heikkoutta osoittaa myös se, ettei puolue tiedostanut tarpeeksi selvästi omaa rooliaan työtätekevien joukko-taistelun johtajana ja yhdistäjänä, mikä heijastui puolueen löyhässä järjestörakenteessa ja vaikeutti taistelun johtamista avoimen luokkataistelun oloissa.

Tämä kokemus on ajankohtainen myös tänään. Suomen sosialistinen vallankumous on vielä suorittamatta. Siksi huoli oikeasta vallankumouksellisesta teoriasta ja oikeasta vallankumouksellisesta järjestöstä on tulevien voittojemme ensimmäinen edellytys. Pitäkäämme huolta, että vaalimme SKP:n perustajien jättämää perintöä, jonka O. W. Kuusinen muotoili: "Me otimme tämän historian opetuksen huomioon heti vallankumouksen tappion jälkeen siirtyessämme vasemmistososialidemokratian kannalta bolshevismiin kannalle ja perustaessamme elokuussa 1918 Suomen kommunistisen puolueen. Luonnollisesti tämäkin oli vasta ensi askel, mutta päättäväinen askel oikealla tiellä: uuden tyyppisen, todella vallankumouksellisen, kommunistisen puolueen luomiseksi, jonka tulee olla teoreettisesti tietoinen ja kehittynyt, poliittisesti yhtenäinen, organisatorisesti luja, taistelukykyinen ja johtokykyinen."¹¹

11. O. W. Kuusinen, Vuoden 1918 vallankumouksen pääopetus, Kommunisti 1/1978.

Kuinka uskot tulevasi toimeen ilman Soihtua!

Tilaa Soihtu

ja ryhdy Soihdun tilaushankkijaksi!

Soihtu on johtava opiskelija- ja sivistyneistöliikkeen marxilais-leniniläinen teoreettis-poliittinen aikakauslehti, joka on osoittautunut tarpeelliseksi myös puolueaktiiveille ja työläisnuorille. Lehdessä käsitellään mm. politiikan, filosofian, taloustieteen, estetiikan ja humanismin ongelmia.

Hinta on vain 48 mk, jolla saat kuusi lähes sataisivuista ajankohtaista pamflettia vuodessa.

Tilaukset ps-tilille 76269-4; korttiin nimi, osoite ja merkintä "Soihdun tilaus".

Mielipiteitä Soihdusta

Anna Suosalo, puolueaktiivi: "Olen tutustunut Soihtuun jo ennen toista maailmansotaa. Soihdulla oli kiinteä yhteys maanalaiseen SKP:hen. Sillä oli erittäin merkittävä tehtävä fasismin vastaisen ideologian propagomisessa. Meille kommunisteille ja muille edistyksellisille ihmisille se oli ainoa teoreettis-poliittinen julkaisu silloin. Edelleen Soihtu on meille tärkeä. Lehti on asiansa tunteva, ja niille, jotka haluavat tutustua asioihin vielä tarkemmin, ovat artikkelien lähdeviivat hyödyksi."

Pekka Suutari, työläisnuori: "Käytän Soihdun ajankohtaisia artikkeleita apunani tehdessäni alustuksia ja puheenvuoroja. Erityisesti kansainvälisiä kysymyksiä lehti on käsitellyt ansiokkaasti."

Hannu Hernesniemi, opiskelija: "Soihtu käsittelee jokaisessa numerossa maamme ajankohtaista poliittista tilannetta. Esimerkiksi hallituskysymyksestä, tulopoliitikasta ja SKP:n linjasta olen saanut perusteellista tietoa. Opinalaani liittyvät talouspoliittiset artikkelit ovat olleet myös suureksi hyödyksi."

Raportteja

Brzezinskin strategia kapitalismin pelastamiseksi

Prsidentti Jimmy Carterin turvallisuuspoliittinen neuvonantaja Zbigniew Brzezinski on luonut Suuren Suunnitelman koko kapitalistisen järjestelmän tulevaisuuden turvaamiseksi. Visioissaan Brzezinski näkee Yhdysvaltain tehtäväksi yhdistää kehittyneet kapitalistiset maat Pohjois-Amerikan, Länsi-Euroopan ja Japanin kolmikantaisen yhteistyön pohjalta yhtenäiseksi taloudelliseksi ja poliittiseksi liittoutumaksi, joka kykenee vastaamaan raaka-aineita tuottavien kehitysmaiden ja sosialististen maiden esittämiin vaatimuksiin oikeudenmukaisemmasta taloudellisesta järjestyksestä.

Brzezinskin tavoitteena on myös käynnistää sosialististen maiden sisällä "kommunismien eroosio-prosessi", joka pohjautuu taloudellisesti kehittyneimpien sosialististen maiden, kuten DDR:n ja Tšekkoslovakiain entistä tiiviimpään kytkemiseen kapitalistisen järjestelmän taloudellisiin prosesseihin. Erityistä toivoa Brzezinski asettaa myös Jugoslavian ja Romanian kanssa harjoitettavaan taloudelliseen yhteistyöhön.

Brzezinskin kolmikantaisen yhteistyön ennakkoehtona on kaikkien kehittyneiden kapitalististen valtioiden pääomapiirien valmius alistaa toimintansa ylikansallisen elimen kontrolliin. Ylikansallisen pakkopaidan pukeminen on myös Brzezinskin taustaryhmän perustaman Kolmikantakomission perusajatuksena.

Kolmikantakomissio järjesti vuonna 1975 Kiotossa laajan kansainvälisen semi-

naarin aiheesta "Demokratian kriisi", jossa pohdittiin laajasti läntisten demokratioiden hallittavuuden ongelmia. Seminaarin aineisto, joka julkaistiin myöhemmin kirjassa "The Crisis of Democracy" paljastaa selvästi kolmikantaisen pakkopaidan sisällön. Kioton seminaari esitti seitsemän kohtaisen toimenpideohjelman, joka leimaa tällä hetkellä selvästi Yhdysvaltain ulkopoliittisia toimenpiteitä. Kolmikantakomission lääkkeet ovat varsin tuttuja jo EEC:n ja OECD:n suosituksista, mikä käy ilmi seuraavasta Kioton seminaarin suosituslistasta:

1. Tehokkaampi taloudellinen ja yhteiskunnallinen suunnittelu edellyttää ylikansallisten elinten päättäntä- ja toimivalan lisäämistä. Erityistä huomiota kiinnitetään Yhdysvaltain valvomien ylikansallisten rahoituslaitosten, kuten Maailmanpankin aseman vahvistamiseen.

2. Poliittisten johtoelinten aseman vahvistamisessa tähdätään kansallisvaltioissa parlamentaarisen kontrollin vähentämiseen. Kioton kokouksen mukaan "nykyaikaisilla kansanedustuslaitoksilla ei ole tarvittavaa asiantuntemusta säilyttääkseen toimeenpanevien elinten tehokkaan valvonnan." Kolmikantakomission näkemyksen mukaan tulisikin kehittää uusia korporatiivisia hallintoelimiä, jotka tehokkaammin kykenisivät välittämään talouselämän intressit kansallisten hallitusten politiikkaan.

3. Poliittiset puolueet tulisi entistä tehokkaammin saattaa valtiollisen kontrollin piiriin. Puoluerajojen hämärtämisen taustalla on pyrkimys pitäviin yhteiskuntasopimuksiin, jotka vähentävät nopeiden poliittisten suhdannemuutosten vaaraa. Erityisen kriittisenä tilannetta pidetään Länsi-Euroopassa, jossa kommunististen puolueiden kasvava vaikutusvalta nähdään uhaksi koko järjestelmälle. Mikäli esimerkiksi puolueiden rahoitus saataisiin entistä riippuvaisemmaksi valtion rahoituksesta puolueet kytkettäisiin vähi-

tellen irroittamaan jäsenkunnastaan monopolikapitalismin ehdoilla toimiviksi kontrolloiduiksi elimiksi.

4. Joukkotiedotusvälineiden saattaminen entistä tarkempaan kontrolliin on ehdoton edellytys poliittisten prosessien ohjaamiselle. Kolmikantakomissio ilmaisi erityisen huolestuneisuutensa lehtimiesten ja muiden joukkotiedotusvälineiden vaikuttajien irtautumisesta perinteisistä lähtökohdistaan. Voimakkaat ja itsenäiset joukkotiedotusvälineet tulisi saattaa hallitusten välittömään valvontaan.

5. Korkeampi opetus on viimeisten vuosien aikana muuttanut merkittävästi sivistyneistön asemaa ja koostumusta. Niinpä Kolmikantakomissio toteaaakin, että korkeakouluopetuksen nopea laajentuminen "aiheuttaa opiskelijoiden keskuudessa oppositiohenkeä ja vieraantumista". Nämä näkökohdat ovat selvästi ohjanneet mm. OECD:n koulutuspolitiikkaa. Näitä "haittoja" pyritään poistamaan mm. koulutuspolitiikan voimakkaammalla valvonnalla ja yhdenmukaisamisella.

6. Taloudellisen kasvuvauhdin ylläpitämiseksi tulisi kiinnittää huomiota työn tuottavuuden tehostamiseen. Tämä olisi samalla takeena siitä, että ammattiyhdistysliike olisi entistä helpommin kontrolloitavissa. Työn tuottavuuden kohottamiseen liittyy myös kilpailukyvyyn kohottamisen tunnus, jonka alttarille vaaditaan joka maan työväestöä uhrautumaan.

7. Korporatiivisilla hallintoelimillä pyritään koko poliittisen elämän kulku ohjaamaan demokraattisen kontrollin ulkopuolelle.

Erityinen asema demokratioiden hallittavuudessa on taloudellisella kasvulla. Brzezinski katsoo, että ainoastaan 4-4,5 % taloudellisen kasvun oloissa kyetään eri etupiirejä ostamaan siten, että järjestelmän hallittavuus säilyy. Taloudellisen kasvun välineinä käytetään joko kasvavaa inflaatiota tai voimakasta työn

tuottavuuden tehostamista. Näin ollen Yhdysvaltain talouspolitiikan johdonmuokaisena seurauksena on jatkuva työttömyys ja työväestön elinehtojen jatkuva heikkeneminen.

Kolmikantakomission suunnitelmien toteuttaminen edellyttää kuitenkin eri pääomapiirien etujen täydellistä yhdentämistä ja kapitalismin sisäisten luokkaristiriitojen voittamista. Tähän Brzezinskin suunnitelma kaatuu.

Jorma Lindfors

Keskustelua

Sivistys-toiminnan voima

Oheinen keskustelu on jatkoa Jyväskylän ylioppilaslehdessä (14—15/77) ja Soihdunkantajassa (9—10/77) käytyyn keskusteluun. Taus-taksi lyhyesti keskustelun vaiheista: Lähtökohtana oli tovereiden Eero Ojasen ja Toivo Salosen teesi, että opiskelijaliikkeen nykyisten ongel-mien juuret ovat opiskelijaliikkeen teoreettisen itseymmärryksen puut-teissa. Tämän perusteella he katsoi-vat, että ongelmat ovat ratkaista-vissa siirtymällä "puhtaan teorian" tutkimiseen.

Toveri Rovamo puolestaan kat-soi, että opiskelijaliikkeen niin teo-reettisten kuin käytännöllistenkin ongelmien keskeinen juuri on ennen-muuta puutteellisessa kyvyssä rat-kaista oikein teorian ja käytännön keskinäisiä suhteita. Hänen käsi-tyksensä mukaan näistä ongelmista seuraa helposti sekä väärä suhde teoriaan että väärä suhde poliitti-seen käytäntöön.

Kun sitten keskustelu siirtyi teo-rian ja käytännön keskinäisiin suh-teisiin, sovittiin, että keskustelu siirretään Soihdun palstoille, jotta mahdollistuisi perusteellisempi kes-kustelu. Keskustelun vauhdittami-seksi sovittiin, että yhdessä lehdes-sä keskustelua käydään yksi kier-ros. Jatkamme seuraavassa nume-rossa. — Toimitus.

Soihdun parissa viimeisessä numerossa on julkaistu entistä runsaammin keskus-televia puheenvuoroja marxilaisen teo-rian luonteesta, teorian ja käytännön

suhteesta, sivistysteoreettisyydestä ym. Keskustelua on käyty myös muissa leh-dissä. Keskustelu on marxilaisille hyvin tärkeää. Marxilaisuus ei ole valmis sul-jettu teoria, ja sitä on peruskysymyksiä myöten käsiteltävä älyllisesti ja kriitti-sesti, ei uskonkappaleiden tavoin. Siksi tästä keskustelutraditiosta tulee tehdä jatkuva, ja sen tasoa tulee luonnollisesti kohottaa. Älyllinen ja kriittinen keskus-telu ei ole marxilaiselle jotain "käytän-nön toiminnasta" irrallista spekulointia, se on itsessään käytännön toimintaa, marxilaisuuden kehittämistä ja sovelta-mista.

Myös Soihdun palstoilla on esitetty toisilleen vastakkaisia näkemyksiä, joita ei pidä pyrkiä luokittelemaan vain "oi-keassa-väärässä" akselilla. Mielestämme Esa Sirosen artikkeli "Intellektuellin ja työväenluokan suhteesta" (Soihdu 5/1977) ansaitsee edelleen huolellista tutkimus-ta, ei vähiten siinä ilmenevän oikean marxilaisen hengen eli dialektiikan takia. Esan artikkelissa sanottu paljon, enemmän kuin aluksi kentien huomaa-kaan. Se on ehjä kokonaisuus. Tapa, jol-la Ruotsalo artikkelissaan "On opiskel-tava kriittisesti ja tunnollisesti" (Soih-tu 6/1977) irroittaa yksittäisen kohdan Sirosen artikkelista, ei tee jälkimmäiselle oikeutta. Sanoma muuttu jopa päinvas-taiseksi. Tämänkaltaista — marxilaisille varsin yleistä — menettelyä tulisi kä-sittääksemme tunnollisessa keskustelussa välttää.

Käsitlemme tässä artikkelissa eräitä viime aikoina esille nousseita kysymyksiä. Kyseessä on myös eräänlainen esityö laajempaan artikkeliin teorian ja käy-tännön suhteesta. Tämä kysymys näyt-tää kaipaavan huomattavasti lisäpohdis-kelua Rovamon kanssa syksyllä käymä-mme väittelyn perusteella. Kysymystä ei voida ymmärtää ratkaisemalla se kerta-kaikkisesti a priori, "oikein".

Klassisen saksalaisen idealismin henki

1. Vakau mus. Kun ihminen alkaa epäillä olemassaolevan järjellisyttä, hänessä on silloin herännyt itu vakauksen kasvuun. Todellisuus ei jossakin ilmenemismuodossaan tyydytä ihmistä, vaan hänessä herää halu parempaan, asioiden pitäisi olla toisella tavalla. Syntyy siis oivallus ideaalista.

Näkemyks ideaalista ei vielä riitä. On tutkittava ideaalin toteuttamisen ehtoja ja mahdollisuuksia sekä muistettava ideaalin prossiluonne. Kun tuntee todellisuuden kehitysprosseja, tietää ideaalin ehdot ja mahdollisuudet, syntyy varmuus vakauksesta. Syvää vakau musta ihminen kykenee itse tutkimaan, arvioimaan sen oikeellisuutta, mikä antaa lisää subjektiivista varmuutta ja tekee ihmistä tietoiseksi arvoista.

2. Toiminta. Vakau mus, joka ei ilmene toiminnassa, on kuin palamaton lyhty. Onko rohkeutta toimia oman vakauksensa mukaan? Tällä kysymyksellä voidaan "mitata" vakauksen voimaa; sitä voi vielä tämentää: Milloin ja missä tapauksessa ihminen taipuu sosiaalisen paineen, taloudellisten etujen yms. vaatimusten takia? Tieteenkin oikeassa oleminen, erehdykset virheineen ja tietämättömyys ovat tärkeitä, kuitenkin oleellista on: kykeneekö ihminen elämään vakauksensa mukaan, murtuuko hyvinkin tahto vaikeassa paikassa? Onko vakau mus todellisuudessa vain ideaalin tasolla oleva päiväunelma?

Haaveilussa ihmiseltä puttuvat mahdollisuudet vaikuttaa ympäristöönsä siten, että haaveet realisoituisivat työn avulla. Haaveilu liittyy ihmisen kasvamiseen ihmisenä; jos se muuttuu elämän sisällöksi, astutaan erimuotoisiin irrationalistisiin toimintoihin, joita jatkuvasti markkinoidaan erilaisissa pakkauksissa. Yhteiskunnallinen todellisuus tekee haa-

veista yksilön itsensä synnyttämää persoonallista ideologiaa, jonka murtamiseen soveltuu tieto. Rationaalinen toiminta on tietoa arvoista, omista mahdollisuuksista, yhteiskunnallisista voimista ja itse toiminnasta.

Jos ihminen kokee yhteiskuntamme moraalisesti tuomittavana ja hän murttaa ideologiset kahleensa, niin usein herännyt mieli tarttuu toiminnassa yksinkertaisiin ja suoraviivaisiin keinoihin. Siten vain tieto kykenee heräävän vakauksen ohjaamaan rakentavaan työhön ja sosiaaliseen toimintaan anarkismin, fasismin, rikollisuuden, väkivallan, terrorismin ja — toivottomuuden asemesta.

3. Teesi. "Filosofit ovat vain eri tavoin tulkinneet maailmaa, mutta tehtävänä on sen muuttaminen." 11. Feuerbach-teesi on ilmeisesti tunnetuimpia Marx-sitaatteja. Tämä ei ole ihme, sillä sitä voi käyttää vaikkapa terroristisen toiminnan ohjeena. Eikö juuri oikeistoradikalistinen terrorismi pyri toiminnallaan muuttamaan maailmaa? Ehkäpä Marx tarkoittikin teesillään jotain aivan muuta? Näin ollen teesit vaativat välttämättä tulkintaa, niitä ei voi lukea ja soveltaa mekaanisesti.

1845 kirjoitetut teesit ovat uuden maailmankatsomuksen tiivistetty itu, niiden esitysapa ei ole tarkoitettu suurelle yleisölle vaan vain itselleen Marxille ja Engelsille. Teesit eivät myöskään ole tarkoitettu yleispäteviksi. Niiden keskeinen merkitys on kriittisessä suhteessa sen aikaiseen vasemmistohegeliläisyyteen.

Kun on havaittu teeseillä olevan yleispätevää arvoa, vaatii tämä havainto itse asiassa niiden syvällistä tutkimista, minä tarkoitus on selvittää teesien sisältö. On tiedostettava siis, missä hengessä lukee teesejä ja missä hengessä niitä käyttää.

On vulgaaria sanoa, toteuttakaamme

11. Feuerbach-teesi. Eikö juuri J. V. Snellman ole näin tehnyt tai eikö J. K. Paasikiven toiminta valtiomiehenä soveltunut lopultakin ongelmattomasti teesin sisälle, sillä tästähan Urho Kekkosen menestyksellinen poliittinen toiminta kumpuaa. Vai olisiko kysymys siitä, että on lakattava antiikkisten ongelmien ja ajatusten penkominen, lopetettava spekulatio ja ryhdyttävä tekemään vallankumousta?

Vastauksena voisi esittää, että teesi vaatii "puhtaan" teorian harrastamista, sillä muuten ei voida käsitteellistää todellisuutta. Tämähän on tärkeää, jotta voitaisiin todellisuudesta tehdä filosofian mukaista.. (Marx). Tältä pohjalta on luonnollista, että F. Engels katsoo työväenliikkeen olevan klassisen saksalaisen filosofian perillinen (Engels, 1888 viimeinen lause).

4. Sivistys. Vakaumus ilmenee sivistyksenä, vakaumus on edistynyt ja syvenevä prosessi. Se pakottaa ottamaan asioista selvää, tietämätön toiminta on järjetöntä ja vaistonvaraista. Tutkiminen kasvattaa sivistystä ja sivistys taas vuorostaan syventää vakaumusta. Tätä kautta filosofia muuttuu läheiseksi, sen ongelmat alkavat kiinnostaa ja niissä alkaa olla mieltä, opittavaa nykyistäkin elämänmuotoa varten. Kun näin käy, asiat ovat mielestämme hyvin, sillä silloin toteutuu filosofian "käytännöllisyys".

Filosofia ei ole metodien rakentamista erityistieteiden tarpeita varten (kun erityistieteilijät pyrkivät muuttamaan maailmaa) eikä se tutki käytäntöä, jotta filosofia voisi neuvoa poliitikkoja. Filosofian käytännöllisyys on filosofinen sivistys, filosofinen ajattelu, kyky ajatella itse. Kun filosofeja ja edistyksellistä sivistyneistöä alkaa liittyä työväenliikkeen, he äänestävät jopa kommunisteja ja toimivat järjestöissä, niin tätä kautta työväenliikkeen voima kasvaa kovin vä-

hän. Järjestötoiminta ei voi olla filosofisen elämäntavan ainoa normi.

5. Sivistyneistö. Sivistyneistön erikoistehtävänä on sivistyksen vaaliminen. sen jatkuva uusintaminen. Niinpä sivistyneistö omalta osaltaan on vastuussa työväenliikkeen jäsenten ja aktiivien kulturellisesta tasosta, missä määrin heidän toiminnassaan ilmenee sivistys.

Tämä tehtävä on aivan muuta kuin se paljon puhuttu työväenluokan "neuvominen ulkoapäin". Se on kulttuuriperinteen uusintamista ja jatkamista. Sivistys ei saa olla vain esim. luokkataistelun väline, se on itse päämäärä. Sivistys ei ole "käytännölle" vierasta, se itse itsessään on käytännöllistä, mikä ilmeekin yhteiskunnallisessa toiminnassa. Lisäksi on huomattava asian toinen puoli: puolue, opiskelijaorganisaatiot, kunnallisjärjestöt, ay-liike ym. työväenjärjestöt eivät myöskään saa holhota sivistyneistöä, "neuvoa ulkoapäin" sivistyneistölle tämän omaa käytäntöä. Luonnollisesti esim. opiskelijaliikkeellä on suuret ansiot sivistyneistökysymyksen suhteen, mutta niiden yksipuolinen korostaminen kääntää jälleen asian vastakohdakseen.

Yliopistoissa tarjotaan opetusta verrattain tasaisesti vuodesta toiseen. Sen sijaan opiskelijaliike aaltoilee voimassaan ja heikkoudessaan. Ajankohtaiset tapahtumat ja pikkuseikat voivat vaarantaa edistyksellisten tutkijoiden ja opettajien olemassaolon yliopistoissa tai estää heitä etenemästä urallaan. Jos opiskelijaliike holhouksellaan ja omalla toiminnallaan mahdollistaa tämännäköisen syrjimyksen ja syrjäyttämisen, tehdään paha virhe. Vain asianomaiset itse voivat tietää, mitä he voivat tehdä asemassaan, kenellä on reaalinen valta ja miten sitä käytetään. Missään mielessä kysymys ei ole alistumisesta tai marxilaisuuden kätkeymisestä.

Opettajien ja tutkijoiden päätehtävä

on turvata kulttuurin jatkuva uusintaminen, ja kysymys on missä määrin he ovat kehityksen etummainen voima, miten he täyttävät edistyksekkyyttä vuosien saatossa ja uusien opiskelijapolvien kasvattamisessa.

V. I. Lenin

Hiljattain ilmestyivät suomeksi "Valitut teokset" (10 osaa) ja muutama johdatus Leninin keskeisiin teoksiin. Ehkä tämä on lisännyt Leninin ajankohtaisuutta. Yllättävästi vaikkakin ymmärettävästi on esille otettu hänen 24-vuotiaana kirjoittama teos "Mitä ovat 'kansan ystävät' ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?". Teos on saavuttanut jossain tapauksissa teoreettisen ja filosofisen auktoriteetin aseman. Jotta tämä on ollut mahdollista, on täytynyt unohtua teoksen erityisintressit ja suorittaa reflektioimatonta siteeraamista.

Ajattelulle on haaste pyrkiä hahmotamaan Leninin tuotanto kokonaisuutena joka muodostuu erilaisista ja keskenään ristiriitaisista aineksista, ja joka katkee sisäänsä jännitystä ja ajattelun etsimistä.

Leninin kirjoituksia luettaessa on osattava ottaa huomioon kunkin kirjoituksen intressi ja useiden niistä erityinen poleeminen luonne. "Materialismi ja empiriokritisismi" -teos on toisinaan kohotettu jopa marxilaisen filosofian perusteokseksi. Leninin itsensä mielestä kyseessä on vain joukko pikamerkinlöjä. Päiväpoliittisista tarpeista lähtevä argumentointi vuosisadan vaihteen uuskantilaisia vastaan ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi Kantin filosofian kritiikiksi ja turha sitä on sellaisena lukeakaan. Tämä ei tietenkään tarkoita, ettei kyseisellä teoksella ole merkitystä nykyäänkin Kysymys on myös Leninin kohdalla siitä, missä hengessä todellisuutta tarkastellaan. Samoin kirjoitus "Mitä on tehtävä" on terävä analyysi poliittisesta tilanteesta, mutta sen tieteellinen ja filosofinen

merkitys on toinen asia. Tuskin sitä ainakaan filosofian perusteosten joukkoon voi lukea.

Ei voida osoittaa tätä tai tuota teosta, josta Leninin filosofiset teokset löytyvät "väärentämättöminä" ja "oikeina". Myöskään hänen filosofista ajatteluaan ei pidä erottaa hänen muusta ajattelustaan ja toiminnastaan. Silti sanomme, että löytöretket Leninin filosofiaan olisi suunnattava ennen muuta "Filosofian vihkoihin". Tähän asti ne usein ovat näyttäytyneet pelkkinä muistiinpanoina tai outona, käsittämättömänä ajatuksen muurina. Onneksi Kasymzanovin "Johdatus Leninin filosofian vihkoihin" (Edistys 1977) nyt auttaa suomalaista lukijaa pääsemään kiinni tähän varsin vaikeaselkoiseen teokseen.

Filosofian vihkoista löytynee outoja ajatuksia, jotka eivät tunnu sopivan useisiin Lenin-sitaatteihin, ja joiden merkitys on ristiriidassa monien tulkintojen kanssa sikäli kuin merkitys kirkastuu. Kuitenkin Lenin vasta Filosofian vihkoissa valitsi tutkimuskohteekseen dialektiikan, jota hän kutsui marxilaisuuden ytimeksi. Tässä piilee teoksen tärkeys. Se pohti marxilaisuuden suhdetta Kantiin ja Hengeliin, tuo sen esiin ongelmana.

Ja juuri näitä asioita meidänkin on pohdittava, jotta vähitellen ymmärryksemme muuttuisi dialektiseksi ja kykenisimme toimimaan marxilaisesti.

"Aforismi: Ei voida täysin ymmärtää Marxin 'Pääomaa' ja varsinkin sen I lukua tutkimatta ja käsittämättä Hegelin k o k o logiikkaa. Niin muodoi yksikään marxilainen ei ole ymmärtänyt Marxia 1/2 vuosisadan kuluttua!" (Lenin, Teokset osa 38, s. 144).

Paljon on vettä virranut Tourujoessa Lenininkin jälkeen. Olisikohan Leninin ymmärtäminen puuttavissa vastaavan aforismin muotoon?

Teoriako käytäntöä?

Kun jatketaan keskustelua teorian ja käytännön ongelmista, on hyvä palauttaa mieleen ongelman keskeisyys. Leninin puolue-teorian perusajatushan on, että kommunistinen liike on olemukseltaan tieteellisen sosialismin teorian ja työväestöjen joukkotaistelun, teorian ja käytännön yhdistämistä. Tätä keskeistä ajatustaan ja siitä seuraavia johtopäätöksiä Lenin analysoi teoksessaan "Mitä on tehtävä?". Mikäli pidämme Leninin ajatusta oikeana, on selvää, että oikea käsitys teoriasta, käytännöstä ja niiden keskinäisyydestä on välttämätön myös kommunistiselle opiskelijaj- ja sivistyneistöliikkeelle. Ilman sitä on mahdotonta saada oikeaa kuvaa liikkeen luonteesta, tehtävistä ja merkityksestä.

Nämä puheenvuorot tietysti käsittelevät vain teorian ja käytännön suhteen filosofisia perusteita, eivät itse ongelman välitöntä ratkaisua, mutta kokonaisuus on hyvä olla mielessä.

Tähdättiinkö Feuerbach-teesillä ensisijaisesti maailman vai filosofian muuttamiseen?

Käsittäakseni toverit Ojanen ja Salonen vaihtavat Marxin 11. Feuerbach-teesin ajatuksen toiseksi tavalla, joka todellakin tekee vulgaariksi toteamuksen "toteuttakaamme 11. Feuerbach-teesi". On totta, että Snellmanin, Paasikiven, Kekkosen tai terroristin toiminta muuttaa maailmaa, mutta Marx ei teesissään puhukaan toiminnan ja maailman muuttamisen yhteydestä, tai vain yleisessä muodossaan aseta tehtäväksi maailman muuttamista, vaan hän kritikoit sitä aikansa filosofian piirretti, että se oli irrallaan maailman

muuttamisesta ja puutteidensa vuoksi se oli irrallisuuteen tuomittukin. Hän kritikoit sitä, että teoria (filosofia) ei silloin kyennyt hahmottamaan tietä kumoukselliseen käytäntöön.

Asian täsmentämiseksi lähtekäämme siitä, mistä Marx aloittaa teesinsä. Hän kirjoittaa 1. teesissään: "Kaiken tähänastisen materialismin... perusvika on siinä, että esinettä, todellisuutta, aistimaailmaa tarkastellaan vain objektin tai havainnon muodossa, mutta ei inhimillisenä aistitoimintana, käytäntönä, ei subjektiivisesti. Sen vuoksi on käynyt niin, että päinvastoin kuin materialismi idealismi kehittäit toimivaa puolta, mutta vain abstraktisti..."

Mutta koska idealismi kehittäit toimivaa puolta "abstraktisti" ja materialismi ei silloisessa muodossaan myöskään kyennyt toimintaa erittelemään, ei ollut olemassa filosofiaa, joka olisi adekvaatisti kyennyt haltuunottamaan maailmaa totaliteettina, jonka olennainen osa on maailmaa muuttava inhimillinen toiminta. Siten teoreettisten heikkouksiensa vuoksi molemmat filosofian pääsuuntaukset jäivät vain selittämään maailmaa, kuten Marx viimeisessä teesissään toteaa.

Marxin kritiikin pääajatuksena oli hahmotella suunta materialismin rajoittuneisuuksien poistamiseen ja tehdä mahdolliseksi se, että siitä voidaan kehittää filosofia, joka kykenee haltuunottamaan maailman ja inhimillisen toiminnan yhtenä totaliteettina.

Jos tämä näkemys Marxin teesien luonteesta pitää suurin piirtein paikkansa, ei suinkaan ole vulgaaria sanoa, että "toteuttakaamme Marxin 11. Feuerbach-teesi", kuten totesin Juha Järvisen kanssa käymässäni keskustelussa (Soihtu 5/1977). Totesin silloin, että objektiivisesti ottaen Lenin vei pääpiirteissään loppuun Marxin asettaman tehtävän hahmottelemalla teoreettisessa perinnössään sillan dialektis-materialistisen filosofian ja käy-

tännön politiikan välille. Mutta vaikka yhteys objektiivisesti onkin leninismin muodossa olemassa, on hiukan eri asia onko se kaikin puolin meidän tässä ja nyt. Meiltä se vaatii tässä ja nyt vallankumouksellisen teorian ja opiskelijajäsenistön liikkeeseen kaikinpuolisen käytännöllisen toiminnan yhdistämistä. Se vaatii työtä aina teorian syvällisestä omaksumisesta ja kehittämisestä käytännön poliittisen tunnuksen muotoilemiseen ja joukkoliikkeeseen osallistumiseen saakka, ei siis vain "puhdasta" teoriaa, mikä ikuistaisi teorian ja käytännön irrallisuuden.

Teorian ja käytännön käsitteistä

Tovereiden kirjoituksen toinen ongelma on, että he koko ajan puhuvat teorian ja käytännön suhteista määrittelemättä koskaan käsitteitä riittävällä tarkkuudella. Esimerkiksi "käytäntö" saa aivan ilmeisesti useita erilaisia merkityksiä. Välillä sitä käytetään lainausmerkeissä, välillä se tuntuu olevan pelkän poliittisen pragmatiikan synonyymi jne. Siksi käsitteiden täsmäntämiskehoituksen ohella kaksi kysymystä:

— Ovatko toverit kanssani samaa vai eri mieltä siitä, että teorian ja käytännön välisessä suhteessa on yleisessä mielessä kyse todellisuuden subjektiivisen heijastuksen — teorian — ja ihmisen maailmaa muokkaavan aistimellisesineellisen toiminnan — käytännön — suhteesta, kuten Soihdunkantajassa (10/1977) tovereille kirjoitin? Jos näin on, ei filosofia tai sivistys ole itsessään käytäntöä, vaikka ne ovatkin subjektiivista toimintaa. Ylipäätään luulen että tovereiden oleellinen heikkous on siinä, että he sivuuttavat kokonaan subjektin ja objektin sekä tajunnan ja materian välisen dialektiikan pohtimisen teorian ja käytännön suhteita pohtiessaan.

— Edellisen perusteella kysyisin, mi-

ten toverit suhtautuvat omalla kohdallaan Marxin Feuerbachin kohdistamaan kritiikkiin siitä, ettei hän "käsittä inhimillistä toimintaa esineelliseksi toiminnaksi", että hän siksi pitää "tosi-inhimillisenä ainoastaan teoreettista toimintaa, kun taas käytäntöä hän tarkastelee ja panee merkille vain sen likaisen juutalaisessa ilmenemismuodossa. Siksi hän ei käsittä 'vallankumouksellisen', 'käytännöllis-kriittisen' toiminnan merkitystä." Nähdäkseni tämä käytännön tarkastelu "likaisen juutalaisessa" muodossa tulee hyvin lähelle tovereiden käsitystä käytännöstä "poliitikkojen" valtakuntana, joka ei kuulu filosofeille, ja filosofian poispeisemisestä Leninin teoksesta "Mitä on tehtävä". Se teos ei tietenkään ole filosofian perusteos, mutta ehkä se sittenkin on mestarillisesti sovellettu a dialektiikkaa.

Rohkeampaan ja täsmällisempään keskusteluun

Toverit lähtevät liikkeelle keskustelun merkityksen painottamisesta ja vaativat sitä käytäväksi älyllisesti ja kriittisesti. Tällöin herää kysymys, mihin tarvitaan vihjauksia ja hämää viittauksia. Muutama esimerkki:

— Miksi ei sanota edes suurinpiirtein mitä vikaa on Leninin "Kansan ystävisä"? Kuka, missä ja millä tavalla sitä on väärinkäyttänyt? Mikä epäluulon herättämisen aihe Leninin ikä on?

— Kuka on joskus väittänyt, että järjestötoiminta on filosofisen elämäntavan ainoa normi?

— Minkä Esa Sirosen ajatuksen Ruotsalo vääristelee ja miten?

Kysymykset sinänsä eivät ole kovin olennaisia, mutta ongelmia ratkova ja eteenpäin suuntautuva keskustelu on mahdollista vain avoimen ja täsmällisen keskustelun avulla.

Pertti Rovamo

Arvot ovat teoriaa ja käytäntöä

Olemme saaneet sisällyksellisesti purevaa kritiikkiä. Tämän sulatus vaatii aikaa, ja siksi jätämme vastaamatta osaan väitteistä ja kysymyksistä. Seuraavassa käsittelemme lyhyesti joitakin toveri Rovamon esille ottamia seikkoja, minkä jälkeen etsimme uutta muotoa joillekin ajatuksillemme.

A. V. I. Lenin. Lenin oli ihminen ja ihmisenä hänen ajattelunsa kehittyi, hän kasvoi tehtävissään ja kykeni realisoimaan arvojaan. Siten on jopa järkeä puhua "nuoresta Leninistä", vaikka V. I. Lenin on yksi. Ja juuri siksi Filosofian vihkot ovat tärkeitä. Puhenvuorossamme sanomme ymmärtäksemme juuri sen, mikä pitää sanoa. Tarkoituksemme ei ole esittää Lenin-tutkimusta.

B. Esa Sirosen artikkeli (Soihtu 5/77). Pysymme väitteissämme. Jotta ei syntyisi spekulointia, pyydämme, että toveri Ruotsalo muokkaisi puheenvuoroksi Soihdussa 6/77 sivulla 65 esittämänsä näkemykset.

C. Heijastusperiaate. Toveri Rovamo asettaa meille kysymyksen: Heijastaako teoria käytäntöä? Sitä se tekee, mutta ongelma ei olekaan tässä. Meitä ei varmaankaan tulla moittimaan siitä, että esittämämme teoreettiset katsomukset eivät heijasta käytäntöä, vaan siitä, että teoria, jota pyrimme edustamaan, heijastaa käytäntöä, joka ei ole työväenluokan etujen mukaista, so. joka on porvarillista. Heijastusperiaatteen sellaiseen ei sisälly mitään kriteeriä, jonka avulla voisimme ratkaista, mikä heijastus on oikea ja mikä väärä. Tämän asian ratkaisu tapahtuu väistämättä myös teoreettisin perustein, pelkkä käytännöllä todistaminen ei riitä. Siksi täytyykin

käydä alituista teoreettista keskustelua siitä, mikä toimintatapa kulloinkin on oikea.

D. Filosofit ja politiikka. Terävöitämme ajatustamme: järjestötoiminta ei sovellu laisinkaan filosofisen elämäntavan normiksi. Sen sijaan filosofin elämäntehtävä voi saada sisältönsä järjestöissä. Olettakaamme seuraavanlainen tapaus: Työväenluokan järjestö on kollektiivisesti tehnyt jostakin asiasta tilannearvioinnin, josta järjestöön kuuluva filosofi tai muu tieteenharjoittaja on eri mieltä. Mikäli järjestö tällöin erilaisin sanktioin estää poikkeavan käsityksen esittämisen järjestön sisällä leimaten sen epätieteelliseksi, porvarillisuuden jäänteeksi tms., vaikka ko. tieteenharjoittaja pitää sitä tieteellisesti kestävämpänä, menettää tieteellinen sosialismi tiedeluonteensa eli käytäntö määrää teorian. Vielä täydellisemmin tiedeluonne murenee, kun tieteenharjoittaja mukautuu järjestön tahoon seuraamusten pelosta.

"Ihmistä, joka pyrkii sopeuttamaan tiedettä sellaiseen näkökantaan, joka ei ole peräisin itsestään tieteestä (kuinka tämä erehtyneekin) vaan ulkopuolelta, näkökantaan, jonka sanelevat tieteelle vieraat ja sille ulkoiset edut, sellaista ihmistä sanon 'alhaiseksi'."

Jotta tätä Marxin ajatusta ei käsitettäisi harkitsemattomaksi lipsahdukseksi, on syytä tutustua esimerkiksi Kasymzanovin teoksen loppulukuun, josta kaksi poimintaa sivulta 145:

"On sanottava, että Lenin koko elämänsä ajan taisteli käytännön ensisijaisuuden (teoriaan nähden) suoraviivaista ja pintapuolista tulkintaa vastaan, pelkästään päivän muodista tai konjunktuurista johtuvaa käytännön palvontaa vastaan. Hän piti käytäntöä yhteiskunnan aistimellis-käytännöllisen toiminnan kokonaisuutena, jota on tarkasteltava yhteiskunnan vallankumouksellisen kehi-

tyksen perspektiivissä, ts. syvällisesti har-
kitun teorian suuntaamana."

"Leninin käsitys filosofian yhteydestä
elämään, käytäntöön edellyttää varsi-
naisten filosofisten ongelmien
luovaa syvällekaivua käsittelyä. Ilman si-
tä filosofia voi jäädä tuottamattomaksi
juuri käytännön kannalta."

Puhtaan teorian kielto: teo-
riaa on jo käytännössä ja teoriassa on
aina käytäntöä. Toveri Rovamo kysyy vä-
liotsikossaan: Tähdättiinkö Feuerbach-
teeseillä ensisijaisesti maailman vai filo-
sofian muuttamiseen? Hän itse ei selvä-
sti vastaa tähän kysymykseen, mutta le-
ninismiin viitattaessa hän näyttää pitä-
vän maailman muuttamista teesien ensi-
sijaisena tehtävänä.

Selväähän on, että viime kädes-
sä teesit on tarkoitettu maailman muut-
tamiseen, mutta entäpä ensisijaises-
ti? Mielestämme ne ensisijaisesti täh-
täävät filosofian muuttamiseen ja vasta
tämän kautta eli toissijaisesti maailman
muuttamiseen. Tämän paljastaa jo se, et-
tei Marx tarkoittanut teesejään julkaista-
vaksi. Teesien maailmaa muuttava mer-
kitys tulee mahdolliseksi ainoastaan ni-
iden maailmankatsomusta muuttavan mer-
kityksen kautta. Tämän käsityksen voi
johtaa myös siitä ansiokkaasta tavasta,
jolla Rovamo käsittelee teesien luonnetta
em. väliotsikon alla: Sitä ei kuitenkaan
enää voi johtaa siitä tavasta, jolla toveri
Rovamo ymmärtää leninismiin. On kuin
kirjoituksen keskiosa olisi kirjoitettu
päinvastaisessa hengessä kuin alku- ja
loppuosa.

Vaatus: "Toteuttakaamme Marxin
11. Feuerbach-teesi" on tosiasialli-
sesti samansisältöinen kuin vaatimus:
'Muuttakaamme maailma, alkäämme selit-
tääkö sitä.' Se ignoroi filosofian eli
maailmankatsomuksen muuttamistehtävän,
joka mielestämme oli ensisijaista, ja oh-
jaa maailmaa muuttavan toiminnan niihin
uomiin, jotka olemassaoleva järjestökäy-

täntö on uurtanut. Siten tämä vaatimus
ei kannusta olemassaolevien järjestöjen
toimintatapojen kriittiseen arviointiin, it-
seymmärrykseen. Tämän vuoksi se juuri
on vulgaari merkityksessä arkipäiväinen,
jokapäiväisiä toimintamalleja vahvistava.

Marxin täytyi aikanaan asettaa filoso-
fian muuttaminen tehtäväkseen, koska
tuolloin ei ollut olemassa filosofiaa, joka
olisi kyennyt hahmottamaan tien maail-
man muuttamiseen. (Eihän kyse ole mil-
laisesta muuttamisesta tahansa, kuten Ro-
vamo oikein huomauttaa.) Tarkemmin
sanottuna: ei ollut filosofiaa, joka olisi
antanut aseita maailman muuttamiseksi
työväenluokan haluamaan suuntaan.

Kun tällä hetkellä esitetään vaatimus
11. teesin toteuttamisesta oletetaan sa-
malla, että nyt tuo filosofia on olemassa.
Tämän oletuksen Rovamo tekee: le-
ninismissä meillä on oikea käsitys teo-
riasta, käytännöstä ja niiden keskinäis-
suhteesta valmiina esineenä, vaikkakaan
meillä ei olisi tätä esinettä kaikin puo-
lin tässä ja nyt. Tämä on kaunis myön-
nytyk, mutta juuri tällaisessa käsitykses-
sä ilmenee pahimmanlaatuinen teorian ja
käytännön irtirepäiseminen: oikea teoria
irroitetaan vääristä tulkinnoistaan eikä
sitä lasketa näihin syypääksi. Teoria, täs-
sä tapauksessa ns. leninismi, on abstrak-
tio, sitä ei ole olemassa. Todellista teo-
riaa ovat tämän abstraktion tulkinnat ei-
kä tulkinnoista puhdasta teoriaa ole ole-
massa. Ainoastaan tästä näkökulmasta
voivat teoria ja käytäntö olla yhtä, eivät
mistään oikean teorian soveltamises- tai
hyväksikäyttöaspektista.

Eero Ojanen, Toivo Salonen

Marxismi-leninismien määrittelyä

Oheinen Vesa Oittisen puheenvuoro liittyy Soihdu 4 ja 5/1977:ssä käytyyn "marxismi"- ja "marxismi-leninismi"-käsitteiden sisällöstä ja keskinäisiin suhteita koskevaan keskusteluun.

Oittinen tarkastelee ongelmia, jotka liittyvät mainittujen käsitteiden sisällölliseen määrittelyyn. Hän teesinsä, että "marxismi on ajattelua, joka kuvastaa työväenluokan adekvaattisia etuja" tuo keskusteluun erään uuden näkökulman pohdittaessa miksi kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä on yleisesti vakiintunut käsitys siitä, että leninismi on kapitalismista sosialismiin siirtymisen aikakauden marxilaisuutta ja miksi se on marxilaisuuden uusi kehitysvaihe.

Oittisen luokkakykentöjä painottava näkökulma kytkee "marxismi" ja "marxismi-leninismi"-käsitteistä käydyn keskustelun siihen oleelliseen kysymykseen, että vasta Leninin uusissa historiallisissa oloissa tekemät keskeiset teoreettiset löydöt mahdollistivat työväenluokan perusetujen toteuttamisen. Vastat ne mahdollistivat kapitalismista sosialismiin siirtymisen ja ryhtymisen sosialismin rakentamiseen. Näin ollen se seikka, että leninismi on loogiselta rakenteeltaan aitoa marxilaisuutta, ei tee leninismiä käsitteen käyttöä turhaksi. — Toimitus.

Soihdun palstoilla on käyty keskustelua marxismin ja marxismi-leninismien käsitteiden sisällöstä. Sen kuluessa on keskusteltu muutamia kiintoisia seikkoja,

joista minunkin tekisi mieli sanoa sananen.

Ennen kaikkea: marxismi-leninismien määrittely. Mitä se on? Järvinen kirjoittaa: "Mitä sitten tulee marxismi-leninismiin, niin minun on vaikea hahmottaa, mitä se todella täsmällisesti sisältää". Tämän jälkeen hän esittää joukon marxilaisuuden yleisiä tunnuspiirteitä. Se on "yleinen rationaalisuuden muoto", sille on ominaista "tiedon historiallisuuden teoria", ja lisäksi siihen sisältyy "olemisen ja pitämisen suhteita, se edellyttää objektiivisten arvojen olemassaoloa". Lopuksi marxismilla on myös tiedon pätevyyden kriteeri, käytännön käsite. Lopuksi Järvinen päätyy tulokseen, että "Leninin lisääminen Marxin perään on tarpeetonta", koska kummatkin edustivat loppujen lopuksi yhtä ja samaa maailmankatsomusta.

Pitää paikkansa, että luetellut tunnusmerkit ovat kaikki marxismille ominaisia. Mutta ehkä käytännön käsitettä luokunottamatta yksikään äskeisistä piirteistä ei ole ainoastaan marxismin yksityisomaisuutta. Tiedon historiallisuuden, sen kehittyvän ja muuttuvan luonteen tajusi jo Hegel. "Objektiivisista arvoista" ovat puhuneet miltei kaikki esimarxilaiset materialistit. Hobbes esimerkiksi katsoi, että itsesäilytysvietti on ihmisessä ensisijaista ja hän johti muut arvot siitä. Käytännön käsitteen ituja löytyy helposti klassisesta saksalaisesta filosofiasta.

Voisin jatkaa ja osoittaa, että marxilaisesta ajatteluperinteestä on hyvin vaikea löytää tiettyä erityistä "differentia specifica", joka erottaisi sen kaikista muista ajatteluperinteistä. Olisiko se ehkä dialektiikka? Ei, sillä on olemassa myös idealistista dialektiikkaa. Tai materialismi? Ei, sillä on olemassa suuri määrä erilaisia ei-marxilaisia materialisteja.

Marxismia on ilmeisesti tarkasteltava tiettyä kokonaisuutena. Siinä ei ole dialektiikan "elementtejä", materialismin ja tiedon historiallisuusperiaatteen "elementtejä", vaan se on dialektista ja historiallista materialismia, yhtenäisesti ja jakamattomasti.

Mutta nyt nousee kysymys; mikä on se seikka, joka saa nämä eri ainekset, ihmisajattelun historian kuluksa kehitellyt dialektiikan, materialismin, tiedon historiallisuusperiaatteen jne. ideat yhdistymään yhtenäiseksi marxilaiseksi teoriaksi?

Vastaus ei ole looginen, vaan historiallinen: työväenluokan synty. Ei ole mitään loogista, ajattelun immanentin kehityksen sanelemaa syytä siihen, että syntyy sellainen ajattelutapa kuin marxilaisuus. Filosofianhistoriansa lukee tietävät, miten Hegelin koulukunta hajosi mestarin kuoleman jälkeen. Hegelin perinne ei kehittynyt millään loogisella välttämättömyydellä marxismiksi, vaan siitä syntyi lukuisia keskenään kilpailevia suuntauksia. Irrationalistinen uushegeliläisyys ajautui jopa myöhemmin fasistisen ideologian välittömään läheisyyteen.

Nuori Marx aloitti uransa Hegelin spekulatiivisen dialektiikan kritiikillä. Suomentamassani Nikolai Lapinin kirjassa "Nuori Marx" kuvataan yksityiskohdistaisesti tätä prosessia. Välittömänä kannustimena esimerkiksi Hegelin oikeusfilosofian kritiikkiin oli Marxilla Moselin laakson talonpoikien aineellinen kurjuus. Marx halusi puolustaa talonpoikien etuja maanomistajia vastaan ja kritikoiti ajattelua, joka asettui omistavien luokkien intressien teoreettiseksi perusteluksi. Tämä määräsi kritiikin suunnan.

Moselin laakson talonpoikien etujen puolustaminen oli luonnollisesti vain marxismin syntyhetkeen ajoittunut konkreettinen yksityistapaus. Mutta tähän "tapaukseen" sisältyy myös koko myöhem-

män marxismin ydin. Marxismi on ajattelua, joka kuvastaa työväenluokan etuja adekvaatisti. Toisin sanoen — marxismia ei kannata määritellä luettelemalla sen erilaisia tunnusmerkkejä: dialektiikkaa, käytännön käsitettä, poliittisen taloustieteen kritiikkiä jne., vaan ainoastaan siten, että se on proletariaatin luokaintressien adekvaattinen heijastus.

Hegelin filosofia, Ricardon poliittinen taloustiede ja ranskalainen utopistinen sosialismi olivat niitä konkreettisia, annettuja seikkoja, joista marxismi lähti liikkeelle. Ne muodostavat todellakin marxismin "kolme lähettä ja perusosaa". Mutta ne ovat samalla marxismin konkreettista sisältöä ja ne ovat tavallaan "satunnaisia" siinä mielessä, että juuri ne olivat 1840-luvun tilanteessa tarjolla kun Marx ja Engels alkoivat kehittää työväenluokan maailmankatsomusta. Entäpä jos Marx olisikin pikkupoikana kaatunut rappusissa ja taittanut niskansa? Ehkäpä silloin Hegelin kritiikillä olisi paljon vähäisempi osuus työväenliikkeen nykyisessä aatemaailmassa?

Jos marxilaisuus halutaan määritellä pelkästään ideasisältönsä mukaan ottamatta huomioon sen luokkakykentöä, yhteyttä työväenluokan taisteluun, tulee kovin ongelmalliseksi, miten suhtautua sellaisiin virtauksiin, jotka sanoissa ovat marxismia, teoissa taas kaikkea muuta. Otan esimerkiksi maolaisuuden. Sille on tyypillistä juuri "verbaalisen tason" marxismi, jatkuva toimien perustelu jollakin irrallisella (ja vulgarisoidulla) Lenin-sitaatilla tai marxilaisuuden perusväittämällä. Teoissaan ja toimissaan maolaiset kuitenkin menettelevät syvästi työväenluokan etujen vastaisella tavalla, sekä kansainvälisellä tasolla. Olisiko maolaiset luettava marxilaisen "tradition" puitteisiin sanojensa ansiosta? Eikö ole pikemmin niin, että teot, toiminta määrää, kuka on marxisti, kuka

ei? Ja vastaavasti: marxismin aatesisällössä on ratkaisevinta, että se kuvastaa oikein, adekvaatisti, proletariaatin etujn, ei pelkkä muodollinen, "antehistoriallinen" ideoiden keskinäinen yhteys.

Nuori Lukács sanoi kerran, että marxilainen on vain se, joka tunnustaa dialektisen metodin. Kaikki yksittäiset toteamat marxilaisen teorian sisällä voitaisiin Lukácsin mielestä ilman vahinkoa vaihtaa toisiin, kunhan marxismin "ydin", dialektiikka säilyisi. Tässä ajatuksessa on kieltämättä tietty perä, mutta myös varsin vakava virhe: pelkästä dialektisesta metodista sinänsä on varsin vähän hyötyä. Kyse on sen käytöstä, soveltamisesta, yhteydestä luokkaetuihin.

Vesa Oittinen

Pitäisikö yyä:sta luopua

Onko yleinen ja yhtäläinen äänioikeus väärä tunnus tieteen autonomian kannalta? Johtaisiko YYÄ tieteen alistamiseen puoluepolitiikoinnille, opiskelijapoliittiselle nuhjauskelle? Olisiko kolmikanta sitenkin "vaarallista YYÄ:tä" turvallisempi vaihtoehto? Näin kysyvät Eero Ojanen ja Toivo Salonen Jyväskylän Ylioppilaslehdessä 1—2/78.

Yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden tunnus esitettiin 60-luvun lopulla epäilemättä radikaalina valtatunnukseksi, vaatimuksena jonka avulla taantumuksellinen professorivalta piti kerta kaikkiaan musertaa korkeakouluissa. Ojanen ja Salonen eivät voi hyväksyä tätä "valtopoliittista" näkökulmaa, heidän mielestään se tekee väkivaltaa itse tiedeyhteisölle. Siksi he lopulta hylkäävät myös YYÄ-tunnuksen.

Mutta mistä näkökulmasta edistyskellinen liike ja marxilaiset tänä päivänä tarkastelevat hallinnonuudistustunnuksiaan? Eikö tunnukset ole asetettava sekä demokraattisen liikkeen etenemisen, että tieteen näkökulmasta — täsmällisesti sanoen tieteen ja edistyksen liiton näkökulmasta. Jos hylkäämme tieteen, menetämme käsityksen korkeakoulujen erityisluonteesta, käsityksen marxismi-leninismistä tieteenä; jos taas hylkäämme edistyksen näkökulman, menetämme tieteellisen käsityksen yhteiskunnan ja yhteiskunnallisen taistelun luonteesta, tieteen yhteiskunnallisesta käytännöstä.

Unohdettu edistys

Ojanen ja Salonen aloittavat kuvailemalla metodiaan: "Konkreettisessa ana-

lyyssissä yritetään analysoida asiaa joka taholta, kaikissa yhteyksissään, joita sillä todellisuudessa on eikä yhteyksistään irroitettuna."

Juuri tätä ehtoa kirjoittajat itse eivät täyty ollenkaan: he eivät tarkastele tunnuksia demokraattisen liikkeen, yhteiskunnallisen taistelun kannalta, luokkakanalta. "Koko tähänastisen yhteiskunnan historia on ollut luokkataistelujen historiaa", toteavat jo Marx ja Engels Kommunistsissa Manifestissa.

Miten kirjoittajilta unohtuu kapitalistisen yhteiskunnan todellisuus? On latteata ja virheellistä väittää, että tieteellinen keskustelu ja tieteelliset riidat pelkistyivät puoluepoliittiseksi taisteluksi, että tieteellistä yhteisöä määräisivät puolueiden raja-aidat, toteavat kirjoittajat aivan oikein — mutta absolutisoivat oitis tämän kritiikkinsä. He päättävät hylätä koko häiritsevän yhteiskunnallisen taistelun ottamalla metodiseksi lähtökohdakseen "ideaalin tiedeyhteisön" käsitteen. Tälle ideaalille on ominaista, että "käytetään hallinnollista valtaa mahdollisimman vähän", siellä ratkaisee "argumentoinnin paremmuus, ei pelkkä valta".

Kukaan ei voi olla tuntematta myötätuntoa tätä ideaalia, mystistä akatemiasa kohtaan. Mutta sanokaapa, miten sinne mennään? Kapitalismissa korkeakoulujen tehtävänä on toki porvarillisen ideologian ja porvariston ideologien ja tieteellisteknisen sivistyneistön, porvariston manageriston uusintaminen. Lähtökohtana on kapitalistisen yhteiskunnan porvarillisen korkeakoulu ja kaikki yritykset muuttaa sitä kohtaavat porvariston luokkavastarinnan.

Ojanen ja Salonen puhuvat jatkuvasti opiskelijoiden ja tutkijoiden erilaisista "erityisintresseistä" — mutta unohtavat olennaisimman: opiskelijat ja tutkijat erilaisten luokkaintressien kantajina, erityislaatuisen luokkataistelun subjekteina. Mi-

käli korkeakoulujen toimintaa säätelisivät todella vain "tieteen pelisäännöt" ja "erityislaatuinen opettaja-opiskelija-suhde", voitaisiin luokkaristiriita ehkä poistaa ulkoisena, tähän kuvaan kuulumattomana tekijänä. Poliittinen syrjintä ja kurssikirjallisuuden irrationalistinen taantumuksellisuus osoittavat selvästi, että porvariston luokkaintressit asettuvat paitsi edistystä myös tiedettä vastaan tieteenvastaisiin menetelmiin.

Vaikka siis mystisessä akatemiassa, "ihannetilassa", ei käytetäkään valtaa vaan argumentteja, ei tällaista tilaa voida saavuttaa ilman yhteiskunnallista taistelua. Tutkijoiden on siis taisteltava tieteen ehtoista, edellytyksistä. Ja tämä taistelu on käytävä juuri politiikan alueella, niin paljon kuin Ojanen ja Salonen sitä yrittävätkin mustata. Ojasella ja Salosella "järkevä kiintiö" tuntuvat "korvaavan" sekä tyhmit opiskelijat että järjettömän koulutuspolitiikan.

Opettajakunta on suhteellisen rajattu yhteisö. Akateemisen Karjalaseuran ja jyrkän oikeistolaisuuden hengessä kasvanut vanha professorikunta on itse valinnut nuoremman opettajakuntansa. Kuuliaisuus ja vaarattomuus ovat silloin suuremmat avun kuin tieteellisyys, johon aika usein liittyy vaarallinen marxilaisuus. Kiintiö on ennalta täytetty, ennalta turvallisen taantumuksellinen ja "tieteellisistä pelisäännöistä" ja "argumentaatiosta" on jo ennalta tehty pelkkää farsia. Tämä kiintiö toimii niin edistykseen kuin tieteenkin jarruna.

Tampereen esimerkki

Ojasen ja Salosen mielestä Tampereen yliopistossa edistykselliset voimat olisivat saaneet suuria aikaan, ellei olisi boikotoitu 3-kantahallintoa. Kirjoittajilla on

outo ajatuskatkos: toki Tampereen yliopistossa on kokemuksia kolmikannan perusteella valitusta valtuustosta ja laitosneuvostoista. Toki Tampereellakin eräät toverit selittivät etukäteen, että osallistumalla valtuuston vaaleihin "yliopisto vallataan demokraateille". Mutta Ojanen ja Salonen olisivat aivan helposti voineet tarkistaa, että juuri näin ei käynyt. Juuri opettajakiintiöt olivat tässä "punaisessa yliopistossa" niin raikkaan taantumuksellisia, että mistään käänteestä ei ole puhuttakaan. Jokainen myöntää, että vanha johto hallitsee lujemmin kuin koskaan. Eikä kukaan ole uskaltanut väittää sitäkään, että poliittinen syrjintä olisi loppunut kiintiöhallinnon aikana. Yksi johtopäätös on varma: tutkijoiden vihaama byrokratia on kiintiöhallinnon ansiosta lujempi ja laajempi kuin koskaan. Kiintiöhallitus on osoittautunut tälle hetkelle vieraaksi ratkaisuksi.

Tiedeyhteisön ongelma

Ojasen ja Salosen mielestä opiskelijoiden "erityinen etu" on "hyvän opetuksen saaminen", opettajan ja tutkijan edun mukaista taas on "tehdyä tieteellistä työtä". Tiedeyhteisöön kuuluvat tämän "etuanalyysin" mukaan professorit, assistentit, Akatemian tutkijat — siis ne joilla on virka. Latteata!

Ensinnäkin suurta osaa viranhaltijoista hallitsevat kokonaan muut kuin "tieteelliset" intressit: hyvin pelinsä pelaava professori on pian yritysjohtaja, ministeri, kansanedustaja tai vaikkapa Aamulehden päätoimittaja. Esimerkiksi Jyväskylässä voisi katsoa vaikkapa kasvatustieteen laitoksen Kesoi-tutkimuksia — tiedeellisyyskö sitä kannustaa?

Toiseksi — miten tapahtuu opiskelijoiden kohoaminen tähän mystiseen akatemiaan? Loppututkinnon avulla? Vai onko todella virka (kiintiön vaihdos) lo-

pullisena rajana? Heti voi todeta, miren absurdeihin johtopäätöksiin tullaan, jos kuvitellaan tieteellisen yhteisön rajojen kulkevan kiintiörajoja myöten.

Voimmekin asettaa ongelman näin: mikä hallintomalli mahdollistaa opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden mahdollisimman laajan kasvamisen tiedeyhteisöön, sen tavoitteisiin ja pelisääntöihin?

Parlamentarismi ja byrokratia

Tieteen autonomian kannalta byrokratia on vakavasti kasvava uhka, niin myös Ojasella ja Salosella. Mutta byrokration juuret jäävät heiltä selvittämättä. Ensinnäkin nykyisen byrokration perustana on juuri vanha professorikunnan enemmistö (jotka Ojanen ja Salonen sujauttavat tieteen puolelle, opettajien kiintiöön). Byrokratia saattaa tökerryttään loukata professorikunnan enemmistön tieteellisiä intressejä, mutta sitäkin enemmän se takaa ja turvaa tämän ryhmän luokkaintressejä: pitää opiskelijat ja vaaralliset tieteelliset ja poliittiset virtaukset kurissa.

Toiseksi Ojanen ja Salonen eivät ollenkaan näe byrokration ja hallintoelinten suhdetta. "Ideaalitilassa" ei käytetä valtaa vaan argumentteja, silti he itse ovat valmiit keskittämään kaiken päätöksenteon edustuksellisiin, hallintoelimiin. Valitaan edustajat ("järkevästi" kiintiöperiaatteella) ja jätetään elimet päättämään. Juuri tähän nojaa koko byrokratia — kuvaan ei tarvitse lisätä kuin hallintovirasto ja sen alainen puolidiktattori, esittelijä, ja Tampereen kiintiöhallinnon byrokratia on valmis.

Aidon tieteellisen yhteisön luonteeseen kuuluu kuitenkin vapaa tieteellinen keskustelu, argumentointi ja siitä nouseva päätöksenteko. Kiintiöhallinto ei anna kerrassaan mitään mahdollisuuksia tälle keskustelulle. YYÄ-periaatteen pohjalla

on juuri tärkeimmällä tieteellisen toiminnan tasolla — laitoksella — mahdollista käsitellä asioita avoimissa laitospöytäkokouksissa, koko laitoksen kattavassa keskustelussa. Kiintiöperiaate muuttaa argumentoinnin farssiksi: syntyy professoriargumentaatio, opettajaargumentaatio ja opiskelijaargumentaatio. Miten ne liimataan yhteen? Ojanen ja Salonen yrittävät sulkea opiskelijoita ulos tieteellisestä keskustelusta, koska heihin voisi vaikuttaa vetoamalla "vain yleiseen mielipiteeseen, ennakkoluuloihin, pelkkään tunnepitoisuuteen". Mutta Juuri näin vedotaan yhtä hyvin opettajiin kuin henkilökuntaankin, juuri näin käy jos itsepintaisesti rajataan "vallankäyttö" elimiin ja tieteellinen keskustelu korvataan parlamentaarisella vaalikampanjalla.

Ojanen ja Salonen näkevät yksioikaisesti niin, että YYÄ:n vallitessa nykyinen opiskelijaliikkeen lattea puoluepolitiikointi "tarttuisi" opettajiin, murhaisi tieteellisen yhteisön. Mutta eikö opiskelijoiden passiivisuus ylioppilaskuntien vaaleissa jo kerro väsymyksestä vääränlaiseen, latteaan puoluepolitiikointiin? Eikö YYÄ:n mahdollistama uusi opiskelija-opettaja-suhde päinvastoin voisi vetää opiskelijat tiiviimmin tieteeseen — olisihan ratkaisevaa toki laitoksittain käytävä laaja tieteellinen keskustelu? Eikö tämä keskustelu juuri nostaisi opettajat arvoon arvaamattomaan, eikö tämä keskustelu nostaisi opiskelijaliikkeessäkin esiin uuden tyypin johtajat?

Lopuksi: hallinnonuudistustaistelu tarvitsee kritiikin, ankaran kritiikin. Valitettavasti Ojanen ja Salosen työ ei siihen riitä.

Matti Hyvärinen

Kirjoja

Teorian ja käytännön kriisi

Irina Osadtsaja: Keynesistä uusklassiseen synteisiin, Edistys 1977, Moskova, 235 s.

Uusklassinen tuotantoteoria

Viime vuosisadan lopussa kehkeytyi porvarillisessa taloustieteessä uusklassinen tuotantoteoria. Sen mukaan tuotoksen arvo on peräisin kolmesta tekijästä: työstä, pääomasta ja maasta. Kukin niistä osallistuu yhtäläisesti tuotteen arvon luomiseen. Tuotannontekijöiden osuus arvosta määräytyy niiden rajatuottavuudesta. Tällä tarkoitetaan tarkastelukaavaa: Kun tuotannontekijää lisätään yksiköllä, niin montako yksikköä tuotos kasvaa. Rajatuotosten suuruus riippuu tuotannontekijöiden rakenteesta ja niiden keskinäisistä suhteista. Esimerkiksi jos pääoma lisääntyy nopeammin kuin työ, niin pääoman rajatuottavuus laskee. Rajatuotokset määrittävät tuotannontekijöiden, hintojen, voiton, palkan ja maankoron, "luonnollisen", "oikeudenmukaisen" tason. Tämä edellyttää kuitenkin, että kilpailu on vapaata: valtio ja ammattiyhdistysliike eivät saa häiritä hintojen pyhää liikettä. Jos kukin tuotannontekijä saa korvauksensa rajatuotoksen mukaisesti, niin tarjonta Sayn lain mukaisesti luo aina oman kysyntänsä, eikä kriisejä voi syntyä. Tässä ihanteellisessa tapauksessa myös tulojen jakaantuminen tapahtuu optimaalisesti ja oikeudenmukaisesti. Opin väitetään kumoavan Marxin teorian arvosta ja lisäarvosta sekä osoittavan riiston mahdottomaksi, koska sen

mukaan kukin tuotannontekijä osallistuu arvon luomiseen ja on yhdenvertaisesti oikeutettu sitä jakamaan.

Osadsajan mukaan uusklassisen tuotantoteorian perusvirhe on siinä, ettei se selitä tuotantoa yhteiskunnallis-taloudellisenä prosessina, vaan teknis-taloudellisenä, käyttöarvojen luomisen prosessina. Hän kirjoittaa: "Pyrkinessään selvittämään lisäarvon syntyperän ja niin muodoin työväenluokan aseman ja osuuden kapitalistisen tuotannon järjestelmässä Marx kohdisti erittelynsä itse työprosessiin. Hän osoitti tämän prosessin merkitsevän konkreettisen ja abstraktin työn ykseyttä, konkreettisen joka olennoituu moninaisina käyttöhyödykkeinä, ja abstraktin joka luo arvon, tuon vailla kourantuntuvaa muotoa esiintyvän substanssin, mutta joka on kuitenkin yhteiskunnan varallisuuden, pääoman, kansantulon, voiton, työpaikan jne. perusta. Tämän substanssin liike määrääkin Marxin mukaan kapitalismin lainalaisuudet; sen ympärille kehittyvät luokkien väliset perusselkkaukset. Tällä abstrahoinnin tasolla on katsottava tuotannon ainoaksi tekijäksi ihminen ja hänen kykynsä työskennellä, luoda yhteiskuntaelämälle välttämättömät hyödykkeet. Saman tien saadaan tieteellinen arviointiperuste yhteiskuntaelämän yhteiskuntataloudelliselle luonteelle, niiden luokkien merkitykselle, joista se muodostuu, ja ristiriidoille jotka määräävät sen liikkeestä" (ss. 71—72).

Keynesin teoria

Monopolikapitalismi alkoi vuosisadan alussa muuttua valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi. Valtion osallistumisesta talouden sääntelyyn tuli kapitalismin erottamaton piirre.

Tämä kehitys tapahtui vastoin uusklassisia taloudellisia oppeja. Se heijastuikin J. M. Keynesin kirjoituksissa, jotka saavuttivat nopeasti laajan vaikutus-

vallan. Keynesin teoria syntyi 1930-luvun laman olosuhteissa. Se sisälsi ne uudet ainekset, joiden varassa aloitettiin syvältä kouraus uudelleenrakentaminen ja jotka vaikuttivat tuntuvasti porvarillisen valtion talouspolitiikan luonteeseen. Keynesin teorian merkitys on Osadsajan mukaan ennen muuta siinä, että se loi pohjan porvarillisen kansantaloustieteen rakennelman uudelle alueelle, makrotalousteorialle, jota ilman ei nykyisin voida ajatellaakaan valtiomonopolistisen sääntelyn teoreettista perustelua.

Keynes otti tehtäväkseen eritellä sellaisia kansantaloudellisia riippuvuuksia kuin esimerkiksi kansantulo, säästöt, sijoitukset ja kulutus. Hänen lähtökohtanaan oli voimavarojen realisoinnin turvaava kysyntä. Hän hylkäsi Sayn markkinalain. Keynesin mukaan järjestelmä ei automaattisesti takaa riittävää "tehokasta kysyntää", jonka komponentteja ovat sekä yksityinen että julkinen kulutus ja investointi.

Keynesin makrotaloudellinen lähestymistapa ilmenee hänen kehittämässään kerroinanalyysissä, jolla hän kytee kansantulon kasvun sijoitusten kasvuun. Kansantulon kasvu on alunperin suoritettua investointia suurempi, koska kulutuksen kautta syntyy kerrannaisvaikutus: osa sijoituksesta menee kulutukseen, josta syntyy uudelleen tuloja, joista osa kulutetaan jne. Mitä suurempi osa tuloista menee kulutukseen, sitä suurempi on kerroin. Ja sitä suurempi on kansantulon kasvu. Säästäminen merkitsee Keynesin mukaan rahan poistamista kerrannaisvaikutuksen piiristä.

Taloudellisen taantuman syynä voidaan Keynesin mukaan pitää riittämättömyyttä "tehokasta kysyntää". Hän arveli, että yksityisen kulutuksen lisäys on pysyvästi riippuvainen tulon lisäyksestä ja että tämä riippuvuus merkitsee kulutuksen taipumusta kasvaa hitaammin kuin tulot. Sen vuoksi on kulutuksen osuudel-

la tuloista taipumus vähentyä. Selittäessään tätä lainomaisuutta Keynes ei lähtenyt kapitalismin vallitsevista yhteiskunnallisista, luokkien välisistä suhteista, vaan ihmisten alttiudesta yleensä kuluttaa vähemmän kuin hänen tulonsa ovat nousseet. Tämän kulutuksen kehityssuunnan, Keynes päätteli, määrää yhteiskunnan "psykologinen peruslaki". Tästä seurasi, että kansantulon vakaan kasvun turvaamiseksi täytyy sijoittamista lisätä niin paljon, että se kattaa kasvaneen säästämisen.

Keynesin mukaan yksityisen kulutuksen kasvun hidastuminen voidaan korvata tehokkaan kysynnän toisen komponentin — sijoittamisen — kasvulla. Hän piti yksityistä kulutusta ja sijoittamista kahtena toisiaan täydentävänä osana, jotka eivät koskaan voi joutua ristiriitaan. Porvarillisena taloustieteilijänä hän ei nähnyt, että realisointia rajoittavat yksityisen kulutuksen altaat puitteet, jotka ovat peräisin kapitalistisen tuotannon tarkoituksesta, voiton maksimoinnista.

Myös yksityisen sijoittamisen kasvu saattaa Keynesin mukaan osoittautua riittämättömäksi tuotannontekijöiden täydellisen realisoinnin kannalta. Keynesin vaikutuksesta valtion taloudellinen toiminta tuli uudelleen harkittavaksi porvarillisessa taloustieteessä. Valtion on tuettava julkisin varoin yksityistä investointitoimintaa sekä lisättävä menojaan yksityisen kulutuksen riittämättömyyden vuoksi.

Uusklassikoiden 'Come-back'

Uusklassinen teorianharrastus vilkastui 1950-luvulla, kun siihen perustuva kasvuteoria alkoi saada kannatusta. Osadtsajan mukaan syyt tähän löytyvät "sekä objektiivisten kehitysedellytysten muuttumisesta että itse tutkimusmetodologian erikoisuuksista" (s. 7). Kapitalistisen uusinamisen olosuhteissa tapahtui sodan jäl-

keen oleellinen muutos. Taloudellinen kasvu oli useista syistä verraten nopeaa, ja vaikka liikatuotantopulat seurasivat toisiaan säännöllisesti, ne jäivät syvyydeltään ja kestoltaan aikaisempaa kevyemmiksi. Ongelmaksi työttömyyden sijaan alkoi tulla inflaatio. Valtion aktiivinen taloudellinen rooli sai uudessa tilanteessa vastaansa kasvavaa arvostelua.

Teorian tasolla tämä ilmeni uusklassisesti ajattelevien taloustieteilijöiden hyökäyksenä keynesiläisiä vastaan. Uusklassikoiden poliittinen ohjelma edellyttää valtion osuuden rajoittamista raha- ja luotopoliittiseen sääntelyyn, sekä ammatti-liittojen oikeuksien rajoittamista tiettyihin pelisääntöihin niiden taistellessa palkkojen korottamisen puolesta. Uusklassisen teorian keskeinen ajatus on talouden suurin mahdollinen kasvuvauhti.

Analyysinsä tuloksena Osadtsaja toteaa, että uusklassikot ovat ottaneet takaskeleen kapitalismin tiedostamisessa, vaikka heidän keynesiläisyyden kritiikki ei ollutkaan aiheetonta. Tämä johtuu ennen muuta heidän vähättelevästä suhtautumisestaan tuotannon realisoinnin ongelmaan. "Koko kasvun ongelma rajoitetaan kustannuksiin ja tuotannontekijöiden sellaiseen yhdistelmään, joka vähimmäiskustannuksin antaa mahdollisimman suuren voiton. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että kustannusten minimointi... päättyy kulutuskysynnän alenemiseen ja realisoinnin edellytysten huononemiseen. Keynesiläiset ovat tajunneet tämän." (s. 81). Keynesiläiset ovat myös ymmärtäneet, että monopolikapitalismin aikana ei voida olettaa joustavaa hintajärjestelmää. Myöskään ei voida olettaa, että palkkoja voitaisiin vapaasti muutella.

Kohti hedelmätöntä synteesiä

Väitellyt oikeasta kasvu- ja suhdannepolitiikasta keynesiläisten ja uusklassisesti

ajattelevien taloustietelijöiden välillä ovat kiihtyneet erityisesti laskusuhdanteiden aikana. Keynesiläiset pitävät dynaamisen tasapainon (so. säästäminen = investointi) häiriintymisen syyinä kysynnän vähyyttä tai liiallisuutta. Uusklassikot syysäivät ensisijaisen vastuun tekijöille, jotka ovat tuotannon ja voimavarojen tarjonnan puolella — kustannusten ja hintojen keskinäisyykselle, voimavarojen optimiyhdistelylle, tuotannon tehokkuudelle ja taloudelliselle potentiaalille.

Esimerkiksi keynesiläisen Alvin Hansenin mukaan kasvun hidastuminen, ts. jälkeen jääminen potentiaalisesta kasvuvauhdistä, johtuu sisäisten "spontaaniin" voimien vähentymisestä, jotka määräävät tehokkaasta kysynnästä. Tätä ei ole riittävästi kyetty korvaamaan valtion menojen kasvattamisella.

Uusklassikot eivät ole myöntäneet yksityisyyrittäjyydessä olevan mitään vikaa. Heidän mielestään taloudellista kasvua voidaan parhaiten kannustaa kohottamalla yksityisiä voittoja, mikä tapahtuu palkkoja alentamalla, vähentämällä yhtiöiden verotusta ja supistamalla sosiaalimenoja. "Laajimmalle levinneenä uusklassikkojen perusteluna keynesiläistä ohjelmaa vastaan on se, että tällä ei ole mitään tekemistä kasvun ydinongelman, tehokkuuden kanssa", kirjoittaa Osadtsaja (s. 181).

Erityisen voimakkaina puhkesivat suuntausten väliset kiistat USA:ssa vuosien 1969—1971 kriisin johdosta. Uusklassikot hyökkäsivät ankarasti harjoitettua keynesiläistä talouspolitiikkaa vastaan väittäen valtion menojen lisäävän inflaatiota. Nykyaikainen kansantulon ja suhdanteen monetarinen teoria perustuu chicagolaisen koulukunnan johtajan Milton Friedmanin tilastollisiin tutkimuksiin ja teoreettisiin yleistyksiin. Friedmanin mukaan suuri osa kulutuksesta on vakaata, eikä siihen voida juurikaan vaikuttaa juoksevien tulojen, kuten esimer-

kiksi palkkojen muutoksilla. Näin keynesiläinen kerroinanalyysi näyttää menetävän merkityksensä. Rahan kysynnän vakavuudesta seuraa, että myös rahan tarjonnan olisi oltava vakaa ja Friedmanin mukaan tasaisesti kasvavaa. Monetaristien (Rahan merkitystä korostavat uusklassistiset taloustieteilijät) mukaan taloudellisen epävakaisuuden syy on rahan tarjonnan häiriöissä, joihin keynesiläiset eivät ole kiinnittäneet huomiota. Muutokset rahan tarjonnassa vaikuttavat suoraan taloudelliseen aktivitetiin, eikä koron ja sijoitusten muutoksen kautta. "Tällainen kansantulon muodostumisen monetarinen malli jossa otetaan huomioon rahapuolella tapahtuvien järkytysten aiheuttamat suhdannevaihtelut, sulkee täysin pois mahdollisuuden sellaisilta tasapainon pitkäaikaisilta järkkymisiltä, jotka johtuvat kapitalistisen taloudenpidon järjestelmän vioista" (s. 206).

Keynesiläisten ja monetaristien väittelystä on ollut seurauksena, että monet kannattavat pyrkimyksiä yhdistää molemmat lähestymistavat teoriaksi, joka paremmin perustelee valtiomonopolistista sääntelyä. "Uusklassisen synteessin puoltajat eivät kuitenkaan kykene ehdottamaan mitään uutta, mitä ei vielä olisi sovellettu käytäntöön: kyseessä on finanssipolitiikan sekä raha- ja luottopolitiikan yhdistäminen. Kaikki rajoittuu siihen, että tätä yhdistämistä on parannettava ja sen on nojattava vakavampaan tieteelliseen pohjaan, jossa tunnetaan ennalta kunkin sääntelyvälineen teho kapitalistisen talouden tärkeimpiin liikunnan parametreihin", arvioi Osadtsaja (s. 209).

Jussi Kotkavirta

Kehumatta parempi

Arvo Hautala: Kehuttiin lakkokenraaliksi, Tammi, Helsinki 1977, 265 s.

Arvo Hautalan elämäkertateos kertoo hänen sodan jälkeen alkaneesta monivaiheisesta toiminnastaan työväenliikkeessä, ammattiyhdistysliikkeessä ja Suomen Kommunistisessa Puolueessa. Hautalan tarkoituksena lienee samalla esittää oma näkemyksensä SKP:n sisäisistä kiistoista. Kirja ei kuitenkaan ole mikään dokumentti. Totuutta on käsitelty varsin väljästi: aivan väsyttämiseen saakka on pitäydytty pieniin ja toisarvoisiin kysymyksiin ja samalla jätetään ajan peruskysymykset kokonaan käsittelemättä.

40- ja 50-luvun luokkataisteluista

Kirjoittaessaan sodan loppuvaiheessa ja välittömästi sodan jälkeen tapahtuneesta kansainvälisen ammattiyhdistysliikkeen eheytymisestä, Maailman Ammattiyhdistysten Liiton perustamista, Hautala jättää kertomatta, että SAK pääsi Lontoon valmistavaan kokoukseen ja Pariisin perustavaan kokoukseen mukaan Neuvostoliiton ammattiyhdistysliikkeen esityksestä. Asia on kuitenkin merkittävä, sillä maassamme oli maailman ainoa ay-liikkeen johto, joka oli sotinut Hitlerin ja fasismin kanssa samalla puolella barrikaadia.

Kirja antaa varsin oikean kuvan porvariston hyökkäyksestä 1940-luvun loppupuolesta, siitä kuinka porvaristo lähti Fagerholmin johtaman sosdem. hallituksen siipien suojassa ja SAK:n johdon tuella hyökkäykseen työväkeä vastaan, jopa pyrkien alentamaan palkkatasoa.

Arabian lakkolaisten pamputtamiset,

Kemin työläismurhat ja taisteluun lähteneiden ammattiliittojen SAK:sta erottamiset Hautala tuomitsee.

Tekstissä on kuitenkin myös selviä kömmähdyksiä. "Niin ihmeellistä kun se oli, oli sotakumppanimme Saksan tappio luonut Suomessa tilanteen, joka meidän työläisten kannalta oli sodan edellistä monin verroin parempi", päättelee Hautala. Mutta mitäs ihmettä siinä oli?

Tai edelleen "Fagerholmin hallitusta seuranneen Kekkosen toisen hallituksen aikana sosialidemokraatit pyrkivät oppositiopolitiikkaan. Tästä johtui, että työmarkkinapolitiikassa jouduttiin 1951 vaikeisiin tilanteisiin ja SAK käytti jo yleislakkouhkaakin sosialidemokraattien vaikutusvallan lisäämiseksi myös hallitus-tasolla (...) Syksyyn mennessä elinkustannukset nousivat ja työläisille jätettiin maksamatta kaksi indeksikorotusta", kirjoittaa Hautala. Jälleen heittävät aika, tapahtumat ja toimeenpanijat pahasti voltia.

Ensiksikin SAK ei uhannut yleislakolla v. 1951, vaan keväällä 1950, jolloin oli Kekkosen ensimmäinen hallitus. Tammikuussa 1951 perustettiin Kekkosen toinen hallitus, jossa myös sosialidemokraatit olivat mukana. Ei silloin enää yleislakolla uhattu, vaan toukokuun toisena päivänä tehtiin linnarauha, jolla luovuttiin palkkojen indeksikorotuksista. Hautala ei mainitse tuosta kuusi kuukautta kestäneestä linnarauhasta mitään, vaikka juuri sen tuloksena työläiset menettivät nuo kaksi viiden prosentin indeksikorotusta.

Kirjasta saa myös käsityksen, että tuolloin olisi maassamme eletty taloudellisesti vaikeahkoa aikaa. Todellisuudessa elettiin ns. Korean sodan korkeasuhdanteen aikaa. Tukkuhinnat nousivat tuona vuonna 34 %. Teollisuustuotannon volyymi kasvoi 18 %, puunja-

lostustuotteiden vienti kasvoi 22 % ja niiden hinnat 87 %.

Palkkojen indeksiehto on Hautalalle arka paikka, koska hän on asiassa työntajien kanssa samassa rintamassa. Sen vuoksi hän ei mainitse tästä seikasta mitään kirjoittaessaan vuoden 1956 yleislakon taustasta. Vuoden 1955 lopulla han STK:n ja SAK:n johtajat sopivat palkkojen indeksiehdon purkamisesta, jonka jälkeen äärioikeisto eväsi maan hallitukselta taloudellisen valtalain, so. mahdollisuuden hintasäännöstelyyn. Lähinnä tämän tuloksena ryöpsähtivät elinkustannukset vuoden 1956 kahden ensimmäisen kuukauden aikana 6 % ylöspäin. Kun asiaan ei saatu korjausta, yleislakko julistettiin.

Hautala tunnustaa oman aktiivisuutensa indeksiehdon purkamiseksi myös työpalkkojen osalta, kun vuodesta 1968 maassamme ruvettiin harjoittamaan tulopoliittikkaa. Tätä hän pitää ansionaan. Tosiasiassa toimenpiteellä annettiin valtiomonopolistinen kapitalismin oloissa inflatioase monopolikapitalistien ja valtiovallan vapaaseen käyttöön kapitalistien reaalivallan lyhentäjänä ja reaalipalkan säätäjänä — olivat sitten nimellispalkkojen korotukset millaiset tahansa. Käytäntö osoittaa, että suurokapitalistit ovat sitä käyttäneet ja käyttävät edelleenkin varsin voimakkaasti.

Eheytyt ja "eheytyt"

"Eheyttämisen vastustajat viljelevät SKP:n opposition esittämää väitettä, että olimme luovuttaneet SAK:n enemmistön sosialidemokraateille. Väite oli järjetön, sillä emmehan voineet luovuttaa pois sellaista, mitä meillä ei ole koskaan ollutkaan", kirjoittaa Hautala perin naivistisesti ja yksiselitteisesti. En ole luovuttamisesta tässä yhteydessä kuullut puhuttavan muiden kuin aikoinaan Erkki Sa-

lomaan ja nyt Hautalan. Tämä ei kuitenkaan muuta miksiäkään sitä tosiasiaa, että Hautala ja kumppanit antoivat lokakuussa 1967 tehdyn sopimuksen perusteella enemmistön SAK:n hallituksessa sosialidemokraattiselle puolueelle. Huolimatta siitä, että tuon vuoden keväällä oli SKP:n ay-poliittinen osasto tehnyt laskelmat, joiden mukaan eheyttävän ay-liikkeen johtoon tulisi ay-liikkeen poliittisten voimasuhteiden perusteella kommunistien osuudeksi 22:sta 10 ja TPSL:n 2.SDP ei siis olisi saanut yksinään enemmistöä. Tilanne sovittiin kuitenkin parlamentaaristen voimasuhteiden pohjalta siten, että kommunistit ja kansandemokraatit saivat 8, TPSL 2 ja SDP 12.

Hautalalta jää kertomatta, että puheenjohtaja Paasion johdolla SDP teki vielä helmikuussa 1965 kaikkensa pumpataksaan elämän henkeä SAJ:öön hajoittakseen SAK:n. Kun hanke epäonnistui muutti SDP taktiikkaansa.

Mielenkiintoista on, että Hautala korostaa, että puolueiden olisi pidettävä sormensa irti ay-liikkeestä. Samaan aikaan SDP:n puheenjohtaja tähdentää ay-liikkeen ja SDP:n samaistamista. Taivote vahvistettiin myös SDP:n vaali-analyysiryöryhmän raportissa 9. 5. 1973. Siinä pidetään erityisen tärkeänä, että "SDP ja SAK ajavat yhteisiä päämääriä, että ne samaistetaan". Hautala ei kerro myöskään sitä, että ns. eheyttämiskouksen jälkeen, joka pidettiin kesällä 1969 ei SAK:n johdossa ole vähänkään suuremmissa kysymyksissä tehty yhtään SDP:n kannasta poikkeavaa päätöstä — tehtiin ne sitten yksimielisesti tai äänestyksen jälkeen. Sillä tavallahan "yhtenäisyys" ja yksimielisyys ay-liikkeen johdossa tietenkin saavutetaan, kun sitä ohjaa vain yksi puolue.

Hautalalta unohtuu myös se, että lopullinen "eheyttäminen" tapahtui vasta

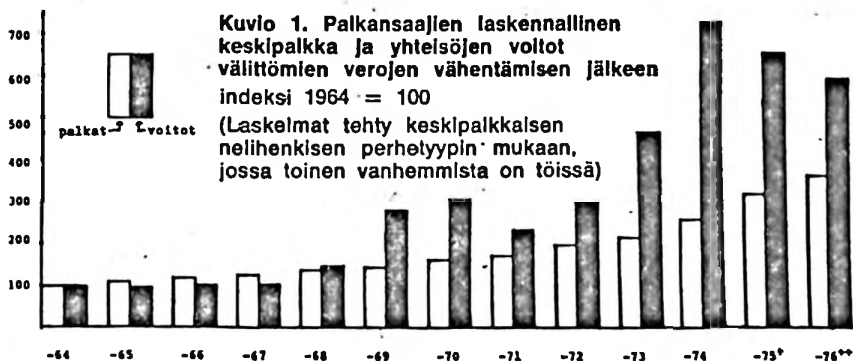
lokakuussa 1969. Se tapahtui sen jälkeen, kun SAK:n sosialidemokraattinen johto ja SAJ:n johto olivat asiasta neuvotelleet Haikon kartanossa tilaisuudessa, jossa isäntäjänä ja kustantajana oli STK:n toimitusjohtaja Päiviö Hetemäki. Siellä laadittu "eheyttämis"-asiakirja, jolla rikottiin puolueiden kesken tehty ja myös SAK:n edustajakokouksessa hyväksytty asiakirja, hyväksyttiin sosialidemokraattien äänin SAK:n hallituksessa 9. 10. 1969. Kun tätä julkisuudessaakin arvosteltiin, opettivat SAJ:n johtomiehet ay-demokratian olevan sitä, että erimielisyyksissä äänestys ratkaisee.

Hautalan mukaan ay-liikkeen eheyttämistä auttoi myös se, että Väinö Leskinen sanoi vuoden 1966 alussa, että oli tehtävä selvä muutos SDP:n suhtautumisessa työväen yhteistyöhön ja Neuvostoliittoon. Itse asiassa Leskinen totesi jo syksyllä 1964 Tampereella Yhteiskunnallisen korkeakoulun sosdem. opiskelijoiden kokouksessa, että "me olemme suotta antaneet kommunisteille kolme hyvää valttia: puhuminen työväenliikkeen yhtenäisyydestä, rauhasta ja ystävyydestä Neuvostoliittoon." Leskinen mukaan nämä valtit olisi otettava kommunisteilta pois. Uutta taktiikan muuttoa oli edeltänyt SDP:n epäonnistuminen presidentinvaalissa 1962 lyömällä päänsä pahasti Honkaan. Sitä oli edel-

tänyt myöskin kesän 1964 kansalaisajattelun seminaari Jollaksessa, jossa porvarilliset ja oikeistososialidemokraattiset sosiologit olivat laatimassa suunnitelmiaan kommunistien yhdentämiseksi kapitalistiseen järjestelmään. Keinoiksi keksittiin kommunistien ja kansandemokraattien vetäminen mukaan reformistiseen hallitusyhteistyöhön sekä Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukuntaan. Näistä seikoista Hautala vaikenee.

Tulopolitiikka

Aloitteesta tulopolitiikan toteuttamiseksi Hautala ottaa kyseenalaisen kunnian itselleen. Hämäläinen puolestaan on sitä mieltä, että kunnia kuuluu hänelle ja Päiviö Hetemälle. Tulopolitiikan varsinaista tavoitetta (palkankorotusten rajoittamista) Hautala ei määrittele. Ratkaisevaahan oli, että Suomessa suoritettiin devalvaatio kapitalistisen maailman noususuhdanteiden alkaessa lokakuussa 1967. Hyöty niin devalvaatiosta kuin noususuhdanteestakin piti saada jäämään kapitalistin taskuun. Siksi purettiin palkkojen indeksinehto ja nimellisetkin palkankorotukset mitoitettiin alle tuottavuuden kasvun. Mitä 27. 3. 1968 allekirjoitettu ensimmäinen ja sen jälkeiset tulopoliittiset sopimukset ovat merkinneet, kertoo alla oleva taulukko.

Ei luulisi ammattiyhdistysjohtajan, joka on kommunistisen puolueen jäsen, ottavan tuosta kunniaa. Tulopoliitikalla varmistettu kulutuskysynnän kustannuksella tapahtunut pääomien liikakasautuminen on eräs nykyisen talouspulan ja työttömyyden perustekijöitä.

L-ykköstä Hautala perustelee: "Palkankorotusesityksemme oli vaatimatonta tasoa, mutta se esitettiin suoritettavaksi pennimääräisesti samansuuruisena siivoojasta vuorineuvokseen asti". Hautalan pitäisi tietää, etteivät tulopoliittiset palkkaratkaisut koske sen enempää vuorineuvosten kuin ay-johtajienkaan palkkoja. Palkankorotukset niillä aloilla suoritetaan "rätätin työnä".

SKP:n päätökset ja kommunistien ay-toiminta

Kirjassaan Hautala asettuu puolueen moraalin vartijaksi. Hän vaatii puolueen päätösten noudattamista ammattiyhdistysliikkeen piirissä ja syyttää "oppositiota" niiden rikkomisesta. Toisessa yhteydessä, esimerkiksi koko sivun haastattelussa Helsingin Sanomissa lokakuussa 1970, Hautala itse toteaa, etteivät puolueen päätökset velvoita häntä ay-toiminnassa.

Hän on sen osoittanut myös käytännössä. Hänen edustamansa talous- ja palkkapoliitikka on jatkuvasti syvässä ristiriidassa SKP:n edustajakokouspäätösten kanssa. Samoin useimmat Hautalan tekemät keskeiset ratkaisut ovat olleet ristiriidassa puolueen keskuskomitean päätösten kanssa. Esimerkiksi päätöksessään 11. 2. 1968 keskuskomitea totesi: "Keskuskomitea ei hyväksy ajatusta, jonka mukaan palkkatyöläisten olisi luovuttava sopimusten mukaisista palkkojen korotuksista". Siitä huolimatta Hautala oli ajamassa läpi ja allekirjoitti 27. 3. 1968 sopimuksen, jolla poistettiin palkkojen indeksisidonnaisuus.

Sen vuoksi työntekijät menettivät siltä vuodelta 2,5 % palkankorotuksen.

Samoin kävi Liinamaa kakkosta käsiteltäessä. 9. 8. 1969 puolueen keskuskomitea ilmoitti tyytymättömyytensä sopimusehdotukseen. Kuitenkin kaksi päivää myöhemmin Hautala ajoi SKP:n ay-poliittisen jaoston kokouksessa läpi enemmistöpäätöksen, jonka mukaan sopimus hyväksyttiin seuraavana päivänä SAK:n valtuustossa sellaisenaan. Hautalan yritykset kuitenkin kilpistyivät SAK:n valtuustoryhmän kokouksessa metallikommunistien yksi toisensa jälkeen ilmoittaessa äänestävänsä vastaan suuressa salissa.

Ylätason ja perustason politiikointi

SKP:n varapuheenjohtajan Taisto Sinisalon esittämää Hautalan arvostelua joukkoliikkeen tukahduttamisesta väitti Hautala parjaukseksi mm. 9. 5. 1974 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa. Tosi asia on kuitenkin se, että Hautala on SKP:n ay-poliittisen jaoston puheenjohtajana lyönyt kiinni päätöksiä, joilla on kielletty joukkoliikkeen kehittäminen. Perusteluna on ollut sosialidemokraattien kanssa tehtävä yhteistyö. Hautalan mukaan joukkoliikettä voidaan kehittää vain jos SDP:n johto sen hyväksyy. Toisena perusteluna on ollut se, että mielenosoitukset ja muut joukkoliikkeet kiertämättä kohdistuvat vallassaolevaa hallitusta ja niiden takana olevia puolueita vastaan. Tällaisella selittelyllä ei ole mitään tekemistä tieteellisen vallankumousteorian kanssa. Hallitusyhteistyön pitäisi aina olla kamppailua todellisten reformien puolesta näennäisreformieja vastaan. Tämä taas ei ole mahdollista ilman joukkojen myötävaikutusta.

Kirjassaan Hautala riemuitsee siitä suuresta demokratian voitosta, mikä ay-liikkeen cheyttämisellä muka saavutettiin.

Hautala ei nähtävästi tarkoita demokraatialla jäsenvaltaisuutta, vaan sitä että sosialidemokraatteja ja kommunisteja valitaan johtopaikoille suhteellisuusperiaatteen mukaan.

Tosiasiassa ei jäsenvaltaisuus ammattiyhdistysliikkeessä ole koskaan ollut niin vähäinen kuin nyt. Tulopolitiikkahan merkitsee, että ratkaisut tehdään valtiotavallan, työnantajajärjestöjen ja ay-liikkeen huippujohdon kesken jäsenistön ja liittojenkaan mielipidettä kysymättä. Ay-liikkeen organisaatioiden tehtäväksi jää vain painaa tämä ylhäällä sovittu linja käytäntöön perusjärjestöjä ja työpaikkoja myöten. Toistaiseksi ehkä selvimänä demokration vastaisuuden osoituksena on nyt "elvytys"-kakkosen yhteydessä tehty sopimus, jolla pakotetaan lain voimalla järjestöt ja työntekijät alistumaan reaali-ansioittensa polkemiseen.

Aikaisemmin työehtosopimuskamppailut aloitettiin aina kentältä; työpaikoilla ja ammattiosastoissa asetettavilla palkka- ja muilla työehtosopimustavoitteilla. Viime vuosina ovat Hautala ja kumppanit hyväksyneet ainoaksi kentältä asetettavaksi vaatimukseksi sen, että SAK:n johdossa on molempien poliittisten ryhmien päästävä yhteiseen sopimukseen asetettavista tavoitteista. Tämä on kaukana ammattiyhdistysdemokratiasta.

Kun Hautalan ja kumppanien yhdessä sosialidemokraattien kanssa omaksuma sosiaaliseen kumppanuuteen perustuva tulopolitiikka on merkinnyt ammattiyhdistysliikkeen voiman ja taistelun eliminoinnista tehtävistä ratkaisuista, niin vähänlaisesti iloa antaa ay-liikkeen kasvaminen "suureksi ja kauniiksi".

"Seuraava pelisääntö on SAK:n sisäinen sääntö ja se on järjestön sosialidemokraattisen johdon laatima: jäsenistölle ei pidä kertoa SAK:n neuvottelutavoitteita neuvottelujen kuluessa, mutta ei myöskään niiden päätyttyä", kirjoittaa Klemola tunnetussa tandem-tutkimukses-

saan "Kenen asialla SAK". Se kuvaa hyvin käytössä olevaa jäsenistön sivuuttamisperiaatetta tämän päivän suomalaisessa ay-liikkeessä.

Suomalaisen kapitalismin analyysin laiminlyönti

Kirjan suurimpia heikkouksia on se, että siinä ei ay-liikkeen, puolueen ja omien ratkaisujen perustaksi suoriteta minkäänlaista analyysia maamme kapitalismin kehitysvaiheista, valtiomonopolistisen kapitalismin kehittymisestä ja sen asettamista strategisista ja taktisista tavoitteista. Hautala ei esimerkiksi pohdi, miten luotaisiin työväenluokan taistelurintamaa valtiomonopolistista hyökkäystä vastaan, eikä sitä miten ammattiyhdistysliikkeen piirissä pyritään toteuttamaan SKP:n päälinjaa, joka on "(...) demokraattisen rintaman rakentaminen taistelussa monopoleja ja poliittista taantumusta vastaan työtätekevien demokraattisten oikeuksien laajentamiseksi, rauhan lujittamiseksi ja sosialismin edellytysten luomiseksi", kuten puolueemme on tuon linjan määritellyt.

Vaikka Hautalalla on epäilemättä aikaisemmilta vuosilta ansioitakin ay-liikkeessä, on kirja naiivi yritys tehdä pienestä miehestä suuri. Mitään itsenäistä hän ei ole pystynyt työväenliikkeeseen tuomaan: se mikä poikkeaa kommunistisesta linjasta on porvareilta ja sosialidemokraateilta lainattua.

Olavi Pohjola

Uudistyon ongelmia

Yrjö Keinonen: Huipulla, Tammi, Helsinki 1977, 192 s.

Yrjö Keinosen "Huipulla"-teos on viimeisinä elinkuukausina syntynyt sotilassuorituksen ristiriitaisuuksia ja puolustusvoimien kehittämispyrkimyksiä kuvaava itsekeskeinen tilitys. Muistelmien tarkoituksena ei liene virheitten selittely vaan pikemminkin esimerkin tarjoaminen ennakkoluulottomalle kehitystyölle armeijamme kansanvaltaistamiseksi.

Kirja avaa ikkunan kapitalistista yhteiskuntajärjestelmää suojaavan instituution tuulettamiseksi. Se kertoo osuvasti armeijan kehittämisvaikeuksista. Perusarvoja pönkittävien laitosten muuttaminen onkin usein mahdollista vain ulkopuolelta. Perinteisesti konservatiivisimmalla puolustuspolitiikan alueella kuitenkin myös lainsäädännöllinen uudistustyö tunnetaan polkevan paikoillaan, koska sotilaiden asiantuntijavalta armeijaa koskeissa kysymyksissä on lähes ehdoton. Puolustusvoimien asema yhteiskunnassamme on erittäin vahva ja osittain kritiikin saatamattomissa. Tästä on ajankohtaisena osoituksena muiden yhteiskunnan alueiden kustannuksella toteutuneet asehankintaohjelmat.

Vanhoillisuus ja politiikan tabu

Upseerikoulutuksen vankimpia tabuja on politiikka, josta ei ole lupa puhua. Luutunutta tilannetta ylläpidetään lailla, joka kieltää kantahenkilökunnalta kansalaisten perusoikeuden vaikuttaa asioihin. Avoimeen politiikkaan tulo puolustusvoimiin selkeyttäisi ristiriitoja, joiden olemassa-

olonkin ylin upseeristo haluaisi tiystin kieltää. Keinonen rikkoi tietoisesti tabua vastaan paljastaen samalla puolustusvoimien poliittisen oikeistolaisuuden. Keskuksellaisena hänen tarkoituksensa oli laajentaa armeijan nauttimaa luottamusta vasemmistolaisen ja keskuksellaisen kansanosan keskuudessa.

Kun jo asevoimien olemassaolo ja perustehtävät pohjaavat ylikorostuneeseen turvallisuuden tarpeeseen, on sinne hakeutumisen päämottivaatiokin usein sama. Tästä osaltaan johtuu Keinosen kaltaisten kehittäjien vähäisyys. Esimerkiksi kadettikoulussa korvataan horjuvaa itseluottamusta kiinnittämällä päähuomio mekaaniseen käyttäytymiseen ja muotoihin sisällön kustannuksella. Henki, puheaiheet ja tavat säilyvät näin samoina kuin Haanpään "Kentän ja kasarmien" aikoina.

Muistelmien ja niitä eläntäneen televisiohaastattelun tiedotusvälineissä synnyttämässä keskustelussa on enemmän puolustauduttu "oman pesän likaa" kuin tuotu esiin puolustusvoimien ongelmia ja niiden ratkaisuvaihtoehtoja. Keinosen uudistustyön myönteisiä aspektoja on porvarillinen lehdistömme vesittänyt ja vääristänyt. Moni henkilökuntaan kuuluva tyytyykin muodostamaan käsityksensä muistelmista vain oikeistolehdistön välityksellä kirjaa lukematta.

Urasta

Neuvosto-Karjalassa asemasotavaiheeseen juuttuneen ja toimintaa kaipaavan nuorukaisen ammatinvalinta valaisee yleisemminkin 400-päiselle 26. kadettikursille hakeutumisen syitä. Useat Keinosen kursitoveritahan nimettiin sittemmin valtion ja kunnallishallinnon, liike-elämän, yliopiston ja järjestöjen johtopaikoille.

Sodan jälkeen Keinonen asekatkennasta vangittuna, matematiikan maisteriksi opiskelleena ja jo sodan aikana majuriksi

ylennettynä katuikin uranvalintaansa. Upseerin urahan ei niinkään riipu kyvyistä, vaan sen sanotaan "kulkevan kielen mitan päässä esimiehestä". Kun valta hierarkiapyramidissa tulee ylhäältä, joutuu kumartamaan ylöspäin, pyllistämään sivuille ja alaspäin. Tätä kilpailua pyramidin huipulla samoin kuin erikoislaatuisen sotilaskunnia-käsitteen mielettömyyttä Keinonen kuvaa usein osuvasti, tosin välillä taipuen liioitteluun.

Keinonen läpäisi sotakorkeakoulun suhteellisen iäkkäänä mutta primuksena. Koulun jälkeen hän odotteli muiden tavoin virkaikäluetteloa vilkuillen ylennystä. Etenemisen hidastuessa hän liittyi keskustapuolueeseen saadakseen siviilipaikan. Tätä ei kuitenkaan kuulunut, mutta ylennys everstiluutnantiksi tuli lopulta. Sitkeys, kieltäymykset ja keskittyminen tuottivat Keinosen toivoman tuloksen: puolustusvoimainkomentajan paikan.

Uudistusten aika

Keinosen kirjan kiinnostavin jakso kuvaa uudistushankkeita. Niiden tavoitteet ja sisältö rakentuivat suuren asiantuntijajoukon voimin Kiljavan ay-opistolla jo ennen Keinosen komentajakautta. Seminaarissa käsiteltiin sotilaskasvatuksen tavoitteita ja keinoja oppimisen, tarpeettomien rituaalien vähentämisen, kurin, sosiaali- ja oikeusturvan sekä lomaoikeuden kannalta.

Suosittelun pohjalta, joissa esitettiin kannustavaa hallintaa rangaistusten sijaan, käynnistyi myöhemmin kokeiluja muutamissa joukko-osastoissa. Rannikkojääkäripataljoonassa kokeiltiin positiivista lomaoikeutta ja varusmiesten rahapalkkioita.

Kantahenkilökunta oli aluksi molempia vastaan, koska ne aiheuttivat lisätöitä. Rahapalkkioiden käyttö kannustimena osittain epäonnistui, kun henkilökunta ei vakavissaan suostunut nimittämään pal-

kittavia. Kantahenkilökunnan uudistushaluttomuutta lisäsi Keinosen ylikorostamat pyrkimykset fyysisen kunnan kohottamiseksi. Silti hän toki uudisti myös henkilökunnan koulutusta, ja puuttui Kadettikoulun vasemmistolaisiin hakijoihin kohdistettuun syrjintään.

Keinosen uudistustyö kohdistui myös puolustusjärjestelmään ja sen strategiseen sijoittumiseen. Alettiin toteuttaa aluepuolustusta, jonka mukaan vanhemmat ikäluokat saavat puolustakseen kotitienoon. Vain nuoremmat ja tuoremmat koulutetut sijoitettaisiin ensivaiheen liikkuviin iskujoukkoihin. Aluepuolustus ei kuitenkaan ole puhtaan sotilasstrateginen ratkaisu, vaan sillä on ilmeinen sisäpoliittinen merkitys.

Keinosen aikana tarkistettiin myös joukko-osastojen ja laitosten strategista sijaintia mm. perustamalla Lapin jääkäripataljoona ja kehittämällä valtakunnallisia ja läänien johtokeskuksia.

Komentajakauden kolmantena vuonna 1968 puolustusvoimat juhlivat 50-vuotista taivaltaan. Keinonen innostui juhlapuheessaan kuvaamaan puolustusvoimia jo sellaiseksi kansanarmeijaksi, joka oli hänen subjektiivinen tavoitteensa. Tänä ilmensi vasemmistolehtienkin mukaan rakentavaa sosiaalista henkeä.

Ulkopolitiikkaa ymmärtävänä ja yysopimuksen tukijana Keinonen puuttui Moskovan sotilasasiamiehemme reportointeihin USA:n suurlähetystölle. Keinonen olikin mm. asuinpaikkansa SN-seuran jäsen. Hän alusti eräässä kokouksessa yysopimuksen sotilaallisesta merkityksestä kaikkia osanottajia tyydyttävällä tavalla.

Keinosen aika oli edeltäjistään ja seuraajistaan poiketen liberaalin kehityksen aikaa niin kuin 60-luvun loppupuoli muutoinkin yhteiskunnassamme. Yhteiskunnan vaikutuksen uskottiin vihdoin livah-taneen varuskunnan porteista sisälle, mikä myöhemmin osoittautui osin virheelli-

seksi käsitykseksi. Torjuntataistelu uudistusten vesittämiseksi oli jo alkanut.

Vaikka Keinonen tunsikin strategiaa, hän syyllistyi uudistushankkeissaan juuri strategiaan virheisiin: muutokset eivät toteudu käskyinä ylhäältä, toimeenpanijat sivuutetaan ja totutuista menettelytavoista piittaamatta. Heikohko tiedottaminen ja puuttuva motivointi nostattivat henkilökunnassa muutosvastarintaa, joka hidasti uudistuksia ja mitätöi niistä osan. Pöytälaatikko on ja oli tämänkaltaisen puolustus- tai viivytystaistelun ratkaisevin ase. Haastattelussa Keinonen lupasi muistelmissaan paljastaa puolustusvoimissa kommunisteja syrjivän organisaation. Lupaus supistui yhden syrjintätapausten kuvaukseksi ja melko yleiseksi toteamukseksi. Liekö lojaalisuus komentajanimitykseen ratkaisevimmin vaikuttanutta, sittemmin Suopon päällikkönä hyvässä yhteistyössä ollutta kadettiveria kohtaan estänyt aikeen?

Kehitys seisahtuu

Porvariston ristiriitaista suhtautumista Keinoseen ilmensi jo hänen nimittämistään käyty keskustelu. Esimerkiksi räjäpäinen kenraali Järventausta sai lehdistössä varsin laajan tuen taakseen. Puolustusministerin esittely sai kuitenkin lehdistön ja kenraalikunnan vakuuttamaan Keinosen sopivuudesta tehtävään.

Keinosen uudistustyö puolustusvoimissa sai ilmeisesti siinä määrin aidosti edistykellisiä pelkät integraatiopyrkimykset ylittäviä piirteitä, että taantumusporvaristo katsoi välttämättömäksi aloittaa lehdistössä häväistyskampanjan Keinosta vastaan. Kellarijupakka oli näennäinen syy. Vastaavaa varusmiestyövoiman tai yhteisen omaisuutemme väärinkäyttöä on osoitettavissa tänäänkin puolustusvoimissa runsain mitoin.

Keinosen jälkeen tulivat taas ne, jotka nimittivät kehittämistä nakertamiseksi.

Puolustusvoimain johtaminen muuttui uudelleen virheitä peitteleväksi sotilasperinteiden vaalimiseksi.

Eronsa jälkeen Keinonen osallistui edelleen aktiivisesti sotilasalaan liittyvään järjestötoimintaan esimerkiksi Sotilaspsykologisessa seurassa. Eräässä kokouksessa käsiteltiin "Sama kaiku on askelten"-pamflettia, johon Keinonen oli kirjoittanut saatesanat. Äärioikeistolainen sodan aikainen valistusupseeri hyökkäsi sekä kirjan että saatesanojen kirjoittajia vastaan syyttäen "poliittisille linjoille menevistä törkeyksistä ja Troijan puuhevoson saattamista Kaartin kunniakkaan kasarmin sisäpuolelle".

Kirjan toimittaja Yrjö Anttila poistui muutaman puheenvuoron jälkeen seurasta tokaisten ulosmarssiessaan "tule sinäkin, ei täällä voi järkevästi keskustella". Keinonen perusteli tyynenä näkemyksiään sekä armeijan sisäisen että ulkopuolisen vapaan ja ennakkoluulottoman tutkimisen tärkeydestä. Hän tosin epäili ennakkoluulottoman sisäisen tutkimuksen mahdollisuuksia.

Pauli Toikka

Pamfletti humanismista

S. Popov: Socialism and Humanism
Moscow 1977, 268 s.

Motto:

Tämä proletariaatin humanismi ei ole fantasia eikä teoria, vaan Neuvostoliiton proletariaatin taisteleva ja sankarillinen käytäntö. Tämä käytäntö on jo nyt osoittanut, että entisessä porvarillisessa, "barbaarisessa" ja kirjasukuisessa musikoiden Venäjänmaassa on toteutettu todellinen kansojen välinen veljeys ja tasa-arvo, että siellä todella on käynnissä prosessi, jossa valtava fyysisen energian määrä muuntuu intellektuaaliseksi energiaksi.

Maxim Gorki

Väittely humanismista on ajankoh-taista. Kansainvälisessä politiikassa liennytyskehityksen vastaiset voimat ovat jo vuosia tarjonneet erilaisia latteuksia "ih-misoikeuskampanjassaan". Reformistises-sa ja revisionistisessä ideologiassa taas nukkavierut puheet "eettisestä sosialis-mista" ja "inhimillisestä sosialismista" ovat olleet olennainen osa ideologista kalustoa.

Suomessa humanismista on keskusteltu ja keskustellaan varsin vilkkaasti ja va-kavasti erityisesti filosofien, kasvattajien ja taiteilijoiden taholla. Kulttuurityönte-kijäin liiton, Neuvostoliiton kulttuuri- ja tiedekeskuksen sekä Tutkijaliiton 11—12.2. -78 järjestämän "Tiede, taide ja ihminen" -symposiumin päätöskeskuste-lun aihe "Mitä on humanismi tänään?" kuvastaa kysymyksen ajankohtaisuutta. Aiheesta on Suomessa ilmestynyt laajah-koita artikkeleita, mutta humanismia kä-sittelevää uutta kirjallisuutta on ollut

vaikeahkosti saatavana.

Neuvostoliittolaisen filosofin M. Petro-syanin teos "Humanism, Its Philosophi-cal Sociological and Ethical Aspects" (Moscow 1972) olikin pitkään ainoita yleistajuisia esityksiä, jotka käsittelivät sosialistisen humanismin perusteita ja humanismin asemaa aikamme ideologisessa ristiaallokossa. S. Popovin kirjanen "Socialism and Humanism" ei teoreet-tisesti tarjoa olennaisesti uutta, Petro-syanin näkemyksestä eroavaa lähestymis-tapaa ihmisen ongelmaan, mutta se on kaikille englannin kielen taitoisille var-sin käypä, tosin hivenen pinnallinen, yh-teenveto sosialistisen humanismin kysy-myksistä.

* * *

Marxilaisen humanismin teoreettiset juuret ovat ranskalaisessa ja saksalaisessa valistusfilosofiassa ja kasvatusopissa sekä utooppisessa sosialismissa. Käytännöllisen aineksensa marxilainen humanismi am-mentaa kaikissa luokkayhteiskunnissa syntyneestä joukkojen vapautustaistelun perinteestä.

Ensi kertaa humanististen aatteiden historiassa vasta Marx ja Engels kyke-nivät tieteellistämään humanismin. Tässä suhteessa marxilainen humanismi laadul-lisesti eroaa varhaisemmista humanisti-sista opeista. Humanistiset periaatteet johdettiin historiallisen kehityksen objek-tiivisista laeista ja yhdistettiin materia-listiseen historiankäsitteeseen. Humanismi muotoutui olennaiseksi osaksi tieteellistä dialektis-materialistista maailmankatso-musta.

Toinen marxilaisen humanismin tun-nusmerkki on konkreettisuus. Se on teo-reettisen ja käytännöllisen ykseyttä. Vastakohdaksi kaikille abstraktin humanis-min opeille, jotka pyrkivät vapauttamaan ihmisen yleensä, marxilainen humanismi pureutuu konkreettiseen ja historialliseen ihmiseen ja hänen elinolosuhteisiinsa.

"Mutta inhimillinen olemus ei ole yksityisessä yksilössä asuva abstrakti. Todellisuudessa se on yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuus", Marx kirjoitti teeseissään Feuerbachista.

Marxilainen humanismi on vallankumouksellinen maailmaa muuttava oppi. Ihmisen vapautumista ja täydellistymistä ehkäisevät yhteiskunnalliset olosuhteet voitetaan. Yhteiskuntaa mullistavana opina marxilainen humanismi ei perustu utooppisesti hallitsevan luokan sääliin tai hyvään tahtoon. Työväenluokka on se aineellinen voima, joka tieteelliseen yhteiskuntateoriaan nojaten voi muuttaa ihmiskunnan ikiutopiat todellisuudeksi. "(...) yhteiskunnan vapautuminen yksityisomistuksesta jne., orjuudesta saa ilmauksensa työläisten vapautuksen poliittisessa muodossa — ei siksi, että kyse olisi vain heidän vapauttamisestaan, vaan siksi, että heidän vapauttamiseensa sisältyy yleinen inhimillinen vapautuminen", kirjoitti Marx jo Taloudellisen filosofian käsikirjoituksissaan.

V. I. Leninin merkitys on suuri marxilaisen humanismin kehittäjänä. Lenin teki enemmän kuin kukaan muu todellistaakseen käytännössä Marxin ja Engelsin luoman humanismin ajatuksia.

Lenin korosti, että lähtökohdiltaan marxismi ei ole mikään hyväntahtoinen moraalioppi. Marxismihan on tiedettä, ja se johtaa humanistiset periaatteensa yhteiskunnallisesta todellisuudesta, luokkataistelusta. Näin ollen sosialismikaan ei ole eettinen toivekuva, kuten sosialidemokraatit väittävät, vaan yhteiskuntatieteellinen tosiasia. Lenin vastusti kaikkia yrityksiä irrottaa moraali yhteiskunnallisista yhteyksistä. Moraali ei ole mitään autonomista vaan sosiaalisten suhteiden ilmausta.

Tämä ei kuitenkaan merkitse, että Lenin vähättelisi tai kieltäisi moraal

ja sen käsitteiden arvon. Lujaa moraalia välttämättä tarvitaan taistelussa sosialismin puolesta, vaikka se yksin ei vielä riitä. Moraali on olennainen osa ihmistä, yhteiskunnallisen kehityksen subjektiivista voimaa. Juuri marxismi on tieteellisesti osoittanut yksilön suuren merkityksen historiansa luoja. Socialismissa yhteiskunnassa moraal

* * *

Teoksessaan Popov esittää yhteenvedon marxilaisen humanismin keskeisistä aineksista. Kuten on jo edellä kirjoitettu se on ensinnäkin tieteellistä ja toiseksi konkreettista. Socialistisen humanismin kriteeri perustuu siis konkreettiseen historialliseen käytäntöön. Näin on mahdollista määritellä inhimillisen toiminnan humanistisuus pätevästi. Yksi näistä kriteereistä on työskentely yhteiskunnallisen edistyksen hyväksi käytännöllisessä taistelussa sosialismin voiton ja rauhan puolesta. Kuinka suuren panoksen yksilö antaa tähän taisteluun ilmaisee osaltaan hänen humaani-suuttaan.

Kolmanneksi socialistinen humanismi ei kiellä puoluekantaaisuuttaan, sen luokkaluonnetta. Se on proletariaatin humanismia. Työväenluokan vapautuminen on ihmiskunnan yleisen vapautumisen edellytys; sillä vain työväenluokka on se sosiaalinen voima, joka yhteiskunnallisesta asemastaan johtuen loppuun saakka taistelee riiston ja sorron kaikkia muotoja vastaan.

Neljanneksi socialistinen humanismi on todellista ja käytännöllistä. Se siirtää luovan toiminnan keskuksen näennäisteoretisoinnista työkanan todellisen vapauttamisen tehtäviin ja sosialis-

min rakentamiseen tieteellisen teorian pohjalta: teorian ja käytännön välillä vallitsee katkeamaton yhteys. "Ensi kertaa ihmiskunnan historiassa aito ihmisrakkaus organisoiu luovana voimana. Se asettaa päämääräkseen satojen miljoonien työtätekevien vapauttamisen mittattoman pienen vähemmistön epäinhimillisestä ja mielettömästä vallasta", kirjoittaa Maxim Gorki. Marxilaisen humanismin tehokkuus erottaakin sen lukuisista porvarillisen ja pikkuporvarillisen humanismin käsitteistä ja järjestelmistä, joiden luonne on usein suureksi osaksi verbaalinen.

Viidenneksi työväenluokan humanismi on kollektiivista. Se perustuu yksilön ja kollektiivin kestävään suhteeseen. Yhteiskunnallinen käytäntö osoittaa, että yksilö voi kehittyä vapaasti ja harmonisesti vain terveessä suhteessa sosiaaliseen ympäristöönsä. Useat yksilöllisiltä vaikuttavat ongelmat viimekädessä palautuvatkin kokonaisu-yhteiskunnalliseksi.

Kuudenneksi proletaarinen internationalismi on erottamaton osa marxilaista humanismia, joka edellyttää tehokasta taistelua nationalismia, rasismia ja imperialismia vastaan. Esipuheessaan teokseensa "Työväenluokan asema Englannissa" Engels kirjoittaa: "Mitä suurimmalla mielihyvällä olen havainnut teidän (Iso-Britannian työtätekevät KS) olevan vapaita tuosta viheliäisestä kirouksesta, kansallisista ennakkoluuloista ja kansallisesta ylpeydestä, mikä kaiken kaikkiaan ei ole muuta kuin täyttää itsekkyyttä, (...) olen havainnut teidän olevan myötätuntoisia jokaiselle, joka antaumuksella omistaa voimansa inhimillisen edistuksen palvelukseen, (...) olen havainnut teidän olevan ihmisiä, ihmiskunnan suuren universaalisin perheen jäseniä, jotka tietävät omien etujensa ja koko ihmisrodun etujen olevan samat".

Kimmo Sarje

Muut lehdet

SDP:n strategiasta

Sosialistisen politiikan viisivuotisjuhlanumero (5/77) sisältää useita kiinnostavia artikkeleita ja puheenvuoroja, jotka ovat antoisia myös työväenpuolueiden yhteistyön kehittämisen kannalta. Artikkelissaan "Sosialidemokratian poliittisen strategian ongelmia" Hannu Vesa arvioi SDP:n periaateohjelmaluonnosta seuraavasti: "...sen (luonnoksen) välitarkastelut antavat varsin omituisen kuvan sosialidemokratian valtioteoreettisista käsityksistä. Siinä näet sananmukaisesti todetaan, että 'socialidemokratian mielestä työväenliikkeen ponnisteluun saavutetun valtiollisen demokratian ja parlamentarismien noudattaminen sekä uudistuspolitiikan edistäminen julkisen hallinnon kautta ja avulla on suomalaisessa yhteiskunnassa tehokkainta, oikeudenmukaisinta ja moraalisesti korkeatasoisinta työtä demokratian ja sosialismin puolesta.' Ohjelmassa olisi pikemminkin todettava, että julkisen hallinnon tehtäväpiiriin laajentuminen sinänsä ei vielä takaa socialidemokratian uudistustavoitteiden toteutumista. Porvaristolla on näet valtiolaitoksessa ja hallintokoneistossa luja ote, joka merkityksessään monasti ylittää parlamentaristen elinten vaikutuksen. Sitä paitsi valtion vaikutus kapitalistisessa yhteiskunnassa on aina hyvin rajoitettu. Monet valtion ajamat uudistustavoitteet voidaan yksityisen sektorin toimenpitein tehdä tyhjiksi."

Hannu Vesan esittämä kritiikki on osuvaa. Tosiasiassa SDP:n periaateohjelmaluonnoksen korkein moraalinen peri-

aate käytäntöön sovellettuna merkitsee puhdasta "herrahissi"-ajattelua, koska vain julkisen hallinnon kautta voidaan "tehdä moraalisesti korkeatasoista työtä sosialismin ja demokratian puolesta". Suuri osa sosialidemokraattista virkamieskuntaa ja lukeneistoa tuntuu omaksuneen periaatteen vastaan panematta.

Hannu Vesa kritikoii myös toista ohjelmaluonnoksen valtiiovallan luokkaluonnetta hämärtävää kohtaa. Ohjelmassa todetaan, "että valtiiovallan merkitys on kasvanut työntekijöiden, työnantajien, tuottajien ja pienyrittäjien keskinäisten suhteiden sovittelijana". Hannu Vesan näkemyksen mukaan taas "valtiolaitos on ns. tulopoliittisen mekanismin myötä toki puuttunut ja myös säädellyt näitä suhteita, mutta 'sovittelijan' nimike antaa tästä säätelystä aivan liian puolueettoman ja myönteisen kuvan".

Nuorison näköalat

Kanava-lehden (9/77) pääkirjoitus pohdii kansainvälisesti ja kansallisesti nuorisoa ja ylioppilasliikkeen historiallisia kohtaloita. Lehti palauttaa nuorisoliikkeen dinnän vain poikkeukselliseen väestörakenteeseen perustuvaksi ilmiöksi, jota voimisti Vietnamin sodan aiheuttama moraalinen närkästys. Lehden mukaan suurten ikäluokkien siirryttyä keski-ikänsä rauhan viimein voitettua Vietnamin ei nykykuorisolla liene syytä kapinointiin, mutta "...poikkeuksellista on, että Suomessa 1960-luvun ilmapiiri säilyi ylioppilaspolitiikassa kauemmin kuin muualla. Syyinä oli, että täällä kapinoivat saivat halveksimiltaan sukupuolilta perinnöksi voimakkaan järjestökoniston ja varakkaat organisaatiot ja niiden suuren arvovallan. ...onni yhteiskunnan kannalta, että suurten ikäluokkien tulo nuorisoiikään sattui yhteen taloudellisen nousun kanssa. ...Aktiivisimmat kapinalliset pääsivät pian no-

peasti laajentuneen valtiokoneiston palvelukseen. ...Kompromissi löytyy silloin kenties ranskalaisesta elämänohjeesta: ajatuksissa vasemmalla, elämässä oikealla."

Totta on, että kommunistinen opiskelijaj ja sivistyneistöliike kehittyi poikkeuksellisen voimakkaaksi Suomessa. Tämä ei kuitenkaan johtunut siitä, että oltaisiin voitu astua valmiisiin organisaatioihin vaan päinvastoin siitä että luotiin uudet marxilais-leniniläiset organisaatiot. Sosialistinen Opiskelijaliitto, Kulttuurityöntekijäin liitto ja Tutkijaliitto elävät nyt vuosikymmenen taitteessa voimakasta kehityksen kautta ja tulevat määrittelemään myös 1980-luvun suomalaisen opiskelijaj ja sivistyneistöliikkeen johtavat linjat. Arvostelukyvyyttömyyttä ilmentää pääkirjoituksen usko nuorisokysymyksen toisarvoisuuteen 1980-luvun kynnyksellä.

"Iso veli

oli oivaltanut, että nykyisyyden hallitsemiseksi on hallittava menneisyyttä. Niissä valtioissa, joissa vallanpitäjät voivat määrätä, mitä historianantutkijat kirjoittavat, Orwellin tulevaisuuden kuva onkin tämän päivän arkirealismia. Niissä historiaa kirjoitetaan jatkuvasti uudelleen — yleensä tavalla, joka vahvistaa kansallista itsetuntoa ja yhteishenkeä", kirjoittaa Max Jakobson artikkelissaan "Terve kansallinen itsekkyyt" (Kanava 9/77). Nykyisyyden hallitsemiseksi Jakobson pyrkii itsekkin ennen muuta "vahvistamaan kansallista itsetuntoa ja yhteishenkeä" tarkastelemalla maamme historian "kohokohtia" seuraavaan tapaan:

"...mutta olimme Saksan rinnalla taistelleista maista ainoa, joka pitäytyi omien sodanpäämääriensä tavoittelemiseen; ainoa joka torjui natsistisen ideologian... Onnistuimme irrottautumaan sodasta hetkenä, jolloin Saksa ei enää

kyennyt meitä kohtalokkaasti rankaise-
maan ja Neuvostoliitto tarvitsi vielä voi-
mansa päähyökkäyssuunnalla... ainoa
jossa siirtyminen sotapolitiikasta rauhan-
politiikkaan tapahtui ilman sisäistä ve-
renvuodatusta ja ilman yhtään teloitusta.”
Vedoten laajaan kansainväliseen koke-
mukseensa Jakobson pyrkii vakuutta-
maan lamasta masentunutta suomalaista
porvaristoa johtoa jatkuksenaan: ollaan si-
tä vaan pahemmistakin pulmista selvitty!
Pää vain pystyy, sillä ”kansallistunto
on sittenkin edelleen ainoa luotettava
voimanlähde”.

Uusnationalismi ei Jakobsonin mukaan
niinkään ole ”pyrkimystä oman elintilan
laajentamiseen tai muiden kansojen alis-
tamiseen kuin itsepuolustuskeino oman
identiteetin varjelemiseksi jatkuvasti voi-
mistuvan taloudellisten, sivistyksellisten ja
poliittisten integraatiopaineiden vaiku-
tukselta”. Jakobson on aiheellisesti huo-
lestunut kansallisesta perinteestämme ja
identiteetistämme. Hän ei vain halua
myöntää käsitteiden luokkasidonnaisuut-
ta. Suomen työtätekevä kansanosa ei po-
de identiteettikriisiä Jakobsonin tarkoi-
tamassa mielessä, koska sen ”historiassa
ei ole alueita, joita ei saa arvostaa tai
joista ei saa keskustella”. Työkansalle
ongelmia on sen sijaan omiaan aiheut-
tamaan päälle hyökyvä työttömyys ja
EEC-kulttuuri, jotka ilmeisesti ovat
”välttämättömät” pahat yritettäessä taa-
ta ”suorituskykymme yhä kiristyvässä
kansainvälisessä kilpailussa”.

Lullukat ovat toivoa paitsi

Pekka Lounela murehtii Suomen Ku-
valehdessä (24.11.-77) ”lullukoiksi”
kutsumansa keskiluokan merkityksen la-
tistumista suomalaisena henkisenä selkä-
rankana: ”Maassa vallitseva lamatila on
minun käsittääkseni suuremmassa mää-
rin henkistä perua kuin vallassaolevat

materialistit tahtovat myöntää. ...Enti-
sessä demokratiassa ns. keskiluokalla oli
merkitystä henkisenä moottorina: sillä
oli aikaa ja varaa miettiä yleisiä asioi-
ta pitkällikin tähtäyksellä, se osallistui
yleishyödyllisiin rientoihin kysymättä en-
sin mitä maksetaan.

Lullukat ovat vetäytyneet leikistä ja
jättäneet yhteiskunnan ytimen tyhjiöön.
Kuka sen täyttää? Se saattaa olla ener-
giakriisimme tärkein kysymys.

...kapitalisteilla on toivonsa siitä, et-
tä suhdanteet paranevat. Työläiset voi-
vat perustaa toivonsa ainakin vähittäi-
seen vallan kasvuun, elleikään vallanku-
moukseen. Vain lullukat ovat toivoa pait-
si.”

Lounelan huoli on perusteltua. Pikku-
porvariston kantava ja oma-aloitteinen
panos kulttuurielämässämme on kuta-
kuinkin vähäistä.

Vielä 20 vuotta sitten Lounelan ”rau-
taisessa nuoruudessa” keskiluokka toimi
keskeisesti porvarillisen hegemonian luo-
jana ja kantajana. Keskikerrrostumien ob-
jekttiivisen aseman heiketessä ja lähetes-
sä työväenluokan asemaa ovat ne joutu-
neet henkiseen käymistilaan, joka tällä
hetkellä heijastuu koko porvarillisen
kulttuurielämän aneemisuuksena. Kuka tai
ketkä tyhjiön täyttävät tulee olemaan
1980-luvun aatteellisen ja kulttuuritai-
telun ydinkysymyksiä. Keskikerrrostumien
uppoavista hengenlaivoista lienevät sen
parhaat edustajat kääntäneet katseensa
kohti elämäsykkiviä työväenliikkeen
kulttuurijärjestöjä, elleivät he ole jo vuo-
sia osallistuneet täysivaltaisina jäseninä
näiden järjestöjen kehittämiseen.

Naulan kantaan

arvioi Max Jakobson Suomen Kuval-
hdessä (24.11.-77) Lähi-idän tilannetta:
”Yhdysvaltain ja öljyntuottajamaiden
välille syntynyt kohtalonyhteys heijas-

tuu Lähi-idän tilanteeseen. Siellä eivät enää ole vastakkain amerikkalaiset ja neuvostoliittolaiset aseet, vaan amerikkalaiset ja amerikkalaiset; jopa Egyptin vanhat Mig-hävittäjät korjataan amerikkalaisin voimin.

Saudi-Arabian hallitsijat, joiden rahoituksesta konservatiiviset arabihallitukset Israelin naapurimaissa ovat riippuvaisia vihaavat kyllä edelleen Israelia, mutta pelkäävät ennen muuta arabimaailman radikalisoitumista, ja tämä pelko yhdistää heidät Yhdysvaltoihin.

Molempien edut vaativat pysyvän rauhantilan aikaansaamista Israelin ja arabien välille, ja yhdessä niillä on keinot tahtonsa toteuttamiseksi: aseet ja raha."

Eurokommunismista

kirjoittaa Max Jakobson Suomen Kuvalehdessä (24. 11. -77):

"Tosiasialisesti länsimainen demokratia ei ole ainoastaan kestänyt laman koetelmuksissa, vaan on myös laajentanut vaikutuspiiriään. (Kreikka, Portugal, Espanja) ... Tällainen kehitys Etelä-Euroopan maissa ei varmaankaan olisi ollut mahdollinen, ellei samaan aikaan olisi ääriivasemmiston piirissä voittanut alaa suuntaus, joka tunnetaan eurokommunismina. Sanoutuessaan irti perinteisistä vallankumouksellisista tunnuksistaan, väkivaltaisesta tiestä sosialismiin ja proletariaatin diktatuurista, sekä Neuvostoliiton määräämisvallasta kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä Länsi-Euroopan johtavat kommunistiset puolueet ovat itse asiassa julistautuneet länsimaisen parlamentaarisen demokratian kannattajiksi. Historian paradokseihin kuuluu, että näin tapahtuu ajankohtana, jolloin puhutaan 'kapitalismin kriisistä'.

Eurokommunismi epäilemättä ilmentää ensisijaisesti sitä yhteiskunnallista ja ta-

loudellista kehitystä, joka on tapahtunut Länsi-Euroopan teollistuneissa hyvinvointivaltioissa ja jonka seurauksena vanha-kantainen 'taistolainen' kommunismi merkitsee eristymistä hedelmättömään paitsiotilanteeseen.

'Proletariaatin diktatuuri' ei vaikuta innostavalta maissa, joissa harva ihminen lukeutuu proletariaattiin. Mutta eurokommunismi on myös liennytyksen, 'Helsingin hengen' lapsia."

"Länsimainen demokratia" tarkoittaa porvarillisen vallan demokraattista eli parlamentaarista muotoa vastakohdaksi väkivaltaisille hallitsemisen menetelmille. Se ei ole luokkasisällöstä riippumaton ja itsenäinen hallitsemisen tapa. Demokratisoituskehitys Kreikassa, Portugalissa ja Espanjassa ei ilmennä "länsimaisen demokratian" elinvoimaisuutta vaan porvariston hallitsemisen vaikeuksia.

Eurokommunismi heijastaa porvariston vaikutusta marxilaisessa teoriassa. Se on EEC:n tarpeita varten keksitty erikoislaatuinen nationalismin muunnelmä. Päinvastoin kuin Jakobson väittää, demokratisoituskehitys olisi vieläkin nopeampaa ilman eurokommunistisia äänenpainoja kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä. Jakobson osuu osittain oikeaan sanoessaan historian paradoksiksi tämän reformistisen ideologian vaikutuksen kasvua kapitalismin kriisin olosuhteissa. Kaupitellessaan eurokommunistista ideologiaa Jakobson samalla paljastaa mitä kommunistisille puolueille tosiasiasa merkitsee luopuminen proletariaatin diktatuurin ja internationalismin opeista: se tarkoittaa sitoutumista porvaristoon.

"Näytämme täysiltä pölvästeiltä",

kirjoittaa Veijo Meri Näköpiiri-lehdessä (1/78) kritikoiden suomalaisten tietämättömyyttä kirjallisuuden klassikoista

yleensä ja erikoisesti naapurimaittemme merkkiteoksista.

"Ulkomaisia kirjallisuksia ei seurata missään johdonmukaisesti ja jatkuvasti, ja meidän tietomme naapurimaidemme kirjallisuksista on kammottavan vähäinen. Vieraillessamme niissä näytämme täysiltä pölvästeiltä. Samalla tavalla on katoamassa kosketus klassiseen kirjallisuuteen. Ruotsin ja Eestin antikvariaateissa silmäme pyörivät hämmästyksessä entistäkin suuremmiksi, kun näemme mitä kaikkea siellä on käännetty ja julkaistu. Suomessa aukot ovat isoja. Tällä hetkellä voi puhua suorastaan skandaalista, kun ulkomaisia ja kotimaisia klassikoita ei saa mistään, ei edes heidän pääteoksiaan, puhumattakaan muusta tuotannosta. Käyttö on kuluttamassa loppuun kirjastojenkin kirjat, monet ovat jo tyystin kadonneet. Muutama sata klassikkoa pitäisi olla jatkuvasti saatavissa. Tilanne heikentää arvaamattomasti yleisivistystä ja laskee vaatimustasoa."

Kehnosta tilanteesta kantaa päävastuun kaupallinen kustannustoiminta. Valtiovallan toimenpitein olisi tehtävä loppu kansan tyhmentämisestä, ja taloudellisesti taattava korkeatasoisen kirjallisuuden julkaisutoiminta.

Soihtu 1/1978

Svenskt sammandrag

Arbetarklassen och filosofin

Vesa Oittinen redogör i sin artikel för den dialektiska materialismens betydelse som grunden för arbetarklassens idévärld och politik. Han tar som grund för sin uppfattning de filosofiska och ideologiska uppgifternas analys hos Engels i "Anti-Dühring" hos Lenin i "Materialismen och empiriokriticismen".

Den borgerliga ekonomiska vetenskapens återvändsgränd

Karl-Heinz Schwank, som är forskare i DDR, analyserar den keynesiska och den nyklassiska teoriernas maktlöshet inför uppgiften att lösa den statsmonopolistiska kapitalismens ekonomiska och ideologiska kris.

Den Syd-Afrikanska befrielseströrelsens uppsving

Mikko Lohikoski redogör för den Syd-Afrikanska befrielseströrelsens strategi och taktik i dess allt växande kamp mot rasismen och imperialismen. Samtidigt analyserar han den Syd-Afrikanska imperialismens särdrag.

Om arbetarrevolutionens erfarenheter i Finland

Kimmo Henriksson analyserar strategin och taktiken hos Finlands gamla arbetarparti under 1918 års arbetarrevolution. Nödvändigheten att grundandet ett kommunistiskt parti är den viktigaste slutsatsen i analysen av revolutionens erfarenheter.

Jorma Lindfors presenterar president Jimmy Carters säkerhetspolitiska rådgivares Z. Brzezinskis strategi för att rädda kapitalismen. I övrigt fortsätter den livliga diskussionen om förhållandet mellan teori och praktik i den marxist-leninistiska filosofin.

English Summary

Workingclass and Philosophy

Vesa Oittinen in his article analyses the meaning of dialectical materialism as a ground for the ideology and the politics of workingclass. He bases his view in analysing the philosophical and ideological functions of Engels's "Anti-Dühring" and Lenin's "Materialism and empiriocriticism".

The Dead-end of Bourgeois Economics

Karl-Heinz Schwank, a GDR-scholar, deals with the impotency of Keynesian and neoclassical theories in solving the economical and ideological crisis of the statemonopolistic capitalism.

The Rise of Liberationmovement in South-Africa

Mikko Lohikoski analyses the strategy and the tactics of the South-African liberationmovement and its strengthening struggle against racism and imperialism. He also deals with the special features of the imperialism in South-Africa.

Of Experiences of the Proletarian Revolution in Finland

Kimmo Henriksson analyses the strategy and the tactics of the old labour-party in Finland during the proletarian revolution in 1918. The necessity to establish a communist party is the most important outcome of the analysis of the proletarian revolution.

Jorma Lindfors introduces Z. Brzezinski's, the securitypolitical adviser to president Jimmy Carter, strategy to save capitalism. In addition to this the vivid discussion concerning the relation between theory and practice in marxist-leninistic philosophy is continuing in this issue.

Русское резюме

Рабочий класс и философия

Веса Ойттинен рассматривает диалектический материализм как основу мышления и политики рабочего класса. Автор обосновывает свои взгляды анализом философских и идеологических задач, выдвинутых в произведениях «Анти-Дюринг» Энгельса и «Материализм и эмпириокритицизм» Ленина.

Тупик буржуазной экономики

Исследователь из ГДР Карл-Хейнц Шванк рассматривает неспособность кейнсианской и неоклассической теорий решать экономический и идеологический кризисы ГМК.

Подъем освободительного движения в Южной Африке

Микко Лохи́коски анализирует стратегию и тактику южно-африканского народно-освободительного движения в усиливающейся борьбе против империализма и расизма. Связи с этим автор анализирует и особенности южно-африканского империализма.

Об опыте рабочей революции в Финляндии

Киммо Генри́ксон анализирует стратегию и тактику старой рабочей партии Финляндии в рабочей революции 1918 года. Как главный вывод анализа автор выдвигает тезис о необходимости основания коммунистической партии.

Ёрма Линдфо́ро освещает стратегию советника президента Картера по вопросам безопасности Бжезинского.

Дискуссия о взаимоотношении теории и практики в марксистско-ленинской философии.